

NOTÍCIES DE L'ECONOMIA PÚBLICA, SOCIAL I COOPERATIVA

Nº 81 · 2026

SUMARI

LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA REP EL
PREMI PEPE MIQUEL A LA COMUNICACIÓ
RESPONSABLE, PER L'EXPOSICIÓ 'UNA ALTRA
ECONOMIA ÉS POSSIBLE... I JA ESTÀ ACÍ'

CIRIEC-ESPANYA CELEBRA EL SEU
40 ANIVERSARI A VALÈNCIA AMB UN
RECONeixEMENT AL SEU PAPER CLAU EN
L'ECONOMIA SOCIAL

EL RECTOR DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA,
JUAN LUIS GANDÍA, CELEBRA L'ESTRETA
COL-LABORACIÓ DE LA UV AMB CIRIEC-ESPANYA,
EN EL SEU 40 ANIVERSARI

ENTREVISTA

INMACULADA CARRASCO MONTEAGUDO,
PRESIDENTA DE L'OBSERVATORI IBEROAMERICÀ
DE L'OcupACIÓ I L'ECONOMIA SOCIAL I
COOPERATIVA (OIBESCOOP)

TEMA D'ACTUALITAT

PERSPECTIVES HISTÒRIQUES I
ACTUALS DE L'ECONOMIA SOCIAL

UNIVERSITAT
ID VALÈNCIA [U]

IUDESCOOP
Institut Universitari d'Investigació
en Economia Social, Cooperativisme
i Emprenedoria

UNIVERSITAT
ID VALÈNCIA [U%]

Facultat d'Economia

Vicepresidència Primera i
Conselleria de Vivenda, Ocupació,
Joventut i Igualtat

NOTÍCIES DE L'ECONOMIA PÚBLICA, SOCIAL I COOPERATIVA

Nº81 · JULIOL DE 2026

EN AQUEST NÚMERO...

TEMA D'ACTUALITAT

PERSPECTIVES HISTÒRIQUES I ACTUALS DE L'ECONOMIA SOCIAL

Tema d'actualitat coordinat per **Yolanda Blasco Gil**, IUDESCOOP-Universitat de València i CIRIEC-Espanya, i **Armando Pavón Romero**, Universitat Nacional Autònoma de Mèxic i CIRIEC-Espanya

EN PORTADA

Entrevista a **Inmaculada Carrasco**, presidenta de l'Observatori Iberoamericà de l'Economia Social i Cooperativa (OIBESCOOP)

TAMBÉ DESTAQUEM

Unión renovables, la força de la unió de cooperatives, comunitats energètiques i persones usuàries

I A MÉS

AVAPACE, Associació Valenciana d'Ajuda a la Paràlisi Cerebral

Edició:

Coeditat pel CIDECE (Centre d'Informació i Documentació Europea d'Economia Pública, Social i Cooperativa www.uv.es/cidece · cidece@uv.es) i CIRIEC-Espanya www.ciriec.es · ciriec@uv.es

Patrocina:

Vicepresidència Primera i Conselleria de Vivenda, Ocupació, Joventut i Igualtat de la Generalitat Valenciana

Director:

José Luis Monzón Campos, IUDESCOOP-Universitat de València

Directora Adjunta:

Nardi Alba Benaches, CIRIEC-Espanya i Confederació de Cooperatives de la Comunitat Valenciana

Director del CIDECE i Coordinador Editorial:

Rafael Chaves Ávila, IUDESCOOP-Universitat de València

Cap de Redacció i Maquetació:

José Juan Cabezero Menadas, CIRIEC-Espanya

Consell de Redacció:

Alfredo Artigas Chaves, XEAS País Valencià

Germán Beltrán Lapuerta, Fed. de Cooperatives Elèctriques Comunitat Valenciana

Rubén Cohen Tercero, Cooperatives Agro-alimentàries Comunitat Valenciana

Nieves Dios Ibáñez, Creu Roja València

Marina Guillén Valero, CIRIEC-Espanya

María Lurueña Ruiz, Directora general de Treball, Cooperativisme i Seguretat Laboral de la Generalitat Valenciana

Mar Mestre Cervera, Associació Valenciana de Cooperatives de Crèdit Ana Real Sebastián, Federació Valenciana d'Empreses Cooperatives de Treball Associat - FEVECTA

Luis Vañó Gisbert, Plataforma del Tercer Sector de la Comunitat Valenciana

Yolanda Blasco Gil, IUDESCOOP-Universitat de València

Carmen Blasco Pellicer, IUDESCOOP-Universitat de València

Belén Català Estada, IUDESCOOP-Universitat de València

Rubén José Cuñat Giménez, IUDESCOOP-Universitat de València

Gemma Fajardo García, IUDESCOOP-Universitat de València

Miguel Ángel García Calavia, IUDESCOOP-Universitat de València

Tomás González Cruz, IUDESCOOP-Universitat de València

Antonio González Rojas, IUDESCOOP-Universitat de València

Frederic López Mora, IUDESCOOP-Universitat de València

Francisco J. Medina Albaladejo, IUDESCOOP-Universitat de València

Jesús Olavarria Iglesia, IUDESCOOP-Universitat de València

Domingo Ribeiro Soriano, IUDESCOOP-Universitat de València

Teresa Savall Morera, IUDESCOOP-Universitat de València

Virginia Simón Moya, IUDESCOOP-Universitat de València

Francisco Soler Tormo, IUDESCOOP-Universitat de València

Mª José Vañó Vañó, IUDESCOOP-Universitat de València

Isidro Antuñano Maruri, CIRIEC-Espanya

Montserrat Balas Lara, Fundación ONCE

Alejandro Barahona Riber, CIRIEC-Espanya, ex Subdirector General d'Economia Social del Govern Espanyol

Paloma Bel Durán, Asociación de Estudios Cooperativos - AECOOP

José Galán Peláez, CIRIEC-Espanya

Gabriel García Martínez, Universitat Politècnica de València

José Mª Herranz de la Casa, Universidad de Castilla-La Mancha

Mercedes Herrero Montagud, Florida Universitària

Juan Fco. Juliá Igual, Universitat Politècnica de València

Gustavo Lejarriaga Pérez de las Vacas, Univ. Complutense de Madrid

Enrique Lluch Frechina, Universitat Cardenal Herrera-CEU

Carmen Marcuello Servós, Universitat de Saragossa

Elena Meliá Martí, Universitat Politècnica de València

Adoración Mozas Moral, CIRIEC-Espanya

Javier Quiles Bodí, Consum

Ana Isabel Tórtola García, Fundació Nova Feina

Francisco Salinas Ramos, CIRIEC-Espanya

María José Senent Vidal, Universitat Jaume I de Castelló

Secció de Legislació:

Gemma Fajardo, IUDESCOOP-Universitat de València

Servei de Documentació:

Ana Martínez Benlliure, Servei de Documentació del CIDECE

Emilio Silvestre Talaverano, Servei de Documentació del CIDECE

Administració i Redacció:

CIDECE/CIRIEC-Espanya

Facultat d'Economia · Av. dels Tarongers, s/n · Despatx 2P21

46022 VALENCIA · Tel: 96 382 84 89 · Fax: 96 382 84 92.

Disseny de portades i de la publicació:

Visualco Comunicació · www.visualco.com

Impressió:

Gràfiques Papallona, s.c.v. · Tel: 96 357 57 00 · València

I.S.S.N.: 1131-6454 · Depósito Legal: V-3181-1991

ÍNDEX

NOTÍCIES DE L'ECONOMIA SOCIAL I COOPERATIVA.....4

COMUNITAT VALENCIANA.....4

La Universitat de València rep el Premi Pepe Miquel a la Comunicació Responsable, per l'exposició 'Una altra economia és possible, i ja està ací'

Juan Luis Durich, director general de Consum durant 30 anys, Premi Pepe Miquel del Cooperativisme Valencià a la Trajectòria Cooperativa

El cooperativisme valencià reivindica la seua contribució a la pau i al desenvolupament territorial en el Dia Mundial del Cooperativisme 2026

El cooperativisme valencià supera els 63.000 llocs de treball i s'acosta als 10.000 milions d'euros de facturació

Més de 200 propostes de comunicacions rebudes per al Congrés Europeu d'Investigadors de l'Aliança Cooperativa Internacional que organitza el CEGEA a València

CIRIEC-Espanya i IUDESCOOP presenten a la Universitat de València CIRIEC-Polis, l'Observatori de Polítiques Públiques de Foment de l'Economia Social

La Universitat de València acull les jornades de clausura de l'Escola Europea d'Emprenedoria Social

La Fira Resilientes reuneix a la Universitat de València experiències d'economia social per a connectar territori, ocupació i innovació

Les cooperatives agroalimentàries valencianes facturaren 2.533 milions d'euros en 2024

FEVECTA culmina un ampli procés participatiu entre les seues bases per a definir el seu nou Pla Estratègic (2026-2029)

Consum augmenta la seua facturació fins als 5.163 milions d'euros i supera els 23.000 treballadors, el 94 % dels quals són socis de la cooperativa

ANECOOP celebra 50 anys amb un gran acte a la Ciutat de les Arts i les Ciències de València

CONCOVAL col·labora en un nou projecte de la Fundació Vicente Ferrer per a assistir la infància a Gaza

La doctora Belén Català, Premi Extraordinari de Doctorat de la Universitat de València

La III Jornada Universitària per una Democràcia Econòmica incideix en el debat sobre la participació de les persones treballadores en l'empresa a la Universitat de València

Plataforma del Tercer Sector de la Comunitat Valenciana, onze anys teixint la veu unida de l'àmbit social a la Comunitat

ESPANYA 30

CIRIEC-Espanya celebra el seu 40é aniversari a València amb un reconeixement al seu paper clau en l'Economia Social

Sebastián Reyna, Miguel Ángel Cabra de Luna i Nardi Alba, homenatjats en el 40é aniversari de CIRIEC-Espanya

El rector de la Universitat de València, Juan Luis Gandía, celebra l'estreta col·laboració de la UV amb CIRIEC-Espanya

Primers anys del Grup d'Història del Cooperativisme i l'Economia Social a Espanya i Llatinoamèrica de CIRIEC-Espanya (GRUHECOOP-CIRIEC)

L'INE publica el Compte Satèl·lit de l'Economia Social a Espanya

Mataró, Capital Espanyola de l'Economia Social 2026

El president del Govern, Pedro Sánchez, es reuneix amb CEPES i la seua homòloga francesa (ESS France)

La VII Setmana Universitària de l'Economia Social conclou amb 152 activitats en 42 universitats

La Xarxa ENUIES passa a anomenar-se REUNES, i obri una nova etapa de coordinació i expansió de la investigació en Economia Social a Espanya

La Plataforma del Tercer Sector celebra l'Any Internacional de les Persones Voluntàries 2026

Pamplona reuneix 200 persones en la XVII edició d'IDEARIA, Trobada d'Economia Social i Solidària de REAS

INTERNACIONAL 40

CIRIEC-Espanya i CIRIEC-Portugal reprenen amb èxit els Col·loquis Ibèrics d'Economia Social

Convocatòria per a la presentació de comunicacions per al XI Congrés d'Investigadors en Economia Social del CIRIEC-Internacional – Bogotá, del 30 de juny al 2 de juliol de 2027

Els estats de la Comunitat Iberoamericana de Nacions firmen el Compromís Iberoamericà per l'Economia Social i Solidària

L'Intergrup d'Economia Social del Parlament Europeu reclama, juntament amb 'Social Economy Europe', un paper estratègic per a l'Economia Social en el pròxim marc financer de la UE

Representants governamentals de 30 països creen, en el marc de l'ONU, el Grup d'Amics de l'Economia Social i Solidària

El grup de lideratge 'Cooperatives and Mutuals 50' (CM50) va celebrar a Brussel·les la seua primera cimera

50 números del butlletí europeu i global 'Social Economy News'

TEMES D'ACTUALITAT 62

Perspectives històriques i actuals de l'Economia Social

Tema d'actualitat coordinat per **Yolanda Blasco Gil**, IUDESCOOP-Universitat de València i CIRIEC-Espanya, i **Armando Pavón Romero**, Universitat Nacional Autònoma de Mèxic i CIRIEC-Espanya

- Unes propostes juridicoeconòmiques, socials i educatives, per Yolanda Blasco Gil i Armando Pavón Romero

- Un antecedent de la tensió entre economia social i economia de mercat. La revista 'Acción Cooperatista' davant de la legislació cooperativa catalana (1933-1935), per Daniel Vallès Muñoz, Universitat Autònoma de Barcelona

- Una visió juridicohistòrica del cooperativisme a Euskal Herria, per Miguel de la Fuente, LANKI Ikertegia, Mondragon Unibertsitatea i Centre Émile Durkheim, Science Po Bordeaux

- Estudi de cas a Ciutat de Mèxic: Cooperativa Palo Alto, per un habitatge digne, per Gerardo Martínez Hernández, Universitat Nacional Autònoma de Mèxic

- Un model cooperatiu estudiantil i de consum: les cooperatives de Berkeley, des de la Gran Depressió fins a l'actualitat, per Paola Virginia Suárez Ávila, Institut Nacional d'Estudis Històrics de les Revolucions de Mèxic

L'ECONOMIA SOCIAL EN ACCIÓ 84

EN PORTADA 84

Entrevista a **Inmaculada Carrasco**, presidenta de l'Observatori Iberoamericà de l'Economia Social i Cooperativa (OIBESCOOP)

LES NOSTRES FEDERACIONS 90

Unión renovables, la força de la unió de cooperatives, comunitats energètiques i persones usuàries

LES NOSTRES ENTITATS 96

AVAPACE, Associació Valenciana d'Ajuda a la Paràlisi Cerebral

L'ECONOMIA SOCIAL EN LA HISTÒRIA 101

Ineficients o incompreses? Algunes evidències històriques sobre el funcionament de les cooperatives, per Francisco J. Medina-Albaladejo, Universitat de València

L'ECONOMIA SOCIAL EN LES LLEIS 105

Llei 1/2026, de 8 d'abril, integral d'impuls de l'Economia Social (I). Impacte en les cooperatives, per Gemma Fajardo García, Universitat de València

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES 109

LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA REP EL PREMI PEPE MIQUEL A LA COMUNICACIÓ RESPONSABLE, PER L'EXPOSICIÓ 'UNA ALTRA ECONOMIA ÉS POSSIBLE... I JA ESTÀ ACÍ'

La mostra, comissariada pel professor de la Universitat de València (UV) i president de la Comissió Científica de CIRIEC-Espanya, Rafael Chaves Ávila, visibilitza com des del cooperativisme i l'economia social es poden donar solucions a les necessitats de les persones. L'exposició ha sigut produïda per la Universitat de València, a través del programa Universitat-Societat, del Vicerectorat de Cultura, amb la col·laboració de Caixa Popular, la Diputació de València i CIRIEC-Espanya, entre moltes altres entitats. El premi va ser recollit pel nou rector de la UV, Juan Luis Gandía, acompanyat pel professor Chaves, i de la mà del president de la Generalitat Valenciana, Juanfran Pérez Llorca, i el president de Concoval, Emilio Sampedro.

La Confederació de Cooperatives de la Comunitat Valenciana (CONCOVAL) va celebrar el passat 6 de maig a València l'acte de lliurament dels XVI Premis Pepe Miquel, amb els quals reconeix les persones i institucions que més contribueixen a impulsar el cooperativisme valencià. En aquesta edició, el premi a la Comunicació Responsable ha sigut concedit a l'exposició itinerant 'Una altra economia és possible... i ja està ací. Transformar i donar solucions des del cooperativisme i l'economia social', comissariada pel catedràtic de la Universitat de València i president de la Comissió

Científica de CIRIEC-Espanya, Rafael Chaves Ávila. El premi va ser recollit pel nou rector de la UV, Juan Luis Gandía, acompanyat pel professor Chaves. En aquesta edició, a més, s'ha premiat la trajectòria de l'exdirector general de Consum, Juan Luis Durich, pels seus 30 anys al capdavant de la cooperativa de major dimensió de la Comunitat Valenciana.

L'acte de lliurament de premis es va celebrar al Teatre El Musical de València, on es van congregar al voltant de 200 persones, entre les quals es trobava el president de la Generalitat, Juanfran Pérez Llorca; la

Inauguració de l'exposició 'Una altra economia és possible... i ja està ací' a la Facultat d'Economia de la UV, a València.

vicepresidenta primera i consellera d'Habitatge, Ocupació, Joventut i Igualtat, Susana Camarero; el Consell Rector de CONCOVAL, presidit per Emilio Sampedro, i representants de les entitats premiades, del sector de l'economia social de la regió, així com de les universitats valencianes i de CIRIEC-Espanya.

El rector va ser l'encarregat de pronunciar el discurs d'acceptació del premi, del qual va afirmar: "És un orgull per a la Universitat de València rebre un reconeixement que porta el nom de Pepe Miquel, home clau en el desenvolupament del cooperativisme valencià en les últimes dècades del segle XX, associat a valors de compromís, responsabilitat i servei a la societat". En paraules del rector, el premi reconeix "una manera d'entendre la comunicació pública, la transferència del coneixement i el paper de la universitat en el territori", i va concretar que l'exposició respon a la voluntat de la Universitat de València d'"acostar a la societat una realitat econòmica i social molt present, però no sempre prou coneguda ni reconeguda".

Gandía va valorar també el rigor científic de la mostra, combinat amb un llenguatge accessible i la seua vocació territorial, que adquireix amb la seua itinerància. "L'economia és més que una qüestió de mercat, xifres o beneficis: és una manera d'organitzar la vida en comú", va afegir, i va subratllar que el cooperativisme representa "una cultura econòmica basada en la democràcia, la participació, l'equitat, la proximitat i la responsabilitat amb el territori".

L'exposició busca "generar criteri i contribuir al debat públic", va concloure, "reforçant el compromís de la institució amb una universitat oberta a la societat".

Una mostra de la història del cooperativisme i l'economia social valenciana

La mostra ha sigut produïda per la Universitat de València a través del programa Universitat-Societat del Vicerectorat de Cultura, amb la col·laboració de Caixa Popular. Es va inaugurar el passat mes de desembre a Alaquàs, localitat pionera en la història recent del cooperativisme valencià, en ser seu del primer supermercat de la cooperativa Consum, i coincidint amb la celebració de l'Any Internacional de les Cooperatives 2025, declarat per les Nacions Unides.

De caràcter itinerant, la mostra ja s'ha pogut visitar a Alaquàs, Utiel, a la Facultat d'Economia UV, Sagunt i Crevillent, en aquest últim cas a la sala d'exposicions de la Cooperativa Elèctrica Benèfica San Francisco de Asís. Pròximament visitarà altres territoris, entre els quals Mataró, capital espanyola de l'Economia Social 2026.

Comissariada per Rafael Chaves Ávila, professor de la Universitat de València i de l'Institut IUDESCOOP, i referent internacional en economia social, l'exposició ofereix una mirada innovadora sobre com diferents entitats -cooperatives agràries, de crèdit i de treball, mutualitats, associacions i organitzacions del tercer sector- han sorgit com a respostes col·lectives davant

de problemes com la desigualtat, l'atur, l'habitatge, l'accés al crèdit, l'energia o les cures. En el context actual, marcat per noves desigualtats, la crisi climàtica i el desafiament digital o geopolític, la mostra destaca com aquestes iniciatives continuen impulsant solucions innovadores i transformant el sistema des d'un model basat en la democràcia i la igualtat social.

Les il·lustracions d'Elena Muñoz Collado, creades específicament per a l'exposició, aporten una dimensió expressiva i simbòlica que reforça la perspectiva humana de l'economia social. A això se suma un documental dirigit per Elena Morales Oliva, d'Ambra Produccions, amb testimonis de cooperativistes i persones vinculades al sector, que mostra des de dins la complexitat, el compromís i l'impacte real del cooperativisme valencià.

Els membres del IUDESCOOP, la Facultat d'Economia UV, Dret UV i Concoval arropen el rector Juan Luis Gandía i el professor Rafael Chaves després del lliurament dels Premis Pepe Miquel.

Inauguració de l'Exposició a Alaquàs. L'elecció d'Alaquàs com a primera seu de la mostra respon a la seua rellevància en la història recent del cooperativisme valencià. La localitat és bressol d'experiències emblemàtiques, com Consum i Caixa Popular.

JUAN LUIS DURICH, DURANT 30 ANYS DIRECTOR GENERAL DE CONSUM, PREMI PEPE MIQUEL DEL COOPERATIVISME VALENCIÀ A LA TRAJECTÒRIA COOPERATIVA

La Confederació de Cooperatives de la Comunitat Valenciana (Concoval) va lliurar el passat 6 de maig el Premi Pepe Miquel a la Trajectòria Cooperativa a l'exdirector general de Consum, Juan Luis Durich, pel seu compromís amb l'avenç social i empresarial del cooperativisme a la Comunitat Valenciana. Durich va rebre el premi de mans del president de la Generalitat Valenciana, Juanfran Pérez Llorca, i del president de Concoval, Emilio Sampedro. En el mateix acte, la Universitat de València (UV) va rebre el premi en la categoria de Comunicació Responsable, per la seua exposició «Una altra economia és possible i ja està ací».

El president de Concoval va transmetre en el seu discurs que Juan Luis Durich "representa una manera d'entendre l'empresa on el creixement econòmic no està renyit amb el benestar de les persones, sinó al contrari; on la innovació conviu amb la responsabilitat social i on l'èxit es mesura també en termes d'impacte col·lectiu".

Abans del lliurament del premi, els presents van gaudir d'un espectacle de sorra, realitzat per l'artista Toni Ortiz, amb el qual es va relatar la trajectòria vital i professional de Durich, des de la seua infància fins a l'actualitat, narrant amb dibuixos de sorra el pas del premiat per Consum i la seua aportació al cooperativisme de la Comunitat Valenciana.

Responent als desafiaments

L'exdirector general de Consum va agrair el reconeixement i va traslladar que la seua carrera va ser possible gràcies a les persones que el van acompanyar en el seu camí, des dels equips de Direcció de Consum fins als successius consells rectors, sense oblidar la seua família i els seus col·laboradors més pròxims, com la seua secretària Paqui.

"Consum és la prova més evident que hem sabut donar resposta als desafiaments d'un sector tremendament competitiu", el de la distribució, va afirmar. A més, va destacar que han sabut fer-ho "sense perdre els valors cooperatius, que representen una manera diferent d'entendre l'empresa, posant les persones al centre".

El guardó reconeix la seua trajectòria professional i l'impacte que aquesta ha tingut en l'avenç social i empresarial del cooperativisme. Durant els 30 anys al capdavant de la cooperativa, la seua tasca ha sigut clau per a convertir la marca en una de les grans re-

Juan Luis Durich rep el Premi Pepe Miquel de mans del president de Concoval, Emilio Sampedro, i del president de la Generalitat Valenciana, Juanfran Pérez Llorca.

ferències del sector de la distribució alimentària a Espanya.

"En aquests moments de tensions greus geopolítiques, de guerres i de radicalització, amb postures que semblen irreconciliables, és més important que mai l'alternativa d'un model cooperatiu, unit, fort i segur dels seus valors", va remarcar Durich. El premi coincideix també amb la commemoració l'any 2025 del 50é aniversari de Consum, i reconeix la seua tasca de lideratge al capdavant de la cooperativa entre 1993 i 2024, quan Durich va impulsar una progressió que en va multiplicar per deu la dimensió, situant-la com la sisena empresa de distribució alimentària a escala estatal, entre les cent cooperatives més grans del món i la primera d'Espanya pel nombre de socis clients.

L'acte institucional

El president de la Generalitat Valenciana va tancar l'acte de lliurament dels XVI Premis Pepe Miquel, subratllant el paper estratègic del cooperativisme valencià com "una de les grans fortaleses de la Comunitat Valenciana, que contribueix a generar ocupació, crear una societat més justa i un territori més cohesionat", i va assenyalar que el cooperativisme «és un tret d'identitat del nostre territori que posa les persones al centre i que combina viabilitat econòmica amb impacte social, creixement amb sostenibilitat, i empresa amb responsabilitat".

EL COOPERATIVISME VALENCIÀ REIVINDICA LA SEUA CONTRIBUCIÓ A LA PAU I AL DESENVOLUPAMENT TERRITORIAL EN EL DIA MUNDIAL DEL COOPERATIVISME 2026

La Confederació de Cooperatives de la Comunitat Valenciana (CONCOVAL) va celebrar el passat 2 de juliol el Dia Mundial del Cooperativisme amb una jornada celebrada a la localitat de Borriana (Castelló), en la qual va reivindicar el paper de les cooperatives com a agents de transformació social i econòmica, a més de reconèixer cinc iniciatives que reflecteixen la diversitat i la capacitat innovadora del cooperativisme valencià.

La commemoració, conduïda pels influencers valencians 'Jajajers' i celebrada sota el lema «Desmuntant mites. Cultivant pau», es va emmarcar en la campanya internacional promoguda enguany per l'Aliança Cooperativa Internacional (ACI), 'Cooperatives per un món en pau', amb la qual el moviment cooperatiu mundial posa el focus en la contribució d'aquestes empreses a la construcció de societats més justes, cohesionades i resilientes.

Durant l'acte institucional, el president de CONCOVAL, Emilio Sampedro, va fer una crida a reforçar la identitat cooperativa i a difondre l'impacte que aquest model empresarial genera en els territoris. En la seua intervenció, va defensar la necessitat d'estendre l'«orgull cooperatiu» i de combatre els estereotips que encara persisteixen al voltant de les cooperatives, posant en valor un model basat en la gestió democràtica, el compromís amb les persones i l'arrelament territorial.

L'edició d'enguany va tindre com a escenari el Casi no de la Caixa Rural de Borriana (Grup Cajamar) i el Centre d'Interpretació Citrícola de Naturem, Coop. de Sant Josep, dos espais representatius amb més d'un

segle de tradició cooperativa. Segons va explicar Sampedro, l'elecció de Borriana respon al propòsit de "reconèixer aquest llegat" i de "visibilitzar el patrimoni cooperatiu de la localitat".

Cinc cooperatives homenatjades

Com a part central de la jornada, CONCOVAL va distingir cinc experiències cooperatives que exemplifiquen diferents maneres de respondre, des del cooperativisme, als desafiaments econòmics, socials i mediambientals.

Entre les iniciatives reconegudes figura la Cooperativa Agrícola Sant Bertomeu d'Atzeneta, destacada per la seua contribució al desenvolupament econòmic del medi rural i pel paper que exerceix com a motor d'ocupació i de fixació de població al seu municipi, a través de la diversificació de la seua activitat.

També va rebre un reconeixement la cooperativa BlockchainFUE, sorgida a la Universitat d'Alacant i reconeguda per demostrar que el cooperativisme constitueix una fórmula empresarial plenament vàlida per a sectors altament especialitzats i tecnològics, però que necessiten estar en mans de persones que creuen en la transparència, la participació i la sobirania tecnològica.

Així mateix, va ser distingida l'aliança integrada per les cooperatives de treball associat Canopia (La Sureda), La Somniada i El Rincón del Almanzor; un projecte col·laboratiu desenvolupat a la comarca de l'Alt Palància que impulsa iniciatives d'emprenedoria juvenil i desenvolupament rural.

En l'àmbit de la transició energètica, el reconeixement va recaure en Catarroja Renovable, una coope-

rativa ciutadana que promou un model de generació i gestió compartida d'energia renovable vinculat a la protecció ambiental i a l'enfortiment de les comunitats locals.

Finalment, CONCOVAL va distingir Vacaciones Permanentes, cooperativa d'habitatges sènior en cessió d'ús que es desenvolupa a Alfara de la Baronia, un projecte residencial basat en la convivència, el suport mutu i la participació, com a alternativa per a afrontar l'envelliment de la població i afavorir una vida autònoma en comunitat.

Homenatge a Juanvi Morós i el cooperativisme castellonenc

La jornada va incloure un emotiu homenatge a Juanvi Morós, que concloïa aquells dies una trajectòria de 42 anys al capdavant de Naturem, la Cooperativa Agrícola Sant Josep de Borriana, coincidint la seua jubilació amb la celebració del Dia Mundial del Cooperativisme.

El programa es va completar amb una conferència divulgativa de la comunicadora científica La Gata de Schrödinger, Rocío Vidal, també d'origen castello-

nenc, sobre la vigència dels valors cooperatius en un context marcat per l'individualisme.

Per a finalitzar la jornada, els presents van poder acompanyar CONCOVAL en una visita al Centre d'Interpretació Citrícola Naturem, on van recórrer la història de la cooperativa i van gaudir d'un dinar cooperativista.

EL COOPERATIVISME VALENCIÀ SUPERA ELS 63.000 LLOCS DE TREBALL I FREGA ELS 10.000 MILIONS D'EUROS DE FACTURACIÓ

El cooperativisme valencià va generar en 2025 un total de 63.105 llocs de treball directes i unes vendes per valor de 9.843 milions d'euros. Així ho posa de manifest l'estudi elaborat pel Portal Estadístic de l'Economia Social Valenciana, VALESTAT, de CIRIEC-Espanya, i la Confederació de Cooperatives de la Comunitat Valenciana (CONCOVAL), amb la col·laboració de l'Institut Universitari IUDESCOOP. El mateix informe precisa que en l'últim any s'han creat 145 noves cooperatives, la qual cosa eleva el nombre global a 2.510, en les quals s'integren 2,7 milions de socis cooperativistes. La recopilació estadística ha sigut dirigida pels professors Antonio González Rojas i José Luis Monzón (CIRIEC-Espanya, IUDESCOOP-UV).

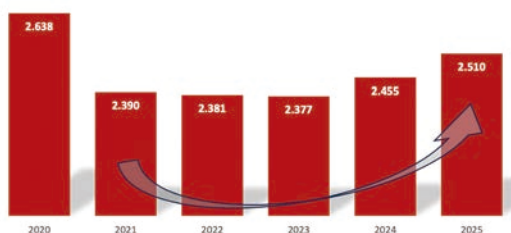
"Un any més mantenim la fita que més de la meitat de la població valenciana ha sigut cooperativista al llarg de 2025", ha afirmat el president de CONCOVAL, Emilio Sampedro. "Les cooperatives generen ocupació estable i de qualitat, a més que una gran part de les persones que hi treballen són sòcies, la qual cosa es tradueix en el major grau d'estabilitat al qual es pot aspirar", ha indicat.

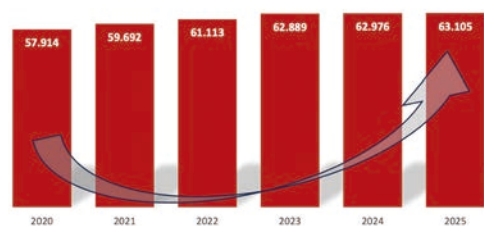
Malgrat l'aturada que va suposar l'any de la pandèmia, el creixement d'aquesta fórmula empresarial ha sigut constant en l'última dècada. Des de 2015 fins a 2025 s'han constituït 1.808 cooperatives a la Comunitat Valenciana, de les quals 173 (9,57 %) corresponen a la província de Castelló, 778 (43,03 %) a la de València i 857 (47,40 %) a la d'Alacant.

De les 2.510 cooperatives que existeixen actualment, el nombre més gran es troba a la província de

Evolución del número de cooperativas en la Comunitat Valenciana 2020-2025

Evolución del empleo directo en la Comunitat Valenciana 2020-2025

FONT: El cooperativisme de la Comunitat Valenciana en xifres, any 2025. Ed. CONCOVAL i VALESTAT.

València, amb la ciutat de València (367) i la comarca de la Ribera Alta (151) com els territoris amb més concentració. A Alacant, l'Alacantí, amb 196, i la Vega Baixa, amb 140, acullen el nombre més gran de cooperatives d'aquesta província, mentre que a la de Castelló la comarca amb més presència és la Plana Alta, amb 134.

Diversitat e innovació

"Les cooperatives valencianes destaquen per la seua varietat, ja que n'hi ha de totes les dimensions, en tots els sectors econòmics i a tot el territori", recorda el president de CONCOVAL, qui ha destacat que actualment estan emergint nous sectors que, des del cooperativisme, aporten solucions innovadores a reptes econòmics i socials actuals. És el cas de les cooperatives de consumidors en el sector elèctric, que impulsen la creació de comunitats energètiques, així com del cooperativisme d'habitatges, amb fórmules com el cohousing o la cessió d'ús, que ofereixen alternatives sostenibles i accessibles al model residencial tradicional.

Les cooperatives de treball associat (CTA) s'han consolidat en els últims anys com el principal motor de creixement del nombre de cooperatives, gràcies al seu dinamisme emprenedor i al seu paper com a fórmula d'autoocupació col·lectiva. Dins d'aquest àmbit destaca el sector de l'ensenyament, amb prop d'un centenar de cooperatives que atenen més de 25.000 alumnes. Aquestes entitats han hagut d'afrontar en els últims anys importants inversions en les seues instal·lacions, especialment a les zones afectades per la DANA, amb especial incidència a l'Horta Sud, on es concentra una part molt significativa de l'alumnat.

Vendes properes als 10.000 milions d'euros

Les cooperatives van registrar en 2025 un volum de vendes proper als 10.000 milions d'euros (9.843 milions d'euros), la qual cosa suposa un creixement del 2,6 % respecte de l'exercici anterior. El sector de la producció, comercialització i distribució agroalimentària representa el major volum de vendes, amb 7.625 milions d'euros.

Sampedro assenyalava que aquestes dades evidencien el pes del cooperativisme en l'economia valenciana. En aquest sentit, ha posat com a exemple les cooperatives agroalimentàries, "que són el principal agent de vertebració territorial i desenvolupament rural i protagonistes indiscutibles del sector exportador, on adquireixen un valor estratègic per a la internacionalització de l'economia valenciana: exporten més del 84 % del valor de la producció que comercialitzen".

Un altre dels àmbits on les cooperatives valencianes tenen un pes destacat és el del crèdit. La Comunitat Valenciana és el territori d'Espanya amb una major concentració de cooperatives de crèdit (30 de 60). A més de ser pràcticament les úniques entitats financeres autòctones que queden, mostren taxes de creixement anual superiors a les dels bancs en els segments de dipòsits i crèdits.

Augment de l'ocupació

L'informe mostra també que la creació d'ocupació en les cooperatives ha sigut gradual durant els últims anys, arribant a 63.105 llocs de treball directes el 2025, un creixement de prop del 9 % en els últims cinc anys. Les cooperatives amb seu a la Comunitat Valenciana representen més del 16 % de l'ocupació directa de les cooperatives espanyoles.

D'altra banda, la taxa d'ocupació femenina en el cooperativisme valencià és del 57,5 %, cinc punts per damunt de la mitjana espanyola, que se situa en el 52,28 %.

MÉS DE 200 PROPOSTES DE COMUNICACIONS REBUDES PER AL CONGRÉS EUROPEU D'INVESTIGADORS DE L'ALIANÇA COOPERATIVA INTERNACIONAL QUE ORGANITZA EL CEGEA A VALÈNCIA

El 'ICA CCR Europe Research Conference 2026' o Congrés Europeu d'Investigadors de l'Aliança Cooperativa Internacional (ACI), organitzat pel Centre d'Investigació d'Empreses (CEGEA) de la Universitat Politècnica de València (UPV), ha rebut més de 200 propostes de comunicacions, després de culminar el termini per a l'enviament de resums. El nombre de propostes rebudes anticipa un gran èxit de participació en el Congrés, que tindrà lloc entre el 3 i el 6 de novembre de 2026 a València.

Considerat com l'esdeveniment acadèmic més important d'Europa dedicat a la investigació sobre cooperatives, se celebrarà enguany sota el lema «Empreses cooperatives per al progrés compartit: afrontant junts els reptes globals». El programa posarà el focus en desafiaments com ara la transformació digital, la transició ecològica o la cohesió social.

El Congrés, que es realitza sota el mandat del Comitè d'Investigació Cooperativa (en anglès Committee on Cooperative Research – CCR) de l'ACI, l'organitza en aquesta ocasió el CEGEA-UPV, sota la coordinació de la professora Elena Meliá (UPV/CEGEA) i el professor Jos Bijman (ICA CCR Europe). L'esdeveniment preveu reunir investigadors, educadors, professionals i responsables polítics de tota Europa i d'altres llocs del món per a explorar les tendències, qüestions i perspectives actuals del sector cooperatiu.

Entre les novetats previstes, el Congrés inclourà un taller específic per a joves investigadors, que tindrà lloc el 3 de novembre.

Ponents destacats

Entre els ponents confirmats es troba Miguel Otero Iglesias, investigador principal del Real Instituto Elcano i professor a IE University. És un dels majors experts europeus en Economia Política Internacional, especialitzat en l'anàlisi de les relacions entre la Unió Europea, la Xina i els EUA, així com en la governança financera global. La seua visió serà fonamental per a

enriquir el debat sobre com el model cooperatiu pot respondre a les tensions econòmiques i geopolítiques actuals.

Altres noms confirmats són els d'Antonio Luque, president de Dcoop, una de les cooperatives de segon grau de major dimensió d'Europa, i líder mundial en la producció d'oli d'oliva i olives de taula. Sota el seu lideratge, Dcoop ha integrat amb èxit més de 200 cooperatives de primer grau a Andalusia, Castella-la Manxa, Castella i Lleó, la Comunitat Valenciana, el País Basc i Extremadura.

A més, destaquen la presència de la professora Darinka Czischke, experta en Habitatge i Sostenibilitat de la Universitat Tecnològica de Delft (Països Baixos); Benjamin Huybrechts, professor a l'Escola d'Administració IESEG (Lille, França), i Tine de Moor, professora d'Empreses Socials i Institucions per a l'Acció Col·lectiva, a la Universitat Erasmus de Rotterdam.

Dins del programa estan previstes les visites, el 6 de novembre, al celler Reymos, d'Anecoop, i a la seu de la cooperativa Consum, durant la qual Javier Quiles, director de Relacions Externes, acompanyarà els presents per les seues instal·lacions.

Web oficial del Congrés: <https://ica-ccr-europe-2026.webs.upv.es/>

CIRIEC-ESPANYA I IUDESCOOP PRESENTEN A LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA CIRIEC-POLIS, L'OBSERVATORI DE POLÍTIQUES PÚBLIQUES DE FOMENT DE L'ECONOMIA SOCIAL

CIRIEC-Espanya i el Institut Universitari d'Investigació en Economia Social, Cooperativisme i Emprenedoria (IUDESCOOP) van celebrar el passat 16 de juny a la Facultat d'Economia de la Universitat de València la Jornada sobre polítiques públiques de foment de l'economia social, un acte en què es va presentar CIRIEC-Polis, l'Observatori de Polítiques Públiques d'Economia Social Comunitat Valenciana, a càrrec del seu coordinador, el professor Rafael Chaves, catedràtic d'Economia Aplicada de la Universitat de València i president de la Comissió Científica de CIRIEC-Espanya.

La jornada va comptar en la seua inauguració amb el degà de la Facultat d'Economia, Francisco Muñoz Murgui, i la presidenta de CIRIEC-Espanya, Adoración Mozas, que van aplaudir la nova iniciativa del CIRIEC, fruit de l'estudi durant molts anys de les diferents iniciatives públiques de foment de l'economia social des de l'àmbit local, regional, estatal i internacional.

Tal com va explicar el professor Rafael Chaves, CIRIEC-Polis es concep com un instrument permanent d'anàlisi i avaluació de les polítiques públiques orientades al foment de l'economia social, amb una atenció especial a la Comunitat Valenciana. La seua missió és proporcionar coneixement rigorós, accessible, actualitzat i sistematitzat, que contribuïska a desenvolupar

millors polítiques, basades en l'evidència científica, i a l'enfortiment institucional de l'economia social.

L'Observatori combina la perspectiva acadèmica amb l'orientació pràctica cap a la presa de decisions. La seua lògica és tant descriptiva (cartografiar les polítiques existents) com avaluativa i prospectiva, anticipant tendències i desafiaments de futur en el camp de l'economia social i solidària. Sobre aquest tema, el professor Chaves va recordar les diferents etapes que ha experimentat el foment del sector en les últimes dècades a la Unió Europea, amb grans assoliments entre els anys 2021 i 2025, entre els quals destaca l'aprovació del Pla d'Acció Europeu de l'Economia Social, que també va explicar, però amb unes perspectives actuals poc favorables a causa d'un dràstic canvi d'orientació en les polítiques europees, més centrades en les qüestions de defensa i autonomia estratègica, i menys en la diversificació econòmica o en el Pilar Social de la Unió Europea.

Polítiques, estadístiques i informes

En la jornada també va participar la professora Teresa Savall, que es va centrar en la política estatal de foment de l'economia social a Espanya. Entre les seues mesures destaca l'Estratègia Espanyola de l'Economia Social, l'última edició de la qual venç el 2027.

Per la seua banda, la doctora Belén Català va abordar la situació de la Comunitat Valenciana, que destaca per l'aprovació i execució dels plans de foment 'Fent Cooperatives', en la redacció i avaluació ha participat el IUDESCOOP. Són estratègies biennals amb resultats favorables per a aprofitar el potencial del cooperativisme i l'economia social, si bé han d'anar acompanyades d'un seguiment estricte per a la seua implementació més adequada.

La jornada va continuar amb la presentació dels últims desenvolupaments estadístics en suport de les polítiques d'economia social: el compte satèl·lit de l'economia social, CIRIECSTAT i l'Informe europeu EISMEA, a càrrec d'Ángel Soler, professor de la UV i director del CIRIECSTAT, i Antonio González, professor de la UV.

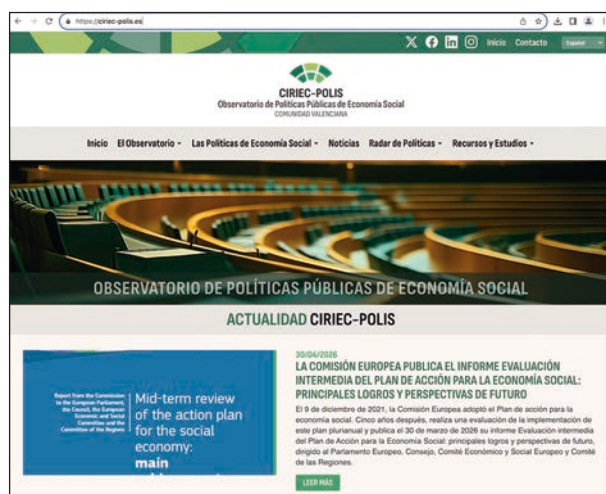
Durant els últims anys, CIRIEC-Espanya ha multiplicat els seus esforços en l'àmbit de les estadístiques, primer amb la creació del CIRIECSTAT, però també amb la participació en el grup de treball del primer compte satèl·lit oficial de l'economia social a Espanya, publicat per l'INE, així com en l'elaboració de les xifres de l'economia social a la UE, per encàrrec de la Comissió Europea.

La jornada va concloure amb una presentació de Gemma Fajardo sobre la nova Llei d'impuls de l'economia social, aprovada aquest mateix any. La professora Fajardo va explicar les aportacions, però també algunes mancances d'aquesta Llei, entre les quals es troben les relatives a la reforma de la fiscalitat de les cooperatives (vegeu la secció de legislació d'este mateix número de la Revista).

Referent acadèmic

La jornada va ser clausurada pel professor José Luis Monzón, director de CIRIEC-Espanya, que va felicitar tots els intervinents pels treballs realitzats i va mostrar tot el seu suport a l'Observatori de Polítiques Públiques CIRIEC-Polis, que naix amb la vocació de convertir-se en un referent acadèmic i pràctic en l'anàlisi de les polítiques públiques.

El professor Monzón va valorar el seu enfocament innovador, en combinar investigació rigorosa, treball interdisciplinari i transferència directa de coneixement cap a la presa de decisions, generant evidència útil per a millorar les polítiques i reforçar el paper de l'economia social com a motor de cohesió, sostenibilitat i desenvolupament territorial.

Diverses pantalles de la web CIRIEC-Polis, disponible en: <https://ciriec-polis.es/>

Web de CIRIEC-Polis: <https://ciriec-polis.es/>

LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA ACULL LES JORNADES DE CLOENDA DE L'ESCOLA EUROPEA D'EMPREDORIA SOCIAL

Impulsada en el marc del programa Erasmus+, l'Escola Europea d'Emprenedoria Social va celebrar el passat 3 de juliol el seu acte de cloenda a la Universitat de València, on es va posar fi a un intens itinerari internacional d'aprenentatge desenvolupat durant huit mesos. La iniciativa, liderada per la Université de Bretagne Occidentale (França), ha comptat amb la participació de la Universitat de València, la Universidad Complutense de Madrid, l'ISCAP – Instituto Superior de Contabilidade e Administração do Porto (Portugal), la Scuola Superiore Sant'Anna de Pisa (Itàlia), la Universidad de Santiago de Chile i CIRIEC-Espanya.

L'Escola Europea d'Emprenedoria Social (European School for Social Entrepreneurship – EEE3S+), impulsada en el marc del programa Erasmus+, va celebrar el passat 3 de juliol el seu acte de cloenda a l'Aula Magna del Centre Cultural La Nau de la Universitat de València (UV), on es van donar a conèixer els projectes guanyadors d'aquesta primera edició i es va posar fi a un intens itinerari internacional d'aprenentatge desenvolupat durant huit mesos.

L'acte, presidit pel rector de la UV, Juan Luis Gandía, va reunir l'alumnat, el professorat i representants de les institucions participants després de la presentació i defensa dels cinc projectes d'emprenedoria social desenvolupats per equips internacionals multidisciplinaris, integrats per un estudiant de cadascuna de les universitats sòcies del projecte: la Universidad de Santiago de Chile, la Complutense de Madrid, la Universitat de València, la Université de Bretagne Occidentale (França), l'ISCAP – Instituto Superior de Contabilidade e Administração do Porto (Portugal) i la Scuola Superiore Sant'Anna de Pisa (Itàlia). Aquesta configuració va garantir que cada proposta incorporara perspectives acadèmiques, culturals i territorials

diverses, i va constituir un dels elements més innovadors de l'Escola.

El jurat, integrat per representants de l'IUDESCO-OP-UV, CIRIEC-Espanya, CEGEA-Universitat Politècnica de València i la Universidad de la República (Uruguai), va valorar les propostes atenent criteris com la identificació del problema social, la innovació de la solució plantejada, la proposta de valor social i econòmica, la seua contribució als ODS, la viabilitat, l'adequació als principis de l'economia social i la qualitat de la presentació.

Com a resultat d'aquesta avaluació, el jurat va acordar per unanimitat la concessió del primer i segon premi d'aquesta edició. El primer Premi va ser concedit al projecte 'Ecovinyas', una iniciativa orientada a la revalorització del treball dels viticultors i viticultores de la Comunitat Valenciana mitjançant un model d'emprenedoria social que posa en valor el territori, la sostenibilitat, el patrimoni vitivinícol i l'economia social.

El segon Premi va recaure en Puentes Vivos, proposta centrada a promoure la inclusió social i enfortir les relacions intergeneracionals mitjançant espais de

trobada, participació i aprenentatge compartit entre persones de diferents edats.

Com a reconeixement al treball realitzat, els dos equips representaran l'Escola Europea d'Emprenedoria Social en el XV Premi Rymel Serrano Uribe 2026, organitzat per la Universidad Cooperativa de Colombia, que es lliurarà en el marc del VI Trobada Internacional d'Economia Solidària i Innovació Social (ESIS), prevista del 28 al 30 d'octubre de 2026 a Santa Marta (Colòmbia).

Un itinerari internacional d'aprenentatge en cinc països

La fase final celebrada a València va posar fi a un recorregut internacional que ha convertit la mobilitat acadèmica en una autèntica experiència d'aprenentatge progressiu. Durant la setmana prèvia, els estudiants van desenvolupar una intensa agenda de treball a la Universidad Complutense de Madrid, on van ultimar els seus projectes abans de traslladar-se a València per a les presentacions finals i el lliurament de premis.

A més, els estudiants de la Universidad de Santiago de Chile i de l'ISCAP van realitzar prèviament una mobilitat específica a Porto, reforçant el desenvolupament de les seues propostes abans d'incorporar-se a les activitats conjuntes desenvolupades a Espanya.

Aquesta última etapa va completar un itinerari iniciat a Brest (França) el novembre de 2025, on els participants van començar a conèixer-se i a treballar en equips internacionals, i continuat a Pisa (Itàlia) el febrer de 2026, on van consolidar els grups de treball i van definir les propostes d'emprenedoria social que han desenvolupat durant els últims mesos.

Més enllà de les diferents estades internacionals, l'Escola Europea d'Emprenedoria Social EEE3S+ ha apostat per un model innovador basat en mobilitats seqüencials, en què cada trobada prepara la següent i contribueix a construir un procés continu d'aprenentatge. Aquest enfocament ha permès combinar formació acadèmica, aprenentatge basat en projectes, visites a entitats de l'economia social, activitats culturals i convivència intercultural, afavorint el desenvolupament de competències emprenedores, el treball en equips internacionals i la creació d'una autèntica comunitat internacional d'aprenentatge.

El paper de CIRIEC-Espanya

CIRIEC-Espanya, de la mà del professor Millán Díaz Foncea, ha exercit un paper destacat en el desenvolupament del projecte EEE3S+, tant des de la coordinació d'activitats com des de la generació de coneixement sobre l'economia social. Entre les seues principals responsabilitats es troba l'elaboració de

l'Informe sobre Formació Universitària en Economia Social a Amèrica Llatina, la Unió Europea i el Regne Unit, un component estratègic del projecte destinat a identificar, sistematitzar i visibilitzar l'oferta de formació reglada existent en aquest àmbit

Així mateix, CIRIEC-Espanya ha participat activament en el disseny i desenvolupament de l'Escola Europea d'Emprenedoria Social, contribuint a l'organització i als continguts de les mobilitats celebrades, a la coordinació acadèmica del programa i a l'avaluació final dels projectes presentats.

LA FIRA RESILIENTES REUNEIX A LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA EXPERIÈNCIES D'ECONOMIA SOCIAL PER A CONNECTAR TERRITORI, OCUPACIÓ I INNOVACIÓ

La Facultat de Dret de la Universitat de València va acollir el passat 18 de juny la Fira ResilientES d'Economia Social, celebrada en el marc del projecte europeu ResilientES: Economia Social, motor del desenvolupament socioeconòmic de zones d'interior i no urbanes, finançat pel programa Interreg SUDOE.

La jornada va ser organitzada per l'IUDESCOOP amb la col·laboració de la Facultat de Dret de la Universitat de València i CIRIEC-Espanya. Es va celebrar en el marc de l'Activitat A1.5 – Campanya de comunicació integral «Economia Social i territoris rurals», prevista en el projecte ResilientES, orientada a sensibilitzar, mobilitzar i connectar entitats d'economia social, administracions públiques, universitats, estudiants, joves, dones i agents territorials.

Van inaugurar la sessió la degana de la Facultat de Dret, Clara Viana; el secretari de l'IUDESCOOP, Antonio González; el president de la Confederació de Cooperatives de la Comunitat Valenciana, Emilio Sampedro, i la coordinadora del Projecte ResilientES a l'IUDESCOOP, María José Vañó.

La fira va permetre contrastar experiències concretes d'ocupació, emprenedoria, cures, finançament cooperatiu, habitatge, innovació territorial i desenvolupament rural, amb un eix comú: l'economia social com a eina pràctica per a reforçar la cohesió territorial, fixar població i generar oportunitats en municipis rurals, d'interior i espais no urbans.

L'impacte territorial de l'Economia Social

La primera taula, dedicada a economia social i ocupació amb impacte territorial, va comptar amb la participació de Consum, Caixa Popular i Fundació Colisée.

Caixa Popular va exposar el seu model de banca cooperativa valenciana, basat en la reinversió local, la proximitat amb empreses, comerços, cooperatives i associacions, i la generació d'impacte social a la Comunitat Valenciana. L'entitat va destacar també la seua resposta després de la DANA, mitjançant suport financer, eliminació de comissions i acompanyament a persones i empreses afectades.

Per la seua banda, Consum va defensar que és possible créixer posant les persones al centre i generant valor compartit, situant l'ocupació com a palanca de transformació econòmica i social. També va subratllar la connexió urbà-rural com a aprenentatge mutu: l'àmbit urbà aporta infraestructures i oportunitats, mentre que el rural aporta arrelament, proximitat i una relació més humana amb el territori.

Així mateix, la Fundació Colisée va presentar els seus programes d'acció social dirigits a persones majors, amb especial atenció a la soledat no desitjada, la intervenció comunitària al Racó d'Ademús i l'acompanyament psicoemocional després de la DANA. La seua intervenció va posar de relleu que la recuperació territorial no es limita a la reconstrucció material, sinó que exigeix mantindre vincles, cures i suport emocional.

Aprenentatges creuats entre agents

La segona taula va abordar les bones pràctiques d'economia social del medi urbà al rural i del rural a l'urbà, amb la participació de FEVECTA, la Red de Economía Alternativa y Solidaria del País Valencià (XEAS PV), Aras de los Olmos i UVEmpren. Aquesta taula va respondre directament a un dels objectius centrals de la jornada: identificar experiències transferibles,

models replicables i aprenentatges creuats entre territoris.

L'alcalde d'Aras de los Olmos, Rafael Jiménez, va presentar l'experiència del municipi com a laboratori territorial d'innovació. Va explicar els avanços en sobirania energètica, gestió de l'aigua, agricultura regenerativa i sobirania digital, mostrant com un municipi de xicoteta dimensió pot generar solucions a partir dels seus propis recursos i necessitats.

Des de FEVECTA, el seu president, Ramón Rodríguez, va reivindicar el paper de les cooperatives de treball associat com a empreses de democràcia econòmica, ocupació estable i arrelament territorial. La intervenció va permetre visibilitzar experiències cooperatives valencianes en agroecologia, turisme rural, cures, indústria, educació, cervesa artesana i incubació de nous projectes cooperatius.

Alfredo Artigas, president de XEAS PV, va aportar una reflexió crítica sobre la necessitat de comunicar millor l'economia social i solidària, evitant llenguatges excessivament abstractes i acostant el discurs a les pràctiques reals del territori. També va defensar que les entitats urbanes han d'incorporar les reivindicacions rurals en els espais d'incidència política.

La Universitat de València va participar a través de Rafael García, director de UVEmprén, qui va presentar el paper de la Universitat en l'acompanyament a l'emprenedoria, la transferència de coneixement i la connexió entre investigació, estudiantat i ecosistema productiu. Va destacar especialment el programa Incuba2, orientat al suport a projectes d'economia social.

La jornada va incorporar també la intervenció de Francisco Pérez Caballero, president de FECOVI, qui va presentar el paper de les cooperatives d'habitatge en cessió d'ús i va anunciar el reconeixement a la cooperativa Vacaciones Permanentes, projecte sènior i intergeneracional ubicat a Alfarade la Baronia.

Emprenedoria social, inclusió i desenvolupament local

El tram final de la Fira va tindre un enfocament pràctic, amb el taller de Fundación Nova Feina dedicat a com convertir una idea en un projecte d'emprenedoria social. L'entitat va exposar la seua metodologia d'acompanyament a persones en situació de vulnerabilitat, subratllant que el punt de partida no és només la idea empresarial, sinó també la situació personal, familiar, jurídica i econòmica de qui vol emprendre. Aquest taller es corresponia amb l'orientació pràctica prevista en el programa, dirigida a estudiants, joves, dones, persones interessades a emprendre i personal tècnic d'ocupació i desenvolupament local.

La Feria ResilientES ha mostrat que l'economia social valenciana compta amb un ecosistema ampli i divers, integrat per cooperatives, fundacions, xarxes solidàries, entitats financeres, universitats, administracions locals i organitzacions d'inserció. El repte identificat no és només crear noves iniciatives, sinó enfortir les connexions entre elles: entre universitat i territori, entre medi urbà i rural, entre entitats grans i microentitats, i entre finançament, acompanyament, innovació i transferència.

+ info: <https://interreg-sudoe.eu/proyecto-interreg/resilientes/>

LES COOPERATIVES AGROALIMENTÀRIES VALENCIANES VAN FACTURAR 2.533 MILIONS D'EUROS EL 2024

Cooperatives Agro-alimentàries de la Comunitat Valenciana va celebrar el passat 5 de juny a la localitat valenciana de L'Alcúdia la seua Assemblea General ordinària, una cita a la qual van acudir representants de 80 de les seues cooperatives associades i en la qual es va presentar l'Informe Socioeconómico 2025 de Cooperatives Agro-alimentàries. Segons les seues xifres, el 2024, any de la tràgica DANA a la província de València, les cooperatives agroalimentàries valencianes van facturar 2.533 milions d'euros de manera agregada, un creixement del 4,9 % respecte de l'exercici anterior.

En el seu discurs inaugural, el president de la Federació, Cirilo Arandis, va reflexionar sobre alguns dels grans temes d'actualitat, entre ells la guerra comercial iniciada per Donald Trump i la inestabilitat geopolítica global, sobre la qual va assegurar: "Assistim a un canvi de paradigma en el comerç internacional que afecta directament el sector agroalimentari valencià, de marcada vocació exportadora". Per això va reclamar "un comerç global més just, basat en clàusules mirall i en l'exigència de les mateixes regles i condicions per a tots".

El president de la Federació va incidir també en qüestions com els escenaris bèl·lics oberts, la proposta de PAC 2028-2034, l'impacte del canvi climàtic en l'activitat agrària, la incidència de plagues o la necessitat de consolidar un procés de relleu generacional al camp valencià.

Les dades del cooperativisme agrari

Continuant amb les dades de l'Informe Socioeconómico, Arandis va destacar que el valor final de la producció comercialitzada va superar els 1.993 milions d'euros el 2024, mentre que les exportacions van superar per quart exercici consecutiu els 1.000 milions d'euros, arribant concretament als 1.099 milions al tancament de l'exercici estudiat. Alemanya, França, Regne Unit, Itàlia i Portugal van ser els principals mercats d'exportació, seguits pels Països Baixos, els Estats Units, Polònia i Bèlgica.

Un total de 243 cooperatives són sòcies de la Federació valenciana, i representen el 99 % de la facturació total del sector. Aquestes cooperatives compten amb 172.134 persones associades, de les quals 53.537 són dones, el 31,1 % de la base social, un punt percentual més que l'any anterior.

D'altra banda, 24.080 socis i sòcies de les cooperatives agroalimentàries valencianes són menors de 40 anys. Això suposa un 13,99 % del total. Les coopera-

tives donen ocupació a un total de 16.459 persones, amb un 86 % de contractes de caràcter fix o fix-discontinuu.

El paper de la Unió Europea

L'assemblea va incloure una xarrada a càrrec de Javier Ivars, assistent d'investigació en el Real Instituto Elcano, qui va assegurar que vivim en un món amb una interdependència creixent, en què la posició d'Europa

com a gegant comercial ha de marcar el seu lloc en el nou ordre internacional a través de més inversió i innovació, una major integració i un impuls de la seua competitivitat, en línia amb el que assenyalen els informes elaborats per Enrico Letta i Mario Draghi per a la Comissió Europea.

La digitalització agrària

Per la seua banda, Vicent Insa, tècnic de Cooperatives Agroalimentàries, va presentar alguns dels projectes impulsats per la mateixa Federació en matèria de digitalització, en el marc del conveni signat amb la Conselleria d'Agricultura, Aigua, Ramaderia i Pesca.

Cloenda de l'Assemblea

En la clausura de l'Assemblea van participar el president de Cooperatives Agro-alimentàries de Espanya, Ángel Villafranca; el president de Cooperatives Agro-alimentàries de la Comunitat Valenciana, Cirilo Arnandis, i el conseller d'Agricultura, Aigua, Ramaderia i Pesca, Miguel Barrachina.

Villafranca va advertir que els acords comercials són necessaris, per la qual cosa es va posicionar en contra que el sector cooperatiu "tanque fronteres". A més, va sostindre que s'ha de continuar progressant des de les cooperatives per a garantir la rendibilitat

dels seus socis i sòcies, així com la continuïtat de les seues explotacions.

Arnandis va fer referència a la guerra a l'Iran, de la qual va transmetre que "està tenint un impacte demolidor sobre els nostres costos energètics i logístics, o sobre la disponibilitat i el preu dels fertilitzants", i va recordar que "Europa s'enfronta a un moment decisiu de la seua història", corrent el risc "de caure en la irrellevància més absoluta si no sap posicionar-se en el nou ordre internacional".

Per últim, el conseller d'Agricultura, Miguel Barrachina, va repassar les actuacions de recuperació post-DANA impulsades per la seua Conselleria, en matèria de recuperació de camins, infraestructures, sistemes de reg i del potencial productiu de parcel·les afectades, amb una inversió de 26 milions d'euros per a aquesta última finalitat. En referència a l'Ordre de Modernització, va recordar que permetrà la renovació de plantacions, l'adquisició de maquinària, la millora de sistemes de regadiu, la construcció de magatzems, la implantació d'energies renovables per a autoconsum o la incorporació d'eines digitals per a la gestió agrària.

Finalitzà el seu discurs recalcant la importància del relleu generacional, destacant que l'ordre d'ajudes per a la incorporació de joves ha permès l'arribada al camp de 548 nous agricultors, dels quals 204 són dones.

FEVECTA CULMINA UN AMPLI PROCÉS PARTICIPATIU ENTRE LES SEUES BASES PER A DEFINIR EL SEU NOU PLA ESTRATÈGIC (2026-2029)

La Federació Valenciana d'Empreses Cooperatives de Treball Associat (FEVECTA) va reunir prop de 150 socis i sòcies de tota la Comunitat Valenciana en la seua Assemblea General celebrada el passat 5 de juny a València. En aquesta es van aprovar per unanimitat tant la gestió i els comptes anuals de l'exercici 2025 com el seu pressupost per a 2026.

En aquesta Assemblea, sota el lema «Think Coop», va culminar un ampli procés de participació i consulta a les bases per a obtenir un diagnòstic crític de la situació actual i dels reptes del sector, amb l'objectiu d'establir les prioritats del Pla Estratègic de l'entitat per al període 2026-2029.

Durant la jornada, les cooperatives assistents van debatre en comissions sobre tres qüestions estratègiques: Funcionament intern, governança, participació i articulació territorial; Joventut, lideratge i nou cooperativisme; i FEVECTA com a organització de serveis.

En la seua intervenció inaugural, el president de FEVECTA, Ramón Rodríguez, es va referir al procés de debat intern com a "clau per a afrontar amb solvència i coherència la interlocució política de la tardor vinent, com a pas previ a les eleccions autonòmiques i locals de 2027". Segons va assenyalar, "hem d'arribar

a eixe moment amb una agenda clara, compartida i fonamentada en les necessitats i aspiracions reals de les cooperatives de treball valencianes".

Rodríguez va defensar també la necessitat d'avançar cap a una organització "més participativa, més connectada al territori i amb estructures que realment faciliten la implicació de les cooperatives".

La Cantera, una crida a la joventut

La sessió va comptar amb una presència rellevant de joves cooperativistes, que s'han incorporat recentment al cooperativisme i que han iniciat la seua participació en FEVECTA a través de «La Cantera», la recentment creada Comissió de Joventut de la Federació, amb l'objectiu d'animar la gent jove a implicar-se en el desenvolupament i lideratge del moviment cooperatiu de treball valencià.

Durant l'Assemblea hi va haver freqüents referències a la joventut i a la necessitat d'atraure talent que es compromet amb els valors propis del cooperativisme, com ara la democràcia interna, l'equitat, el compromís amb l'entorn i l'arrelament al territori, entre altres, "perquè les nostres empreses puguin renovar-se sense perdre la seua essència i afronten els reptes econòmics, sectorials i tecnològics que tenim per davant", va afirmar el president de FEVECTA.

A més, es va posar en valor el diàleg intergeneracional com a procés clau per a arribar a acords sobre la renovació i modernització del sector, que es produirà en els pròxims anys.

Recuperant el ritme de creació de cooperatives

En conjunt, el sector cooperatiu de treball valencià està format per 1.914 empreses, de les 2.510 cooperatives existents, amb un volum de vendes que supera els 2.000 milions d'euros, segons l'última dada oficial

publicada pel portal estadístic Valestat, de CIRIEC-Espanya.

A més, en el primer semestre de 2026, i al tancament del termini de sol·licitud de les ajudes al sector cooperatiu de la Comunitat Valenciana, segons les dades del Registre de Cooperatives recopilades per FEVECTA s'havien creat 124 noves cooperatives a la Comunitat Valenciana (113 de treball, 8 d'habitatges, 1 agroalimentària i 1 de consum).

La creació de 113 noves cooperatives de treball representa un increment del 68,7 % respecte del mateix període de 2025, quan les ajudes al sector van ser convocades a mitjan mes d'agost, fet que va provocar que l'exercici es tancara amb la pitjor xifra de la dècada pel que fa a les dades habituals de creació d'empreses i ocupació del sector.

En 2026, però, amb les ajudes convocades al maig, les dades del registre suposen que, a 30 de juny d'aquest any, ja s'hauria creat el 91 % de les cooperatives de treball constituïdes al llarg de 2025, que va tancar amb 145 cooperatives, 124 de les quals de treball.

Per al president de FEVECTA, Ramón Rodríguez, "aquestes dades són la prova de l'impacte positiu que té l'ordre anual d'ajudes de la Generalitat com a principal instrument de promoció, consolidació i modernització amb què compten les cooperatives valencianes". Per aquesta mateixa raó, ha dit, "volem tornar a asseure'ns amb la direcció general de Treball i Cooperativisme per a reprendre el diàleg i continuar millorant les condicions i requisits d'aquestes ajudes perquè responguen a les necessitats presents i futures de les nostres empreses".

De les 113 noves cooperatives de treball, 66 s'han creat a la província d'Alacant, 26 a València i 21 a Castelló. Pel que fa als llocs de treball inicials generats, aquests ascendeixen a 257, dels quals el 58 % són homes i el 42 % són dones.

La llibreria crítica «La Repartidora» (Benimaclet, València) és el primer cas a la Comunitat Valenciana de transformació d'una associació en cooperativa de treball. Des de l'última modificació de la Llei de Cooperatives de la Comunitat Valenciana, ja no és necessari dissoldre una associació com a pas previ per a constituir una cooperativa que continue la seua activitat, quan aquesta ha evolucionat cap a un model de gestió més empresarial i participatiu o assoleix un resultat econòmic estable.

CONSUM AUGMENTA LA SEUA FACTURACIÓ FINS ALS 5.163 MILIONS D'EUROS, I SUPERA ELS 23.000 TREBALLADORS, EL 94 % SOCIS DE LA COOPERATIVA

Consum va presentar el passat 29 d'abril els resultats de l'exercici 2025 i va anunciar que va tancar l'any amb un benefici de 122 milions d'euros, un 12,3 % més que l'any anterior, i una facturació de 5.163 milions d'euros, la qual cosa suposa un creixement del 9,7 %.

Aquests resultats han estat impulsats principalment per l'augment de clients, el creixement de les vendes de productes frescos i un control de la despesa, segons va explicar el director general de Consum, Antonio Rodríguez Lázaro, qui va celebrar "continuar creixent amb solidesa, sense perdre competitivitat i garantint un model sostenible a llarg termini".

La cooperativa manté el 6é lloc en el rànquing nacional per superfície, elevant la seua quota de mercat al 4,9 % a Espanya, mentre que en la seua àrea d'influència arriba al 13,9 %. També va avançar en el seu canal on-line, que actualment arriba a 600 poblacions.

23.031, el 94 % socis

En matèria d'ocupació, la cooperativa va crear 1.162 llocs de treball, fins a arribar a una plantilla de 23.031 persones, de les quals el 93,8 % són socis treballadors. Segons els resultats, el 2025 es van repartir 69 milions d'euros en concepte de retorn cooperatiu de l'exercici anterior, més interessos del seu capital obligatori, la qual cosa suposa un repartiment mitjà de 3.311,9 € per soci treballador. A aquest repartiment cal afegir les primes per objectius, que el 2025 van ascendir a 59,7 milions, cosa que fa un total de 128,7 milions d'euros repartits entre els treballadors.

Consum va invertir 231 milions d'euros el 2025, principalment en el seu creixement orgànic. Durant l'any va obrir 59 supermercats (18 propis i 41 Charter) i va realitzar 17 millores en botigues. La xarxa total ascendeix a 1.017 establiments, dels quals 514 són propis i 503 Charter, repartits per diferents comunitats autònomes. Per a 2026 preveu obrir 55 noves botigues i realitzar 42 intervencions.

A més, en innovació van destinar 34 milions d'euros, centrats en millores logístiques i digitals, com ara noves plataformes a Toledo i Catalunya, i un magatzem en línia a València, que estarà operatiu a finals de 2026. Consum compta amb més de 5,3 milions de socis-clients i està present en 4,9 milions de llars.

MARÍA ISABEL MORENO, PRIMERA PRESIDENTA DEL CONSELL RECTOR DE CONSUM

L'assemblea general de Consum, celebrada el passat 12 de juny, va nomenar María Isabel Moreno Gil (Benetússer, València, 1960) nova presidenta del Consell Rector. El relleu es produeix després de la decisió de Francesc Llobell de cessar voluntàriament com a president davant la seua pròxima jubilació, i després de 16 anys al capdavant de l'òrgan de govern de la cooperativa. Moreno Gil ha desenvolupat tota la seua trajectòria professional en l'àmbit cooperatiu, primer a Florida Universitària i posteriorment en Consum, on va començar treballant en botiga abans d'assumir diferents responsabilitats a les oficines centrals. Va ser, a més, la segona dona a formar part del Consell de Direcció de Consum. Fins a 2025 va estar al capdavant de la Direcció d'Administració.

ANECOOP CELEBRA 50 ANYS AMB UN GRAN ACTE A LA CIUTAT DE LES ARTS I DE LES CIÈNCIES DE VALÈNCIA

La cooperativa agroalimentària Anecoop va organitzar el passat 26 de març al Palau de les Arts un gran acte commemoratiu del seu 50é Aniversari. Un multitudinari acte al qual van acudir prop de 850 convidats, junt a ells el seu president, Alejandro Monzón, i el seu director general, Joan Mir.

A més, van acudir a l'esdeveniment fundadors, membres històrics i actuals del Consell Rector, entitats sòcies, agricultores i agricultors, professionals del Grup Anecoop, proveïdors, col·laboradors, organitzacions i institucions del sector agroalimentari, científic i acadèmic, i mitjans de comunicació.

Durant la seua intervenció, el president d'Anecoop va donar les gràcies "per creure en aquest projecte, per creure en la força del cooperativisme i per continuar construint junts allò que altres continuaran. Des de la unió, que multiplica, protegeix, impulsa i garanteix futur. Perquè quan Anecoop avança, avança tot un sector i la seua gent, la nostra raó de ser".

Per la seua banda, Joan Mir, director general, va exposar els assoliments i principals fites aconseguides en aquest mig segle de trajectòria d'una entitat "adaptativa, internacionalitzada, diversificada, innovadora i

profundament resilient", que assumeix també els majors desafiaments del sector, entre ells el relleu generacional. Va dirigir les seues últimes paraules als més joves: "teniu la gran responsabilitat d'alimentar les pròximes generacions. Necessitem la vostra energia, la vostra creativitat, el vostre talent i la vostra capacitat per a transformar".

Mig segle d'història i valors compartits

Des de la seua fundació el 1975, Anecoop s'ha consolidat com a referent internacional del cooperativisme agroalimentari i és el primer exportador hortofructícola espanyol.

Compta amb una oferta variada i homogènia quant a volum, gamma i calendari, present en un total de 74 països amb un portafolis de més de 90 productes: cítrics, fruites de temporada —d'estiu i de tardor—, fruites exòtiques, hortalisses tant d'hivernacle com de cultiu a l'aire lliure, a més de suc, conserves vegetals, flors, productes de V gamma i vins.

Actualment integra, coordina i comercialitza la producció de 61 cooperatives i empreses hortofructícoles i vinícoles, i representa més de 20.000 agricultors es-

panyols que cultiven més de 61.000 hectàrees repartides per tota la geografia espanyola, concretament en 13 províncies (València, Castelló, Alacant, Múrcia, Almeria, Cadis, Sevilla, Huelva, Ciudad Real, Segòvia, Valladolid, Navarra i Lleida). Té, a més, una estructura integrada per cinc delegacions a Espanya, dotze filials en huit països i dues plataformes logístiques.

1.166 milions d'euros de facturació

Els actes commemoratius del 50é aniversari van incloure la celebració de l'Assemblea General el passat 27 de març també a València, en la qual es van presentar els resultats de la campanya 2024-2025. De nou, un exercici de màxims històrics en facturació, malgrat les dificultats climàtiques i de mercat, en què la cooperativa va assolir una facturació pròpia de 986,7 milions d'euros, un 4,39 % més, i una facturació combinada del grup empresarial de 1.166 milions, un 3,5 % més, aconseguint un doble rècord.

La liquidació mitjana al soci va augmentar un 4,7 %, en un context de fort increment dels costos de producció. El volum comercialitzat es va mantindre estable, amb 736.536 tones, condicionat per fenòmens com la DANA que va sacsejar la província de València l'octubre de 2024, sumada a les pedregades i les plagues, que van afectar especialment el caqui, les taronges i les mandarines. Tal com van anunciar els seus titulars, Anecoop va xifrar en 30.000 tones les pèrdues provocades per la catàstrofe de la DANA.

Noves incorporacions

En paral·lel, la cooperativa ha reforçat la seua estructura amb noves incorporacions i aliances estratègiques entre socis, apostant sempre per la integració en un sector fragmentat. En paraules de Joan Mir, "en el primer semestre de 2025 Anecoop va créixer amb la incorporació com a soci d'Eurofruits Levante S.L., així com amb la de l'empresa Novacoop Mediterrànea SXXI (formada per Grup Cooperatiu Fruits de Ponent i Actel Grup)".

També destaquen de la campanya 2024-2025 els acords de col·laboració assolits amb les cooperatives valencianes de segon grau Univall i Ribercamp; la integració de la Cooperativa de La Llosa de Ranes en Univall; l'acord de col·laboració entre CANSO i Cofrudeca, el de Toñifruit amb Bio Lobrot i el de les cooperatives de Lliria i Bétera; o l'entrada de Frucimu en l'accionariat d'Agriconsa.

Enfocament proactiu

"Desenvolupem la nostra activitat en un entorn global en què la incertesa geopolítica és constant: vaivens en la política aranzelària dels Estats Units, tensions per l'acord de la UE amb Mercosur, competència deslle-

ial... A això sumem altres desafiaments com el relleu generacional, la falta de mà d'obra, la transformació tecnològica, la digitalització, la sostenibilitat, les plagues, els increments de costos o les noves formes de consum. Fer front a tots ells ens exigeix un enfocament proactiu i molt estratègic", va assenyalar el president d'Anecoop, Alejandro Monzón.

Impuls, sostenibilitat i relleu generacional

De cara al futur, Anecoop aposta per tres eixos estratègics, que són el Pla d'Impuls, l'Observatori de la Sostenibilitat i el Pla RELEVA, tres iniciatives que defineixen l'aposta estratègica d'Anecoop.

El **Pla Impuls** està encami"at a millorar l'eficiència i la competitivitat d'Anecoop davant les complexitats del mercat global, que exigeix anticipació i adaptació.

En el mateix sentit, l'**Observatori de la Sostenibilitat** s'ha consolidat com una eina clau per als socis d'Anecoop que, en l'actualitat, compta amb 32 entitats adherides amb l'objectiu de continuar creixent.

Durant la campanya es van desenvolupar les bases del **Programa RELEVA**, un projecte pioner al camp valencià destinat a joves agricultors de les cooperatives sòcies, per a impulsar el relleu generacional, vital per a la viabilitat de l'agricultura espanyola; reforçar la visió empresarial de l'agricultor; i enfortir el lideratge cooperatiu.

Anecoop ha culminat així el seu 50é aniversari i consolida la seua posició com a referent internacional del cooperativisme agroalimentari, subratllant com a prioritat la rendibilitat dels seus agricultors i l'adaptació a un entorn global contingent.

CONCOVAL COL·LABORA EN UN NOU PROJECTE DE LA FUNDACIÓ VICENTE FERRER PER A ASSISTIR LA INFÀNCIA A GAZA

La Confederació de Cooperatives de la Comunitat Valenciana (CONCOVAL) ha iniciat un nou projecte amb la Fundació Vicente Ferrer (FVF) per a la posada en marxa d'accions humanitàries a Gaza, per a les quals ha recaptat un total de 32.000 euros, que s'invertiran en la posada en marxa d'un Espai Amigable per a l'atenció de la infància i l'adolescència a la zona de conflicte palestina.

CONCOVAL col·labora des de fa uns anys amb la FVF encara que, fins ara, les seues iniciatives s'havien desenvolupat a l'Índia rural, l'àmbit tradicional d'actuació d'aquesta Fundació. En aquesta ocasió, la col·laboració es trasllada a Gaza, on hi ha una necessitat peremptòria d'ajudar la població civil i, especialment, el seu segment més vulnerable, com és la infància i l'adolescència, tràgicament afectades per la guerra.

Un total de 18 entitats cooperatives s'han unit a la iniciativa coordinada per CONCOVAL. Aquestes cooperatives són Anecoop, Cooperativa Agrícola Nostra Senyora de L'Oreto (CANSO), Coarval, Cooperativa Sant Vicent Ferrer de Benaguasil (Ruralfruit), Caixa Popular, Caixa Rural de l'Alcudia, Impulso Cooperativo, Juan Comenius, Florida Centre de Formació, Grupo Sorolla, Unió de Cooperatives d'Ensenyament Valencianes (UCEV), Col·legi Larrodé, Escola 2, Federació de Cooperatives de Consumidors i Usuaris de la Comunitat Valenciana, Federació de Cooperatives Elèctriques de la Comunitat Valenciana, Les Ca-

rolines, La Nostra Escola Comarcal i la Cooperativa Eléctrica de Crevillent (ENERCOOP).

El total recaptat, gràcies a la solidaritat de totes aquestes cooperatives, es destinarà a finançar una de les tres instal·lacions projectades com a Espais Amigables per a la Infància, que es convertiran durant tres anys en espais protegits per a jugar, aprendre, relaxar-se i rebre atenció psicològica.

L'entitat local 'Palestinian Organization for Development', amb 25 anys d'experiència a la Franja, tant en l'àrea de Governació de Deir Al Balah com al nord i al sud de la zona, oferirà suport psicosocial a menors i persones cuidadores, arribant a 3.000 xiquetes i xiquets, 1.800 adolescents i 720 familiars. Vetlarà pel dret a la salut mental i a la protecció, a més de treballar en la millora del benestar socioemocional dels col·lectius atesos.

També es donarà suport psicosocial, alhora que es garantirà l'accés a béns essencials com ara aigua, aliments, roba i higiene; i es formaran equips locals en acompanyament i resposta humanitària, reforçant així el teixit comunitari.

La directora general de la Fundació Vicente Ferrer a la Comunitat Valenciana, Luz María Sanz, va firmar l'acord de col·laboració amb les cooperatives participants. A la firma també van assistir el president de CONCOVAL, Emilio Sampedro, i Visha Ferrer, directora del Programa d'Igualtat de Gènere de la Fundació.

LA DOCTORA BELÉN CATALÀ, PREMI EXTRAORDINARI DE DOCTORAT DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

La doctora per l'Institut Universitari d'Economia Social, Cooperativisme i Emprenedoria (IUDESCOOP) i coordinadora de la Xarxa de Joves Investigadors en Economia Social (REJIES), Belén Català, va rebre el passat 6 de febrer el Premi Extraordinari de Doctorat que atorga la Universitat de València (UV), per la seua tesi "Las políticas públicas de fomento de la economía social: elementos de institucionalización y ecosistemas favorables desde una perspectiva multinivel", dirigida pels professors Rafael Chaves Ávila i Teresa Savall Morera. Aquest guardó distingeix els autors i autores de les tesis doctorals que, per la seua qualitat, impacte i projecció en els seus respectius àmbits de coneixement, es consideren d'especial rellevància.

En l'acte celebrat al Paraninfo de la UV, la doctora Català va rebre el premi de mans de Mavi Mestre, en un dels seus últims actes públics com a rectora de la Universitat de València. Juntament amb ella, Belén Català va estar acompanyada en el lliurament pel director de la seua tesi, el professor Rafael Chaves Ávila (UV), i pel director de CIRIEC-Espanya, José Luis Monzón. En l'acte, en què van obtenir el diploma acreditatiu 49 doctors i doctores de totes les branques del coneixement, van participar a més el vicerector d'Investigació, Carlos Hermenegildo, i la directora de l'Escola de Doctorat de la UV, Mª Amparo Tórtola.

Objectivitat, rigor i anàlisi crítica

En paraules de la rectora, "en un context polític i social marcat per la incertesa, es fan més necessàries que mai les qualitats del coneixement científic, com l'objectivitat, el rigor i l'anàlisi crítica, valors essencials de les disciplines acadèmiques que hui reconeixem", va apuntar.

"Arribar al doctorat no és només un exercici d'intel·ligència, sinó sobretot de perseverança. Els premis extraordinaris reconeixen trajectòries d'esforç, rigor i compromís amb el coneixement que honoren la Universitat de València i la seua tradició acadèmica, viva des de 1499", va indicar la rectora, que va afegir que "formar part de la comunitat doctora de la Universitat de València significa incorporar-se a aquest llegat col·lectiu de generacions que han fet avançar la ciència i el pensament crític al servei de la societat. Cada nova tesi i cada nova línia d'investigació amplien aquest patrimoni intel·lectual compartit".

Sobre la investigació

La de Belén Català es tracta d'una tesi per compendi d'articles publicats en quatre revistes d'impacte, com són la Revista de Economía Mundial; Journal of Business Research; REVESCO, Revista de Estudios Cooperativos, i CIRIEC-Espanya, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa. Així mateix, s'emmarca en les tesis amb l'especialitat de menció internacional, per una estada d'investigació a la Universitat de Bolonya, on la ja doctora va investigar l'ecosistema i les polítiques de foment del cooperativisme a l'Emília-Romanya (Itàlia).

La investigació té com a principal objectiu contrastar si la proliferació de polítiques públiques d'economia social ha condicionat un procés d'enfortiment de la institucionalització i el desenvolupament d'ecosistemes; i analitzar, a partir d'una perspectiva multinivell, en quines polítiques s'ha concretat aquest impuls. Per a això, ha dividit la seua investigació en tres grans eixos, com són la institucionalització, els ecosistemes d'economia social i l'enfocament multinivell de les polítiques públiques.

A partir de diferents estudis de cas, especialment centrats en la Comunitat Valenciana i en l'Emília-Romanya, la investigació realitza una recopilació de les principals polítiques públiques de foment de l'economia social en ambdues regions, de les quals han sorgit diferents recomanacions de política econòmica, entre les quals destaca millorar l'avaluació i l'arregla sistematitzada de dades.

LA III JORNADA UNIVERSITÀRIA PER UNA DEMOCRÀCIA ECONÒMICA INCIDEIX EN LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA EN EL DEBAT SOBRE LA PARTICIPACIÓ DE LES PERSONES TREBALLADORES EN L'EMPRESA

La Facultat de Dret de la Universitat de València va acollir el passat 12 de maig la III Jornada Universitària per una Democràcia Econòmica, baix el lema 'La participació de les persones treballadores en l'empresa'. La Jornada, organitzada per la Plataforma per la Democràcia Econòmica (PxDE), l'Institut IUDESCOOP, FEVECTA i la UCEV, va tindre una àmplia participació, tant presencial com en línia, inclosa una intervenció de la vicepresidenta del Govern i ministra de Treball i Economia Social, Yolanda Díaz. En aquesta es va presentar l'Informe sobre Democràcia en el Treball que ha elaborat la Comissió d'Expertes i Experts promoguda per aquest Ministeri.

L'objectiu de la Comissió Internacional ha sigut oferir eines per a l'aplicació de l'article 129.2 de la Constitució Espanyola, que tal com diu: "els poders públics promouran eficaçment les diverses formes de participació en l'empresa i fomentaran, mitjançant una legislació adequada, les societats cooperatives. També establiran els mitjans que faciliten l'accés dels treballadors a la propietat dels mitjans de producció".

L'Informe final de la Comissió d'Expertes presenta un diagnòstic actual de l'estat de la Democràcia en l'àmbit laboral, una estratègia per al desenvolupament de l'article 129.2 de la Constitució Espanyola, i un apartat pràctic que aporta eines i recursos per a

reforçar els drets d'informació, consulta i participació de les persones treballadores en l'empresa, així com per a promoure fórmules de cogovernança, coresponsabilitat i participació financera.

La importància de la Democràcia a les empreses

La III Jornada, organitzada també amb la col·laboració de la Facultat de Dret de la UV, CIRIEC-Espanya i la Generalitat Valenciana, va comptar amb les intervencions de diversos professionals en l'àmbit del Dret Laboral, de l'Economia Social i de l'àmbit empresarial de la regió.

La inauguració institucional va estar integrada per la vicepresidenta segona i ministra de Treball i Economia Social, Yolanda Díaz, qui, a través d'un vídeo, va agrair el treball de les Expertes i Experts en l'elaboració de l'Informe, animant a continuar investigant per a acostar les persones treballadores a l'empresa. Per la seua banda, la directora de l'IUDESCOOP, Virginia Simón, va destacar el paper del cooperativisme en l'avanç de la democràcia en les empreses, i va assenyalar que el repte ara "és estendre els principis de participació i coresponsabilitat a tota l'Economia, la qual cosa requereix un canvi cultural, sistèmic i normatiu".

Andrés Gascón, vicedegà d'Investigació i Qualitat, va donar suport des de l'àmbit de la Facultat de Dret UV a l'elaboració d'aquest informe i va traslladar el reconeixement de la Universitat al mateix. I Pepe Albors Orengo, secretari de la Plataforma per la Democràcia Econòmica, va introduir el document sostenint que el seu objectiu és desenvolupar la participació de les persones en l'empresa, "tal com es fa en les cooperatives i en l'Economia Social".

A continuació, la presentació de l'informe, moderada pel professor de la Universitat de Còrdova Manuel García, va anar a càrrec de la professora titular de Dret Mercantil de la UV i membre de CIRIEC-Espanya, Gemma Fajardo García, integrant de la Comissió d'Expertes; acompanyada per la professora de Dret del Treball de la UV María Pons Carmena, i Edurne Terradillos, membre de la Comissió d'Expertes i catedràtica de Dret del Treball de la Universitat del País Basc.

Un debat amb punts en comú

La primera taula redona, moderada per Paloma Tarazona Cano, directora de FEVECTA, va tractar sobre el debat conceptual i sociopolític sobre la democràcia econòmica, especificada en resistències, oportunitats, el paper dels agents socials, cultura empresarial i en les condicions necessàries per a avançar cap a models participatius reals. Hi van participar Toni Ferrer Sais, exsecretari d'Acció Sindical Confederal d'UGT; Pere J. Beneyto, president de la Fundación de Estudios e Iniciativas Sociolaborales de CCOO; Pedro Coca, empresari i president d'ETNOR, i Francisco Abad, gerent d'Amusal.

Tots ells van coincidir en la importància que Espanya mostre voluntat política en aquest àmbit, amb la proposta del Govern d'obrir el diàleg social també a la participació, una via que es recolza des del sector de l'Economia Social i des de l'àmbit acadèmic.

La segona taula redona va recollir les experiències de treballadors que, en diferents models d'empresa, formen part dels seus òrgans de decisió estratègica, com Pedro Suárez Benavent, conseller laboral en l'Autoritat Portuària de València; Ramón Rodríguez, president de FEVECTA i del Grupo Sorolla; Paco Alos, director de Relacions Institucionals de Caixa Popular; i José Gámiz, director de Sostenibilitat i ESG del Grupo La Plana. Aquesta taula va estar moderada per José Candela Ochotorena, doctor en Economia i en Història Contemporània.

La clausura de la Jornada la va realitzar Bruno Estrada, president de la Plataforma per la Democràcia Econòmica (PxDE), qui va pronunciar el discurs "El futur de la democràcia econòmica", amb el qual va reiterar el compromís de la PxDE i de les entitats

organitzadores amb la promoció de la democràcia econòmica.

Informe d'Expertes i l'article 129.2

L'article 129.2 fa una doble promesa a tots els treballadors d'Espanya: l'accés a la veu i a la propietat de l'empresa. L'Informe de les Expertes i Experts conclou que l'article 129.2 no s'està aplicant actualment a través d'una legislació eficaç. De fet, Espanya es troba entre els països menys desenvolupats de la Unió Europea pel que fa al reconeixement dels treballadors com a components clau de l'economia, tant en termes d'estructures institucionals que permeten la participació democràtica en el lloc de treball com en termes d'accés dels treballadors a la propietat d'accions de les empreses. Al mateix temps, el grup d'experts observa també una sèrie d'empreses espanyoles que sí que són exemples d'aplicació exemplar de l'article 129.2, en particular les cooperatives de treballadors, que es troben entre els exemples més sòlids del món de democràcia econòmica.

Les persones expertes van coincidir que una aplicació més rigorosa de l'article 129.2 podria resultar molt eficaç per a ajudar Espanya a situar-se entre els líders de la UE en termes de bones pràctiques i a ascendir en l'escala de productivitat, identificada com el principal repte de la Unió Europea per l'Informe Draghi (2024).

PLATAFORMA DEL TERCER SECTOR DE LA COMUNITAT VALENCIANA, ONZE ANYS TEIXINT LA VEU UNIDA DEL SOCIAL A LA COMUNITAT

El president del CERMI-CV i de la Plataforma del Tercer Sector de la Comunitat Valenciana (PTS CV), Luis Vañó Gisbert, ha publicat un article amb motiu de l'onzé aniversari de la constitució de la Plataforma, en el qual fa balanç del treball conjunt de les organitzacions socials valencianes i reivindica el paper del Tercer Sector com un actor social i econòmic fonamental a la Comunitat.

Sota el títol *Onze anys teixint la veu unida del social a la Comunitat Valenciana*, Vañó recorda l'origen de la PTS CV, constituïda el juliol de 2015 per les principals organitzacions representatives de l'àmbit social, amb l'objectiu d'articular una veu comuna davant de les administracions i del conjunt de la societat. En la seua reflexió destaca que la fortlesa del sector no resideix únicament en la suma d'organitzacions, sinó en la seua capacitat per a treballar de manera coordinada i defensar conjuntament els drets i les necessitats de les persones en situació de vulnerabilitat.

Un dels aspectes que el president de la PTS CV posa especialment en valor és la dimensió econòmica i social del Tercer Sector. Per a això recorre a les dades del Llibre Blanc de l'Economia Social i del Tercer Sector a la Comunitat Valenciana, elaborat per CIRIEC-Espanya, que xifra en més de 31.500 les entitats no lucratives actives a la Comunitat, amb prop de 99.000 ocupacions directes remunerades, més de mig milió de persones fent voluntariat formal i un volum d'ingressos superior als 4.600 milions d'euros. Aquestes xifres, assenyala Vañó, permeten visualitzar la magnitud real d'un sector que és una peça essencial de l'economia social valenciana.

Sobre la base d'aquestes dades, l'article insisteix en la necessitat de superar una visió del Tercer Sector com una realitat merament assistencial o marginal. Vañó defensa que les entitats socials constitueixen un veritable agent econòmic i social, generador d'ocupació i prestador de serveis essencials, especialment en aquells territoris i àmbits en què les necessitats de les persones són més acusades. El president de la Plataforma resumeix aquesta concepció amb la idea d'una "economia que cuida", vinculada a una economia social no lucrativa que situa les persones i el bé comú en el centre de la seua activitat.

Precisament, en el marc d'aquesta concepció d'economia social, Vañó dedica una menció destacada a la relació que la Plataforma del Tercer Sector de la Co-

Luis Vañó, president de la Plataforma del Tercer Sector de la Comunitat Valenciana.

munitat Valenciana manté amb l'àmbit universitari i de la investigació. L'article subratlla la col·laboració estable amb l'IUDESCOOP i amb CIRIEC-Espanya, institucions que, segons explica, s'han convertit en aliats rellevants de la Plataforma per al desenvolupament i la consolidació de l'ecosistema valencià de l'economia social.

CIRIEC i IUDESCOOP, aliats de la Plataforma

Vañó destaca que aquesta col·laboració s'ha materialitzat a través de la participació en congressos, publicacions i diferents espais de reflexió i debat. Una cooperació que, al seu parer, ha contribuït a enfortir el reconeixement de l'economia social valenciana i a situar la Comunitat com un referent en aquest àmbit.

La referència a CIRIEC-Espanya i l'IUDESCOOP adquireix així un significat especial, en situar el coneixement i la investigació com a eines fonamentals per a reforçar la capacitat d'incidència del Tercer Sector. Vañó defensa que l'acció social necessita recolzar-se en dades, investigació rigorosa i col·laboració amb la universitat per a poder fonamentar les seues reivindicacions i participar amb més solidesa en el disseny de les polítiques públiques. La relació entre les organitzacions socials i l'àmbit acadèmic apareix, per tant, com una aliança estratègica per a conèixer millor la realitat i traslladar propostes fonamentades a les administracions.

Principals fites de la Plataforma del Tercer Sector de la Comunitat Valenciana

El balanç realitzat per Vañó repassa també algunes de les principals fites de la trajectòria de la Plataforma durant aquests onze anys. Entre elles, destaca el seu paper durant la pandèmia de la COVID-19, la reivindicació d'una dimensió social dels fons europeus Next Generation i la participació de la societat civil organitzada en el seu seguiment. També esmenta la creació, el 2023, de la Mesa de Diàleg Civil, així com la presència del Tercer Sector en diferents òrgans vinculats al sistema valencià de serveis socials.

Un altre dels episodis destacats en l'article és la resposta de les entitats socials davant de la DANA del 29 d'octubre de 2024. Vañó posa en valor el paper exercit pel Tercer Sector tant en l'atenció immediata com en l'acompanyament posterior a les persones afectades, i reclama que les organitzacions socials tinguin un paper estructural en la planificació i gestió de futures emergències.

De cara als pròxims anys, el president de la PTS CV identifica diversos reptes prioritaris. Entre ells situa l'aprovació de la Llei del Tercer Sector d'Acció Social de la Comunitat Valenciana, la necessitat d'avançar cap a un model de finançament més estable i previ-

sible, l'impuls del voluntariat i la defensa de l'espai cívic. També planteja com a aspiració la celebració del **I Congrés del Tercer Sector Social de la Comunitat Valenciana**, concebut com un espai de trobada entre les organitzacions socials, les administracions, la Universitat i el conjunt de la societat.

L'article conclou amb un reconeixement al caràcter col·lectiu dels avanços assolits durant aquests onze anys i amb una reivindicació del paper de la Plataforma com a espai comú de les entitats socials valencianes. Per a Vañó, la PTS CV ha de continuar exercint com a "veu unida del sector social" i defensant els drets de les persones des del diàleg, la proposta i l'exigència institucional.

En aquest recorregut, l'aliança amb CIRIEC-Espanya i el IUDESCOOP apareix com un dels exemples de la importància que la generació i transferència de coneixement tenen per a consolidar el Tercer Sector i l'economia social a la Comunitat Valenciana. Una col·laboració que, segons es desprén de la reflexió de Vañó, permet connectar l'experiència de les entitats socials amb la investigació acadèmica i contribuir a construir polítiques públiques basades en evidències, alhora que reforça el reconeixement de l'economia social valenciana com un àmbit estratègic del territori.

Article original de Luis Vañó disponible al web de la Plataforma del Tercer Sector, en:
<https://www.plataformatercersector.es/en/once-anos-tejiendo-la-voz-unida-de-lo-social-en-la-comunitat-valenciana/>

NOTÍCIES DE L'ECONOMIA SOCIAL I COOPERATIVA · ESPANYA

CIRIEC-ESPANYA CELEBRA EL SEU 40 ANIVERSARI A VALÈNCIA AMB UN RECONeixEMENT AL SEU PAPER CLAU EN L'ECONOMIA SOCIAL

La commemoració, que va comptar amb la participació de la secretària d'Estat d'Economia Social, Amparo Merino, i el secretari autonòmic d'Ocupació, Antonio Galvañ, va servir no sols per a repassar quatre dècades d'activitat científica i de transferència de coneixement, sinó també per a reforçar el paper de l'entitat com a node central en la investigació i difusió de l'Economia Social a Espanya i en el context internacional.

València va acollir el passat 25 de juny la celebració del 40 aniversari de CIRIEC-Espanya, en un acte institucional que va reunir dos centenars de socis i directius del CIRIEC, representants de l'Economia Social, i del Govern d'Espanya i de la Generalitat Valenciana. La commemoració va servir no sols per a repassar quatre dècades d'activitat científica i de transferència de coneixement, sinó també per a reforçar el paper del CIRIEC com a node central en la investigació i difusió de l'Economia Social a Espanya i en el context internacional.

L'esdeveniment, celebrat en un espai tan emblemàtic com el Paraninfo de la Universitat de València (UV), va comptar amb l'agraïment explícit de l'organització a la UV pel seu suport continuat des dels inicis a CIRIEC-Espanya. L'entitat va recordar que la seua seua ha estat vinculada històricament a la Universitat de València, primer a l'Escola d'Empresarials i posterior-

ment a la Facultat d'Economia, subratllant la relació estable i estructural entre la UV i el desenvolupament del coneixement sobre l'Economia Social a Espanya.

L'acte va ser conduït pel director de CIRIEC-Espanya, José Luis Monzón. Va comptar amb les intervencions del vicerector de Cultura de la UV, Albert Moncusí; la secretària d'Estat d'Economia Social del Govern d'Espanya, Amparo Merino; el secretari autonòmic d'Ocupació i director general de Labora, Antonio Galvañ; el president de la Confederació de Cooperatives de la Comunitat Valenciana, Emilio Sampedro, també en representació de CEPES; el president de la Plataforma del Tercer Sector del Social de la Comunitat Valenciana, Luis Vañó; el president del CIRIEC-Internacional, Bernard Thiry, i el president de la Comissió Científica de CIRIEC-Espanya, Rafael Chaves, juntament amb la presidenta de CIRIEC-Espanya, Adoración Mozas.

Una comunitat amb un compromís comú: l'Economia Social

Un dels eixos centrals de l'acte va servir per a destacar la col·laboració estreta entre CIRIEC-Espanya i les principals organitzacions representatives del sector. L'entitat va agrair la participació de CEPES, CONCOVAL i del Tercer Sector de la Comunitat Valenciana, subratllant la importància del treball conjunt entre investigació, representació institucional i teixit productiu.

Aquest treball ha permés consolidar un ecosistema de coneixement que combina la investigació acadèmica amb la realitat de les entitats de l'Economia Social, afavorint la transferència de resultats cap a la presa de decisions públiques i privades.

Un altre punt destacat ha sigut la dimensió internacional de CIRIEC-Espanya en el marc del CIRIEC-International, xarxa científica amb seccions en una vintena de països d'Europa, Amèrica, Àfrica i Àsia. En la celebració va participar el president de CIRIEC-International, Bernard Thiry, qui va expressar el seu agraïment pels 40 anys de trajectòria de la secció espanyola i va subratllar la seua contribució rellevant al conjunt de la xarxa internacional. La seua intervenció va posar de relleu el paper de CIRIEC-Espanya com una de les seccions més actives i productives de la xarxa global, tant en termes d'investigació com en la generació de coneixement aplicat a les polítiques públiques i al desenvolupament de l'Economia Social.

Suport de les administracions públiques

Per a la intensa activitat de CIRIEC-Espanya durant aquests anys ha sigut fonamental el suport sistemàtic d'administracions com el Ministeri de Treball i Economia Social i la Generalitat Valenciana, personalitzades en aquest acte per la secretària d'Estat d'Economia Social, Amparo Merino, i el secretari autonòmic d'Ocupació, Antonio Galvañ.

Adoración Mozas, presidenta de CIRIEC-Espanya, en el 40é aniversari de CIRIEC.

La Secretària d'Estat va intervindre en l'acte, subratllant el paper del CIRIEC en l'impuls del coneixement, el mesurament i la difusió de l'economia social. En particular, va destacar la seua contribució a l'elaboració del primer Compte Satèl·lit oficial de l'Economia Social a Espanya, publicat per l'Institut Nacional de Estadística (INE), així com la posada en marxa d'iniciatives clau com la Xarxa REUNES (Xarxa d'Estructures Universitàries d'Economia Social); la seua contribució al reconeixement de l'economia social com a especialitat acadèmica, a través del Real Decret d'Especialitats de Coneiximent; l'elaboració del mapa nacional d'investigació de l'economia social, i la incorporació de continguts sobre economia social en els sistemes educatiu i de formació professional.

Amparo Merino va concloure: "Quaranta anys de CIRIEC-Espanya són quaranta anys d'economia social que s'ha explicat, mesurat, defensat i projectat amb rigor acadèmic. El Ministerio de Trabajo y Economía Social és el seu aliat, no la seua audiència. I aquest aniversari ens confirma que quan la investigació i la política treballen juntes, l'economia social avança".

SEBASTIÁN REYNA, MIGUEL ÁNGEL CABRA DE LUNA I NARDI ALBA HOMENATJATS EN EL 40 ANIVERSARI DE CIRIEC-ESPANYA

La segona part de la celebració del 40 aniversari de CIRIEC-Espanya es va iniciar amb un homenatge i reconeixement a tres persones clau per la seua col·laboració durant gran part de la seua trajectòria amb CIRIEC-Espanya: Sebastián Reyna, exdirector general de Cooperatives del Govern d'Espanya i un dels impulsors de la creació de la secció espanyola del CIRIEC a principis dels anys 80; Miguel Ángel Cabra de Luna, directiu de Fundación ONCE i conseller del Comité Económico i Social Europeu (CESE) en representació de CEPES, i Nardi Alba, directora de la Conf. de Cooperatives de la Comunitat Valenciana.

Sebastián Reyna va ser director general de Cooperatives del Govern d'Espanya i una de les persones que van promoure la creació de la secció espanyola de CIRIEC a principis dels anys huitanta, i va exercir un paper clau en els primers passos de l'organització, tal com va recordar el director de CIRIEC-Espanya, José Luis Monzón, durant la presentació del seu reconeixement. Reyna va rebre una placa commemorativa de mans de la presidenta de CIRIEC-Espanya, Adoración Mozas.

En la seua breu al·locució, Reyna va recordar el prestigi que ja gaudia el CIRIEC-Internacional a principis dels anys 80, com a centre d'investigació de referència sobre economia pública, social i cooperativa que estava ajudant a consolidar a escala internacional un concepte d'economia social que a Espanya encara no era reconegut administrativament. La constitució de la secció espanyola del CIRIEC, així com la celebració de les primeres jornades sobre economia social, responien així a la necessitat de dotar de base científica i legitimitat jurídica i administrativa tot aquell

sector diferencial existent també a Espanya, i que aleshores amb prou feines es visibilitzava. En aquesta tasca també va esmentar com a persona clau Alejandro Barahona.

També es va reconèixer **Miguel Ángel Cabra de Luna**, directiu de Fundación ONCE i conseller del CESE en representació de CEPES, per la seua destacada tasca en la defensa i promoció de l'economia social tant a Espanya com en les institucions europees. La presidenta de la Comissió Científica de CIRIEC Internacional, Carmen Marcuello, va ser l'encarregada de fer-li entrega de la seua placa commemorativa.

Cabra de Luna va ser un dels principals impulsors de la Conferència Europea Permanent de les Cooperatives, Mutualitats, Associacions i Fundacions (CEP-C-MAF), actualment Social Economy Europe. Durant 20 anys ha sigut el principal impulsor al CESE dels informes i dictàmens sobre economia social, i en aquests ha comptat sistemàticament amb la col·laboració del CIRIEC, que en el seu moment va definir com el Think Tank de l'Economia Social.

El tercer homenatge va ser per a **Nardi Alba Benaches**, directora de la Confederació de Cooperatives de la Comunitat Valenciana, per la seua contribució a l'enfortiment del moviment cooperatiu valencià i la seua col·laboració continuada amb CIRIEC-Espanya. Va entregar el premi la professora Maite Cancelo, directora del CECOOP-Universidad de Santiago de Compostela.

Nardi Alba destaca per una trajectòria marcada pel compromís, la capacitat de treball, la visió col·lectiva i la vocació de servei. Celebrar-la és reconèixer una manera d'entendre el cooperativisme basada en el rigor, la col·laboració i el compromís amb les persones.

Però, a més, Nardi és una de les persones que han sabut trobar en CIRIEC aquell aliat científic estratègic mitjançant el qual posar en valor i satisfer les necessitats en cada moment del cooperativisme valencià.

En el seu discurs va mostrar una vegada més el seu afecte pel CIRIEC i el seu col·lectiu d'investigadors, i la fortuna, en el seu cas, de tindre'ls a València, on CIRIEC-Espanya ha convocat, a més, dos dels seus quatre congressos més importants organitzats fins a la data, entre ells el de 1992, que Nardi Alba va citar com el primer gran esdeveniment pel qual va conèixer el CIRIEC.

Els desafiaments de l'economia espanyola

La commemoració va incloure una conferència magistral a càrrec de Francisco Pérez, director d'investigació de l'Institut Valenciano de Investigaciones Económicas (Ivie), sobre els "Desafiaments de l'economia espanyola en l'actual escenari internacional". En la seua intervenció va oferir una àmplia radiografia de l'economia espanyola recent, subratllant que entre 2021 i 2025 Espanya ha crescut un 23 %, al voltant de deu punts més que la mitjana de la Unió Europea i en nivells pròxims als de la Xina (27 %).

Segons va explicar, el creixement ha estat impulsat pel consum intern, afavorit per la caiguda de la desocupació i la creació de més de dos milions de llocs de treball, així com pel paper dels fons europeus, el turisme i l'expansió de les exportacions.

Pérez va destacar també l'augment de l'ocupació juvenil, especialment entre les persones amb formació universitària, que ha crescut un 76 %. En aquest context, el PIB per capita ha augmentat un 17 %, cinc punts més que la mitjana de la UE, si bé va advertir que els salaris mitjans han mostrat un avanç molt més modest, al voltant del 2 %.

L'economista va assenyalar, no obstant això, una millora estructural en l'eficiència productiva, un canvi històric en el cas espanyol, que va atribuir a la pèrdua de pes dels actius immobiliaris en el repartiment estructural de l'economia i al major protagonisme dels actius basats en el coneixement.

Tanmateix, va advertir que aquest avanç no es trasllada de manera proporcional als salaris, a causa de l'heterogeneïtat empresarial, la reduïda grandària mitjana de les empreses i les limitacions en la negociació salarial en determinats sectors. A això va afegir el problema estructural de l'habitatge, amb un mercat tensionat i només un 3,5 % de parc de lloguer social, cosa que afecta especialment els joves, els immigrants i les famílies monoparentals.

En conjunt, va concloure, Espanya parteix d'una posició relativament sòlida, però afronta importants desafiaments relacionats amb la productivitat, la in-

Conferencia magistral a cargo de Francisco Pérez, director de Investigación del Ivie.

versió, la grandària empresarial, l'R+D, la transició digital i ecològica, i la polarització política, en un escenari d'incertesa prolongada que exigeix reforçar un creixement més inclusiu. Va animar els investigadors del CIRIEC a estudiar sobre tot això, especialment la productivitat, en el sector de l'economia social.

Quatre dècades de coneixement compartit

El 40é aniversari de CIRIEC-Espanya va aconseguir reunir una comunitat diversa, formada per personal investigador, representants institucionals, organitzacions del sector i xarxes internacionals, i va reforçar el caràcter plural del projecte CIRIEC.

L'aniversari va reafirmar el paper de CIRIEC-Espanya com a espai de referència en la producció i difusió de coneixement sobre l'economia social. Quatre dècades després de la seua creació, l'entitat manté el seu compromís amb la investigació rigorosa, la col·laboració institucional i la construcció de xarxes acadèmiques i socials.

EL RECTOR DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA, JUAN LUIS GANDÍA, REAFIRMA L'ESTRETA COL·LABORACIÓ DE LA UV AMB CIRIEC-ESPANYA EN EL SEU 40 ANIVERSARI

Juan Luis Gandía celebra la vinculació del CIRIEC amb la UV, "on ocupa un lloc especialment rellevant, gràcies a una relació estreta i fecunda, construïda a través de la investigació, de l'activitat editorial i científica, de l'organització de trobades i projectes, i de la implicació de professorat i personal investigador de diferents àrees".

Amb motiu de la celebració del 40 aniversari de CIRIEC-Espanya, el rector de la Universitat de València (UV), Juan Luis Gandía, ha remés una cordial carta de felicitació i enhorabona al CIRIEC. Ho fa perquè per a la Universitat de València aquesta commemoració "té un significat particularment pròxim", segons afirma el rector, "ja que CIRIEC-Espanya té la seua seu a la Facultat d'Economia i manté des de fa dècades una relació estreta i fecunda amb la Universitat. Una relació construïda a través de la investigació, de l'activitat editorial i científica, de l'organització de trobades i projectes, i de la implicació de professorat i investigadors de diferents àrees".

Tal com assenyala el rector, "es tracta d'una tasca institucional sostinguda i singular. CIRIEC-Espanya ha contribuït de manera decisiva a consolidar al nostre país un àmbit d'investigació i de reflexió científica sobre l'economia pública, l'economia social, el cooperativisme i les entitats del tercer sector".

Juan Luis Gandía recorda que CIRIEC-Espanya és, a més, un espai de trobada entre investigadores i investigadors, universitats, organitzacions representatives de l'economia social, cooperatives, entitats del tercer sector i administracions públiques. "Aquesta capacitat per a connectar investigació, debat públic i coneixement aplicat explica bona part de la rellevància assolida per l'Associació i de la seua contribució al desenvolupament d'aquest camp d'estudi a Espanya", assegura.

Estreta vinculació amb l'IUDESCOOP i les facultats d'Economia, Dret i Ciències Socials

Juan Luis Gandía celebra la vinculació del CIRIEC amb la UV, "on ocupa un lloc especialment rellevant l'Institut Universitari d'Investigació en Economia Social, Cooperativisme i Emprenedoria, IUDESCOOP, la trajectòria del qual ha estat estretament lligada a CIRIEC-Espanya". I esmenta el centre de documentació CIDEA, que ha exercit un paper essencial com a espai especialitzat d'informació i difusió en matèria d'economia social i cooperativa.

Juan Luis Gandía, Rector de la Universitat de València.

La relació implica de manera molt particular la Facultat d'Economia, d'on procedeix el rector, però també la Facultat de Dret i la Facultat de Ciències Socials. "Des d'aquests àmbits, la Universitat de València ha contribuït a una aproximació plural a l'economia social, en la qual conflueixen l'anàlisi econòmica, l'estudi jurídic, les polítiques públiques, el foment de l'emprenedoria i la dimensió social de l'activitat econòmica", afirma Juan Luis Gandía.

El rector conclou la seua carta de felicitació reconeixent "amb justícia" el camí recorregut, i reafirmant la col·laboració entre la Universitat i CIRIEC "que ha resultat especialment valuosa per a la Universitat de València, per a la investigació universitària i per al coneixement i projecció de l'economia social al nostre país".

PRIMERS ANYS DEL GRUP D'HISTÒRIA DEL COOPERATIVISME I L'ECONOMIA SOCIAL A ESPANYA I LLATINOAMÈRICA DE CIRIEC-ESPANYA (GRUHESCOOP-CIRIEC)

Article de **Sebastián Reyna, Yolanda Blasco i Jesús Olavarria**

Si bé les revistes i publicacions, i congressos i jornades del CIRIEC-Espanya han acollit en diverses ocasions estudis sobre la història del cooperativisme i l'economia social i algunes de les seues experiències concretes, la necessitat d'impulsar de manera permanent la investigació històrica en aquest àmbit va començar a prendre forma durant les reunions del Consell de Redacció i del Consell Científic de la Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa de CIRIEC-Espanya al llarg de 2022. En aquests debats es va identificar la conveniència de crear un grup de treball estable, integrat per especialistes en història econòmica, social, del dret i de les institucions, així com per altres investigadors i membres d'entitats del sector interessats en la matèria.

Aquesta iniciativa es va consolidar en les converses mantingudes durant el I Congrés Jurídic de CIRIEC, celebrat a Còrdova els dies 15 i 16 de juny de 2023, on la professora Yolanda Blasco, de la Universitat de València (UV), i Armando Pavón, de la Universidad Nacional Autónoma de México (UNAM), van presentar una ponència titulada “Las cooperativas y el exilio español republicano”.

Després de consultar la Presidència, la Direcció i la Comissió Científica de CIRIEC-Espanya, el grup es va constituir formalment el 22 de novembre de 2023, en una reunió celebrada a la Universitat de València. En

aquesta trobada van participar José Luis Monzón (Director de CIRIEC) i Rafael Chaves (President de la Comissió Científica), juntament amb els socis Jesús Olavarria Iglesia, Francisco Medina Albadalejo, Armando Pavón, Yolanda Blasco Gil, Manuel García Jiménez i Sebastián Reyna Fernández. Aquests tres últims van assumir la primera coordinació col·legiada del grup.

En aquesta sessió fundacional es va acordar que l'àmbit d'estudi del Grup havia d'abastar també tota l'economia social llatinoamericana, en coordinació amb les seccions nacionals americanes de CIRIEC i amb l'Observatori Iberoamericà OIBESCOOP. Així mateix, es va decidir convidar a sumar-se al projecte tots els socis i investigadors vinculats al CIRIEC interessats en la temàtica. El grup va quedar adscrit a la Comissió Científica de CIRIEC-Espanya.

Creixement i primeres actuacions

En febrer de 2024 el grup ja comptava amb 34 investigadors interessats, la majoria professors universitaris de tot Espanya, amb una destacada representació d'universitats llatinoamericanes. El 22 de febrer d'aquell any es va celebrar la primera reunió presencial a l'Escola Julián Besteiro de Madrid, on es van adoptar decisions clau:

- Convocatòria d'un número monogràfic de la Revista Jurídica de CIRIEC sobre història del cooperati-

Reunió del GRUHECOOP celebrada en el marc del XX Congrés d'Investigadors de Economia Social de CIRIEC-Espanya. Jaén, abril de 2025.

visme i l'economia social, amb un enfocament interdisciplinari que abastara Economia, Dret i Sociologia.

- Creació d'una Guia de Fonts, Arxius i Bibliografia, impulsant la coordinació de centres documentals històrics per a facilitar el treball investigador.
- Col·laboració institucional amb altres entitats que custodien arxius o realitzen estudis històrics.
- Participació en congressos de CIRIEC-Espanya, amb l'organització de tallers específics d'història, començant en el Congrés de Mataró i continuant en el de Jaén (abril de 2025).

Consolidació acadèmica: publicacions i congressos

Un moment rellevant en la trajectòria del grup va ser la publicació, al desembre de 2024, del número monogràfic de la Revista Jurídica de CIRIEC (núm. 46), titulat "Historia del cooperativismo y la economía social y solidaria", que va incloure tretze articles. Atés l'alt nivell de recepció d'originals, es va acordar preparar un segon monogràfic.

En el XX Congrés Internacional d'Investigadors de CIRIEC-Espanya, celebrat a l'abril de 2025 a la Universidad de Jaén, el grup va celebrar una nova reunió presencial amb participació en línia de representants llatinoamericans. Es va valorar positivament la presentació de 17 comunicacions en el Taller d'Història, de les quals 15 van ser seleccionades i exposades. Entre els acords adoptats van destacar: crear un sistema de comunicació més participatiu a internet; contactar amb altres revistes científiques per a promoure noves publicacions; explorar vies de finançament amb administracions i organismes de l'economia social;

impulsar un projecte d'investigació transversal, amb especial interès en el paper de la dona en la història del cooperativisme, i avançar en l'elaboració d'una Guia de Fonts.

Projecció externa: investigació aplicada i aliances

Durant 2024 els contactes amb organitzacions nacionals d'economia social es van concretar en un projecte específic: la investigació i publicació d'una història de les societats laborals, amb motiu del 40é aniversari de la primera llei reguladora. La iniciativa, titulada *Sociedades laborales. 40 años de innovación social*, va comptar amb el suport de Laborpar i va ser finançada pel Ministeri de Treball i Economia Social. El llibre, editat per CIRIEC i coordinat per diversos investigadors, Sebastián Reyna i Manuel García, es va presentar al juny de 2025 a Múrcia (Capital espanyola de l'economia social durant aquell any), amb un gran èxit de participació, i va evidenciar l'eficàcia de la col·laboració entre el grup i les entitats del sector.

Posteriorment, en el II Congrés Jurídic de CIRIEC-Espanya (Barcelona, setembre de 2025), el grup va presentar el primer monogràfic d'història i va anunciar la preparació d'un segon número, que veuria la llum al gener de 2026.

Noves publicacions i consolidació organitzativa

El 8 de gener de 2026 es va publicar el segon monogràfic de la Revista Jurídica (núm. 48), coordinat per la professora Yolanda Blasco Gil. Aquest volum recull dotze investigacions recents que analitzen la història

Primeres publicacions fruit del treball del GRUHESCOOP: un monogràfic de 'CIRIEC-Espanya, Revista Jurídica d'Economia Social i Cooperativa', i el llibre 'Societats Laborals, 40 anys d'innovació social'.

del cooperativisme des de perspectives socioeconòmiques, jurídiques i ideològiques.

Per a facilitar la comunicació horitzontal entre els membres, es va posar en marxa un grup de WhatsApp, que ha dinamitzat l'intercanvi d'informació i activitats.

En una reunió digital celebrada el 19 de gener de 2026, els participants van constatar la consolidació del grup i la normalització dels estudis històrics en les publicacions i esdeveniments de CIRIEC. Es va decidir modificar el sistema de coordinació, passant d'un model col·legiat a una coordinació unipersonal, i el càrrec va recaure en la professora Yolanda Blasco Gil (Universitat de València). Per a donar suport a la seua tasca es va crear una comissió de coordinació integrada pels anteriors coordinadors -Manuel García Jiménez i Sebastián Reyna- i pels professors Armando Pavón, María Burzaco, Miguel Guillen, Daniel Vallés i Juan Pablo Martí.

Línies de futur i nous projectes

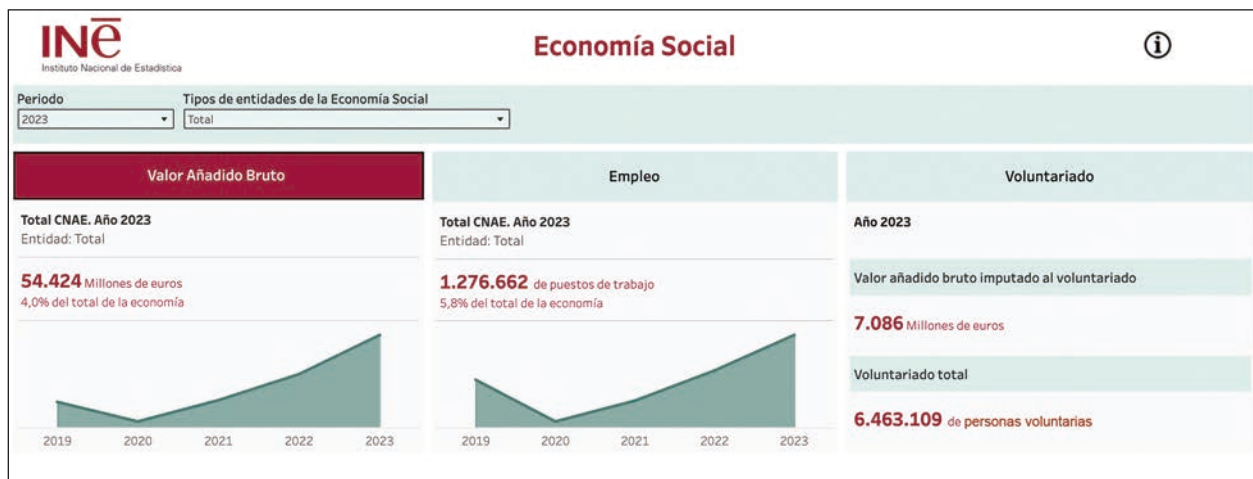
Entre els reptes pendents, es va reiterar la necessitat d'avançar en la creació d'un Arxiu Nacional sobre la Història del Cooperativisme i l'Economia Social, que incloga una Guia de Fonts i un Arxiu de Fonts Orals. Aquest projecte, que s'ha de desenvolupar en col·la-

boració amb CIDEA (Universitat de València), aspira a integrar-se en la Xarxa Iberoamericana d'Arxius Nacionals i en el motor de cerca PARES del Ministerio de Cultura.

A més, la comissió de coordinació estudia impulsar diverses línies d'investigació, entre les quals destaquen:

- Les institucions universitàries impulsores del cooperativisme durant el segle XX, recuperant el llegat de pioners com Díaz de Rábago, Gascón i Miramón, i el paper de la Universitat en l'exili i en el desenvolupament del cooperativisme des dels anys seixanta.
- La presència de dones en el cooperativisme espanyol a finals del segle XIX i principis del XX, recuperant figures com Micaela Chalmeta, Ángeles López de Ayala o Amalia Domingo.
- El cooperativisme durant la Transició Democràtica (1973-1980), amb l'objectiu de recuperar la memòria històrica del sector i els seus protagonistes.

Finalment, s'aprofitarà la capitalitat de l'economia social 2026 a Mataró per al desenvolupament d'activitats en col·laboració amb el Campus Tecnològic. Així com la participació en els congressos de CIRIEC a Portugal, Navarra, Canadà i en el Congrés de l'ACI, que se celebrarà a València, on s'han aconseguit incloure amb èxit seccions d'història.

L'INE PUBLICA EL COMPTE SATÈL·LIT DE L'ECONOMIA SOCIAL A ESPANYA

Segons els seus resultats, el Valor Afegit Brut de l'economia social va assolir els 54.424 milions d'euros el 2023, cosa que va suposar un 4,0 % del total nacional, amb una xifra de negoci superior als 166.000 milions d'euros. L'ocupació directa de l'economia social es va aproximar als 1,3 milions de llocs de treball, el 5,8 % de l'ocupació total el 2023.

L'INE va publicar a finals de febrer, per primera vegada, el Compte Satèl·lit de l'Economia Social a Espanya. Aquest compte satèl·lit reflecteix l'activitat econòmica i laboral de l'economia social en el seu conjunt i de cadascuna de les seues famílies: les cooperatives, societats laborals, mutualitats, empreses d'inserció, centres especials d'ocupació d'iniciativa social, confraries de pescadors, societats agràries de transformació, fundacions, les associacions que duen a terme activitat econòmica i les entitats singulars, tot això seguint la Llei 5/2011, de 29 de març, d'Economia Social.

L'INE ha elaborat el compte satèl·lit amb el suport d'un grup de treball integrat per representants del Ministeri de Treball i Economia Social, el Servei General d'Estadística i Anàlisi Sociolaboral d'aquest Ministeri, CIRIEC-Espanya, CEPES, la Cámara de Comerç d'Espanya, Fundació ONCE i la Plataforma del Tercer Sector.

En aquesta primera edició s'ha estimat el període comprés entre 2019 i 2023. Amb això no només es reflecteix l'impacte actual de l'economia social en l'estructura econòmica d'Espanya, sinó que també es recull el comportament d'aquesta davant de la situació provocada per la COVID-19 i la seua evolució posterior.

54.424 Traducció al valencià milions d'euros de Valor Afegit Brut (VAB)

Segons els principals resultats del compte satèl·lit, el Valor Afegit Brut de l'Economia Social va assolir els 54.424 milions d'euros el 2023, cosa que va suposar un 4,0 % del total nacional. En termes de producció, l'Economia Social va aportar 120.701 milions d'euros a l'economia espanyola en el mateix any. En consums intermedis, la contribució va ser de 66.277 milions. La remuneració dels assalariats va ascendir a 35.737 milions d'euros.

Pel que fa a l'ocupació, l'Economia Social es va aproximar als 1,3 milions de llocs de treball directes el 2023. Això va suposar el 5,8 % de l'ocupació total de l'economia. Aquest percentatge es va elevar fins al 6,5 % el 2020, cosa que demostra que durant el pitjor any de la pandèmia l'Economia Social va registrar una menor destrucció d'ocupació que la registrada en el conjunt de l'economia espanyola.

El Compte Satèl·lit mesura també l'impacte del voluntariat de la població nacional major de 16 anys, distingint entre el voluntariat formal -desenvolupat en entitats de voluntariat- i el de bon veïnatge. El 2023 el voluntariat formal va arribar al 10,3 % de la població d'aquest rang d'edat i el de bon veïnatge al 5,4 %, en total més de 6,4 milions de persones. L'estimació econòmica del voluntariat formal (el que supo-

saria en cas de ser remunerat) seria de l'1,0 % sobre el total de la remuneració dels assalariats i del 0,5 % del VAB total de l'economia nacional espanyola.

Sobre la metodologia i presentació del compte satèl·lit

El Compte Satèl·lit de l'Economia Social (CSES) s'estableix com a annex del marc central del Sistema de Comptes Nacionals (SCN) amb l'objectiu d'oferir una imatge completa i comparable de les empreses i entitats de l'economia social a Espanya. El CSES està compost pels comptes de producció i explotació definits i estimats amb els principis metodològics de la Comptabilitat Nacional.

El CSES publicat comprén tres tipus d'elements: taules amb els comptes de producció i explotació, en les quals s'explicita l'estructura productiva i de costos de les entitats de l'economia social en el seu conjunt i per a cada tipologia d'entitat; taules de dades d'ocupació directa de l'economia social en els mateixos termes de desagregació que els comptes econòmics, i taules amb les dades de voluntariat per tipus amb la seua valoració econòmica.

Per a José Luis Monzón, director de CIRIEC-Espanya i president del Portal Estadístic CIRIECSTAT, aquest compte satèl·lit "acredita la importància enorme de l'economia social a Espanya, i posa de relleu també la gran capacitat d'adaptació de l'economia social a situacions com les que es van viure en les fases més dures de la COVID-19, amb una destrucció d'ocupació significativament menor que la patida en la resta de l'economia".

El professor Monzón assegura que el compte satèl·lit "situa Espanya en l'avantguarda europea en l'elaboració d'estadístiques sobre l'economia social, realitzades amb els rigorosos criteris de la comptabilitat nacional", i destaca la importància de comptar amb estructures de coordinació i representació sòlides, com ho són CEPES i la Plataforma del Tercer Sector, per a estimular iniciatives d'emprenedoria col·lectiva i la col·laboració publicoprivada a través de l'economia social.

Una mesura plenament integrada, harmonitzada a escala europea i comparable

Per la seua banda, CEPES va qualificar la publicació del compte satèl·lit "com un instrument estadístic de caràcter estratègic, que marca una fita en el reconeixement oficial i estructural del pes econòmic del sector dins del sistema de Comptabilitat Nacional".

El president de CEPES, Juan Antonio Pedreño, subratlla que "estem davant d'un pas històric que situa l'Economia Social en el lloc que li correspon dins del sistema econòmic nacional i europeu. El CSES no

Membres del Grup de Treball Assessor per a l'elaboració del Compte Satèl·lit de l'Economia Social a Espanya, publicat per l'INE.

Juntament amb el Compte Satèl·lit, l'INE ha publicat un monogràfic de la revista Índice dedicat a les Estadístiques de l'Economia Social. Disponible en: https://www.revistaindice.com/docs/Indice_101.pdf

només reconeix oficialment el nostre pes econòmic, sinó que reforça la nostra posició institucional i la nostra interlocució política, amb legitimitat acreditada i amb una base estadística sòlida que permetrà dissenyar polítiques públiques més eficaces, ajustades a la realitat i fonamentades en evidències".

MATARÓ, CAPITAL ESPANYOLA DE LA ECONOMIA SOCIAL 2026

Baix el lema 'Reducir desigualtats. Crear futur', la ciutat catalana de Mataró és el 2026 la capital espanyola de l'Economia Social, després de les designacions de Múrcia (2025), València (2024), Donostia-San Sebastián (2023), Santiago de Compostela (2022), Terol (2021) i Toledo (2020).

Al llarg d'aquest any, la capitalitat de Mataró està desplegant una programació que combina grans conferències i debats, trobades entre xarxes i agents, accions formatives i cursos especialitzats, esdeveniments de divulgació i participació ciutadana, així com premis i reconeixements, amb projecció local, estatal i internacional. Tot això es recull en el web <https://capitaleconomiasocial.mataro.cat>.

La capitalitat va arrancar al TecnoCampus amb un gran acte de presentació que va comptar amb la presència de la vicepresidenta segona i ministra de Treball i Economia Social, Yolanda Díaz; la consellera d'Economia i Finances de la Generalitat de Catalunya, Alicia Romero, i l'exprimer ministre d'Itàlia i actual president de l'Institut Delors, Enrico Letta, entre altres autoritats. En el mateix acte, el director de la Càtedra d'Economia Social del TecnoCampus, membre de CIRIEC-Espanya i Comissionat de la Capitalitat, Eloi Serrano, va presentar el Centre d'Anàlisi i Desenvolupament de l'Economia Social de Catalunya (CADESC), juntament amb Juanjo Llopis, president de CADESC i director general del Grup Caixa d'Enginyers.

Tal com va afirmar el professor Eloi Serrano, "Impulsem una manera diferent de governar l'economia.

Quan una ciutat com Mataró assumeix la capitalitat espanyola de l'Economia Social no només està dient que compta amb un ecosistema actiu, sinó que afirma també que l'ES continua treballant per deixar de formar part de la perifèria per a ser part del nucli central de les polítiques públiques". Per a reafirmar aquest objectiu, es presenta CADESC com a centre d'investigació d'excel·lència i amb vocació de transferència de coneixement, la seua aplicació a l'economia social i al desenvolupament de la legislació i les polítiques públiques més pertinents.

Les dones i els joves en el centre de la ES

Per la seua banda, Yolanda Díaz va enumerar alguns dels objectius que pretén complir aquesta capitalitat, entre els quals hi ha traslladar l'experiència del municipalisme català a tot el territori, incorporar els joves i acostar les dones a l'Economia Social.

Per a això, la ministra va anunciar la creació de la Xarxa de Dones per l'Economia Social, d'una banda, i, de l'altra, la Xarxa de Joves per l'Economia Social, aquesta última juntament amb la ministra de Joventut i Infància, Sira Rego, CEPES, Talento Para El Futuro i altres organitzacions de joventut i Economia Social.

El president de CEPES, Juan Antonio Pedreño, va felicitar Mataró i va subratllar que la capitalitat constitueix una eina clau per a acostar l'Economia Social al conjunt de la ciutadania, reforçar-ne el reconeixement institucional i empresarial, i generar un efecte tractor en la creació d'empreses i ocupació. Pedreño

va assenyalar també els principals reptes que afronten actualment les entitats i empreses del sector, com ara la necessitat de reforçar-ne la visibilitat, atraure talent jove i continuar ampliant-ne la capacitat d'incidència política. “L'accés a un finançament adequat és un altre dels grans desafiaments de cara al futur, així com el reconeixement institucional del qual ja gaudeix l'Economia Social, que resulta fonamental per a participar activament en l'elaboració normativa i garantir que es tinguin en compte les especificitats de les nostres empreses tant en l'àmbit estatal com en l'europeu”.

Economia Social, un sector que ofereix estabilitat i cohesió a la UE

L'exprimer ministre d'Itàlia i actual degà de l'IE School of Politics, Economics and Global Affairs i president de l'Institut Delors, Enrico Letta, va oferir la conferència principal de la cerimònia d'obertura, titulada 'Principals reptes d'Europa com a oportunitat per a l'Economia Social'. En la seua conferència, va subratllar que Europa afronta hui un doble desafiament: recuperar competitivitat i, al mateix temps, preservar la cohesió social. “Una sòlida dimensió social és una condició per a un mercat únic resilient i competitiu. No es tracta només de redistribució, sinó de garantir la confiança, la resiliència i la competitivitat a llarg termini. Per a això, preservar i consolidar l'Economia Social és fonamental, ja que el mercat únic es va construir sobre la base de mercats oberts combinats amb institucions socials sòlides i mecanismes de protecció col·lectiva”.

Letta va concloure que reforçar la dimensió social del mercat únic i garantir que les diverses formes empresarials puguin operar plenament no només assegura la competitivitat econòmica, sinó també la legitimitat i els valors socials que sustenten el projecte europeu.

La història del cooperativisme a Mataró

La història del cooperativisme a Mataró es remunta a l'any 1864 amb la creació de la cooperativa La Mataronense, i també a 1927, quan es va crear la Unió de Cooperadors de Mataró. Així mateix, l'impuls més recent es va produir amb la formació de la Càtedra d'Economia Social del TecnoCampus, el 2016, i més tard, el 2021, amb el desenvolupament del Pla Estratègic d'Economia Social i Solidària de Mataró.

Enrico Letta en Mataró, Capital Espanyola de Economia Social 2026.

Presentació del Centre d'Anàlisi i Desenvolupament de l'Economia Social de Catalunya (CADESC), del TecnoCampus Mataró-Maresme.

Representants de l'economia social catalana i espanyola, i del CIRIEC-Espanya, donen suport a Mataró en la seua capitalitat de l'Economia Social.

EL PRESIDENT DEL GOVERN, PEDRO SÁNCHEZ, ES REUNEIX AMB CEPES I LA SEUA HOMÒLOGA FRANCESA (ESS FRANCE)

El president del Govern, Pedro Sánchez, es va reunir el passat 2 de juliol a La Moncloa amb representants de CEPES i de la Cambra Francesa d'Economia Social i Solidària (ESS France). En la trobada van participar el president de CEPES i de Social Economy Europe, Juan Antonio Pedreño; el president d'ESS France, Benoît Hamon; el director de l'Oficina Econòmica i G-20, Manuel de la Rocha; així com els vicepresidents de CEPES Leire Muguerza, Luis Miguel Jurado i Jerónima Bonafé, a més del vicepresident d'ESS France, Stéphane Montuzet.

Pedro Sánchez va traslladar el compromís decidit del Govern amb l'economia social, en el marc de l'enfortiment de l'autonomia estratègica europea i les oportunitats en la doble transició ecològica i digital. En aquest sentit, els participants van analitzar l'evolució de l'agenda europea d'economia social en el marc de les negociacions del pròxim marc financer pluri-anual de la UE.

CEPES i ESS France van subratllar que aquest Marc Financer representa una oportunitat decisiva per a consolidar el reconeixement polític assolit per l'economia social en els últims anys. Ambdues organitzacions demanen que es reforce l'economia social mitjançant un finançament d'acord amb el seu pes econòmic i la seua contribució a la competitivitat europea. També van advertir del risc que l'economia social quede progressivament relegada a l'àmbit exclusiu de les polítiques socials, perdent presència en sectors estratègics com la política industrial, la innovació, el mercat interior o la competitivitat europea.

"Necessitem preservar un Fons Social Europeu fort, visible i autònom, que contemple l'economia social com un actor estratègic no sols per a la cohesió social, sinó també per a l'autonomia estratègica i el reforç del posicionament d'Europa", va traslladar el president de CEPES, Juan A. Pedreño.

Durant la reunió també es van repassar les polítiques impulsades pel Govern d'Espanya per a fomentar l'economia social, com ha sigut l'aprovació, el passat mes de març, de la Llei Integral d'Impuls a l'Economia Social. Així mateix, es va posar en valor la creació el 2025 de l'ASETT (Hub de Vanguardia de l'Economia Social); el desenvolupament de l'Estratègia Espanyola d'Economia Social 2023-2027, concebuda com a full de ruta per a reforçar la competitivitat, la innovació i la capacitat transformadora de l'ESS, així com el desplegament del PERTE de l'Economia Social.

Aliança CEPES - ESS France

La trobada amb el president del Govern d'Espanya s'emmarca en una agenda de treball conjunta que CEPES i ESS France impulsen per a reforçar l'economia social a Europa.

En aquest context, ambdues organitzacions, que representen més de 200.000 empreses d'economia social, van signar a Madrid un acord de col·laboració per a reforçar la seua acció conjunta davant dels governs, les institucions europees i els principals organismes internacionals, així com per a impulsar la cooperació empresarial i el desenvolupament de projectes transnacionals entre les empreses i entitats d'Economia Social d'ambdós països.

Lliurament dels XV Premis d'Investigació i Docència en matèria d'organitzacions de participació, que atorga l'Escola EES-COOP de la Universitat Complutense de Madrid (UCM), en el marc de la Setmana Universitària de l'Economia Social. En l'edició d'enguany, els guardons a la Trajectòria docent i d'investigació han recaigut en Fernando Sacristán Bergia, catedràtic de la Universitat Rey Juan Carlos, i en Juan Pablo Martí Pérez, professor de la Universidad de la República (Uruguai). Altres persones premiades han sigut Yolanda Blasco (UV), Javier García Escobar (UCM), Marina Aguilar Rubio (Universitat d'Almeria), Santiago Merino Hernández (Univ. País Basc), Ana Montiel Vargas (Universitat d'Almeria), i el Grup GRUHESCOOP, de CIRIEC-Espanya, pel seu informe 'Sociedades Laborales: 40 años de innovación social'.

LA VII SETMANA UNIVERSITÀRIA DE L'ECONOMIA SOCIAL CONCLOU AMB 152 ACTIVITATS EN 42 UNIVERSITATS

Enguany s'han sumat noves universitats a la #SemanaUniversitariaES, i han proliferat iniciatives molt diverses, totes elles amb l'objectiu de difondre la tasca de les estructures universitàries en la investigació i la transferència de coneixement en economia social.

La VII Setmana Universitària de l'Economia Social, que convoca la Xarxa REUNES, de CIRIEC-Espanya, es va celebrar enguany entre els dies 23 de febrer i 4 de març, de nou amb un gran èxit de participació, gràcies a les 152 activitats programades en 42 universitats. En la seua VII edició s'han sumat noves universitats a la #SemanaUniversitariaES, i han proliferat iniciatives molt diverses, totes elles amb l'objectiu de difondre la tasca de les estructures universitàries en la investigació i la transferència de coneixement en economia social, així com la contribució del sector al progrés i el benestar, i el suport de les administracions públiques a escala local, regional o estatal.

En total, s'estima una participació pròxima a les 5.000 persones entre totes les activitats programades, que s'han prolongat durant 10 dies.

La setmana universitària ha viscut moments que quedaran en la memòria, com la inauguració, el passat 23 de febrer a la Facultat d'Economia de la Universitat de València (UV), de l'exposició 'Una altra eco-

nomia és possible... i ja està ací. Transformar i donar solucions des del cooperativisme i l'economia social'. O la presentació, el passat 25 de febrer a la Universitat de Santiago de Compostel·la, d'un nou Informe de l'Economia Social a Galícia, coordinat pels professors Maite Cancelo i Manuel Botana, del Centre d'Estudis Cooperatius (CECOOP).

Un gran acte va ser també el de l'Escola d'Especialització Professional en Economia Social, Cooperatives i Altres Organitzacions de Participació (EESCOOP) i l'Associació d'Estudis Cooperatius (AECOOP) de la Universitat Complutense de Madrid (UCM), que van celebrar el passat 27 de febrer la seua XII Jornada d'Investigació i Docència en matèria d'Organitzacions de Participació, baix el lema 'Lideratge femení en el govern de les empreses d'economia social: desafiaments i oportunitats'.

La jornada va incloure el lliurament dels XV Premis EESCOOP (foto de la pàgina).

O l'acte central de la Setmana Universitària ES a Navarra, promogut per la Càtedra d'Economia Social i Cooperativisme de la Universitat Pública de Navarra (UPNA), ANEL i el Govern foral.

Un any més, la Universitat Catòlica d'Àvila s'ha bolcat amb la Setmana Universitària de l'Economia Social, programant activitats per a cadascun dels dies de la convocatòria. El mateix ha fet la Universitat de Saragossa, que, a més, és qui va donar origen a aquesta activitat col·lectiva i que cada any, des de 2020, programa un variat elenc d'activitats.

També han destacat les participacions de la Universitat de Castella-la Manxa, la Universitat d'Extremadura, La Laguna (Tenerife), Las Palmas de Gran Canària o la Universitat Politècnica de València.

Xarxa de càtedres d'Economia Social de les universitats públiques andaluses

En les deu universitats públiques andaluses s'ha desplegat per a la #SemanaUniversitariaES la nova Xarxa de Càtedres d'Economia Social, una càtedra per cada universitat pública andalusa, que han programat

nombroses activitats en les quals han participat entitats representatives del cooperativisme i l'economia social regional, juntament amb centenars d'estudiants.

Des de la REUNES, de CIRIEC-Espanya, han agraït un any més la valuosa participació de representants de les administracions públiques participants en aquestes jornades, i dels nombrosos agents del sector de l'economia social. Organitzacions com CEPES, Cooperatives Agroalimentàries, COCETA, LABORPAR, ANEL, la Confederació de Cooperatives de la Comunitat Valenciana, la de Madrid (FECOMA), Euskadi (KONFEKOOP), Navarra (ANEL), FOROESGAL, Cajasi-ete i un llarg etcètera.

Així mateix, han agraït la participació d'universitats de fora d'Espanya. En aquesta edició, la Universitat Politècnica de Porto (Portugal), la Universitat Cooperativa de Colòmbia (UCC), la Universitat Iberoamericana Puebla i la Universitat de Santiago de Xile.

Un any més, l'esdeveniment ha tingut una gran repercussió en mitjans de comunicació i en les RRSS a través de l'etiqueta #SemanaUniversitariaES.

La Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials de la Universitat de Santiago de Compostel·la (USC) va acollir la presentació de l'«Informe sobre l'Economia Social a Galícia 2024». L'Informe es va presentar en el marc de la VII Setmana Universitària de l'Economia Social, de la Xarxa ENUIES, CIRIEC-Espanya. L'acte va estar presidit pel rector de la USC, Antonio López Díaz, i hi van participar el degà Xoán Doldán; el president del Fòrum per l'Economia Social Gallega, Mino Martínez; la directora general de Treball Autònom i Economia Social de la Xunta de Galícia, Marta Mariño, i la professora de la USC Maite Cancelo, en qualitat de directora del Centre d'Estudis Cooperatius de Galícia (CECOOP). El document forma part de l'històric d'informes anuals que el CECOOP desenvolupa des de 2018.

La Càtedra d'Economia Social i Cooperativisme de la Universitat Pública de Navarra (UPNA) ha sigut un dels centres que més activitats ha organitzat durant la VII Setmana Universitària de l'Economia Social (2026). Aquesta càtedra va celebrar el seu acte central de la #SemanaUniversitariaES el passat 4 de març, congregant més de 80 persones. L'acte va incloure el lliurament de la IV edició del Premi al millor Treball de Fi d'Estudis (TFE) en Economia Social, convocat per la Càtedra, premi que va ser atorgat a Imelda Cillero Ballaz, graduada en Treball Social de la UPNA. Juntament amb aquesta activitat, Navarra va acollir moltes altres activitats, amb la participació d'organitzacions com ANEL o REAS Navarra.

La Càtedra d'Economia Social de la Universitat de Jaén es va sumar a la VII Setmana Universitària de l'Economia Social amb diferents activitats, entre les quals hi havia jornades de treball de diversos dies i taules redones. A més, va iniciar dues microcredencials i va organitzar una jornada, en col·laboració amb el Consell Econòmic i Social de la Província de Jaén, sobre cohousing i comunitats energètiques. En total, van sumar un ampli ventall d'iniciatives sobre els temes més candents de l'Economia Social actual, que van estar capitanejades per la presidenta de CIRIEC-Espanya, Adoración Mozas, catedràtica de la Universitat de Jaén i directora de la seua Càtedra d'Economia Social. Altres temàtiques tractades van ser les oportunitats que ofereix el cooperativisme de treball i el lideratge femení en l'economia social.

La Universitat d'Extremadura (UEX) es va unir a la Setmana Universitària de l'Economia Social, oferint una generosa agenda plena d'activitats com ara tallers, exposicions bibliogràfiques i, com a novetat, la I Fira d'Entitats de l'Economia Social. La inauguració va tindre lloc el passat dilluns, 23 de febrer, a l'Aula Magna de la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresarials del Campus de Badajoz, amb un acte institucional en què les autoritats acadèmiques van subratllar la necessitat de promoure un model econòmic generador de cohesió social, ocupació de qualitat i desenvolupament sostenible. L'acte va comptar amb la participació del rector de la UEX, Pedro M. Fernández Salguero.

El Màster en Responsabilitat i Sostenibilitat Corporativa de la UPV va organitzar la sèrie «Parlem de sostenibilitat amb...», en el marc de la VII Setmana Universitària de l'Economia Social. Aquesta sèrie va constar de dues xarrades, la primera sobre «Normativa europea i cooperatives: una bretxa pendent», impartida per Teresa García Muñoz, CoCEO de Neitin Sostenibilitat 360 S. Coop. V i exdirectora general de Cooperatives de la Generalitat Valenciana; i la segona sobre «Mesurar la sostenibilitat per a prendre decisions: l'experiència de l'Observatori Anecoop», a càrrec de José Vicente Vicente Pérez, executiu de Sostenibilitat Empresarial d'Anecoop.

En el marc de la VII Setmana Universitària de l'Economia Social, la Universitat Catòlica de Múrcia (UCAM) i la Unió de Cooperatives de Treball Associat de la Regió de Múrcia (UCOMUR) van llançar el «Premi Transfer-ES. Aplicant el coneixement a l'Economia Social», una iniciativa que busca fomentar la transferència del coneixement des de les aules a les empreses d'economia social i viceversa, enfortint així els vincles entre l'àmbit acadèmic i el teixit productiu compromés amb els valors socials. El premi va ser presentat el passat 4 de març en un acte a la UCAM Monestir dels Jerònims, que va comptar amb la presència del president d'UCOMUR i CEPES, Juan Antonio Pedreño. Vint-i-una iniciatives, que abracen multitud de sectors, es van presentar a aquest certamen.

LA XARXA ENUIES PASSA A DENOMINAR-SE REUNES, OBRINT UNA NOVA ETAPA DE COORDINACIÓ I EXPANSIÓ DE LA INVESTIGACIÓ EN ECONOMIA SOCIAL A ESPANYA

La Xarxa ENUIES, de centres i instituts d'investigació en Economia Social, promoguda per CIRIEC-Espanya, es denomina ara REUNES, Xarxa d'Estructures Universitàries d'Economia Social. El canvi de denominació es va aprovar en el Consell de Direcció de CIRIEC del passat mes de febrer a Madrid, i a l'abril tant la Presidència com la Direcció de CIRIEC-Espanya, Adoración Mozas i José Luis Monzón, respectivament, juntament amb el president de REUNES, Juan Juliá, i el director, Millán Díaz, van aprovar el nou logotip i la nova imatge de la Xarxa, en un procés que compta amb la col·laboració del Ministeri de Treball i Economia Social.

El canvi de nom té una càrrega simbòlica: evoca directament el verb «reunir», la qual cosa encaixa amb la missió de la xarxa, de connectar centres universitaris i investigadors especialitzats. Això és clau, perquè la xarxa va nàixer precisament per a afavorir la cooperació científica entre universitats en economia social.

REUNES és també un acrònim més clar i pronunciable que «ENUIES», i funciona millor com a marca comunicativa en congressos, jornades, mitjans informatius i xarxes socials. La nova denominació i imatge de la Xarxa es presentaran a finals d'any en la Trobada anual de REUNES, que serà a Mataró, Capital espanyola de l'Economia Social 2026, organitzada per la Càtedra d'Economia Social del Tecnocampus-UPF.

Des de 2003 reunint la investigació en Economia Social

REUNES es va constituir el 2003 amb la finalitat de conèixer millor la tasca que desenvolupen els centres, instituts i altres estructures universitàries d'investigació en Economia Social, Cooperativisme i Tercer Sector.

Més de 20 anys després, s'obri una nova etapa en REUNES, que es caracteritza per una evolució natural des d'una xarxa consolidada cap a una comunitat en constant expansió, més oberta, dinàmica i connectada. El creixement progressiu en nombre d'universitats i estructures reforça el seu paper com a espai de referència en l'àmbit de l'economia social, afavorint una major diversitat i integritat d'enfocaments, i una col·laboració més rica entre els seus membres.

En aquest context, REUNES es projecta com una plataforma que impulsa la cooperació interuniversitària i el diàleg amb altres agents de l'ecosistema, consolidant la seua vocació d'impacte. La xarxa avan-

**Red de Estructuras Universitarias
de Economía Social**

ça cap a un model més articulat i visible, capaç de connectar investigació, formació i transferència amb les necessitats reals ja no només de l'Economia Social sinó de la societat en el seu conjunt.

Els més de 500 investigadors que desenvolupen la seua tasca en diferents universitats i centres d'investigació representen el millor exponent de l'atenció que l'Economia Social mereix hui en el món acadèmic. De fet, en més de 30 universitats espanyoles es treballa en línies d'investigació sobre aquesta matèria. REUNES va sorgir per a unir-los a tots i el seu resultat és la millora dels assoliments científics en el camp de l'Economia Social, en el qual Espanya constitueix un referent internacional.

15 centres i instituts universitaris i 29 càtedres institucionals

REUNES està integrada actualment per 15 centres i instituts universitaris d'investigació, amb presència en universitats de sis comunitats autònomes (Andalusia, Aragó, Comunitat Valenciana, Comunitat de Madrid, Galícia i País Basc).

A això se sumen 29 càtedres institucionals i d'empresa ubicades en altres 10 comunitats autònomes (Andalusia, Illes Canàries, Castella i Lleó, Catalunya, Extremadura, Comunitat de Madrid, Regió de Múrcia, Comunitat Valenciana, La Rioja i Navarra).

Entre les activitats conjuntes més importants que desenvolupa REUNES es troben la Setmana Universitària de l'Economia Social (vegeu pàgines anteriors); el Directori d'Investigadors en Economia Social, així com l'elaboració de l'Informe sobre la formació universitària en Economia Social a Espanya. Cada any, a més, convoca una Trobada de la Xarxa; l'última es va celebrar el passat mes de desembre a Lorca, mentre que la pròxima tindrà lloc també al desembre a Mataró, en el marc de la seua capitalitat de l'Economia Social 2026.

LA PLATAFORMA DEL TERCER SECTOR CELEBRA UNA ASSEMBLEA GENERAL EXTRAORDINÀRIA DEDICADA A L'ANY INTERNACIONAL DE LES PERSONES VOLUNTÀRIES 2026

La Plataforma del Tercer Sector va celebrar el passat 17 de juny una Assemblea Extraordinària a la seu de la Fundación ONCE de Madrid, en commemoració de l'Any Internacional de les Persones Voluntàries 2026, proclamat per l'Assemblea General de les Nacions Unides. Durant l'acte es va posar en valor el paper del voluntariat, i persones voluntàries van compartir els principals reptes del voluntariat de cara a 2030.

Durant la seua intervenció, el president de la Plataforma, Luciano Poyato, va fer una crida a la cohesió, al diàleg i a una major articulació del voluntariat, i va traslladar la necessitat de crear espais d'escolta i participació amb l'Assemblea General per a treballar posicionaments comuns i possibles respostes davant els riscos identificats.

Durant l'assemblea es va dur a terme una dinàmica participativa orientada a identificar els principals desafiaments que preocupen les entitats, explorar com abordar-los col·lectivament i definir resultats útils amb l'objectiu de "enfortir la unitat del sector i millorar la nostra capacitat per a afrontar els desafiaments presents i futurs", segons va expressar Poyato.

Un altre dels protagonistes de la jornada va ser Luis Cayo Pérez, vicepresident d'Incidència Política, Diàleg Civil i Afers Públics, qui va repassar les principals accions d'incidència desenvolupades durant aquests mesos, destacant especialment la interlocució amb el Ministeri de Drets Socials, Consum i Agenda 2030 a

través de la Comissió per al Diàleg Civil i les reivindicacions relacionades amb el Marc Financer Plurianual europeu.

Per la seua banda, Asunción Montero, vicepresidenta de Sostenibilitat Econòmica i Ambiental, va declarar que actualment s'està treballant en un document base elaborat pel Comissionat de Sostenibilitat, que recollirà una nova proposta de model de sostenibilitat estable per al Tercer Sector.

II Pla d'Igualtat de la PTS (2026-2029)

La vicepresidenta d'Igualtat i Transformació Digital, Patricia Sanz, va informar dels avanços del II Pla d'Igualtat de la Plataforma del Tercer Sector per al període 2026-2029, mentre que la vicepresidenta de Cohesió, Participació i Millora de la Governança, Yolanda Besteiro, va explicar diferents qüestions de funcionament intern relacionades amb el Reglament Electoral i el Reglament Intern.

Després de la seua intervenció, va ser el torn de Pedro Martínez, vicepresident d'Impuls Territorial, i María José Juanes, directora executiva, que van donar compte dels avanços relacionats amb les subvencions per a entitats del Tercer Sector que desenvolupen actuacions en l'àmbit dels serveis socials als municipis afectats per la DANA, així com dels grups de treball i les comissions de la Plataforma del Tercer Sector.

Dia Nacional del Tercer Sector 2026

El vicepresident, Carles López, va anunciar les principals novetats del Dia Nacional del Tercer Sector, que se celebrarà el pròxim 9 d'octubre de 2026, sota el títol «Polarització i cura de la democràcia: el paper del Tercer Sector».

López va avançar que la jornada serà un espai d'anàlisi dels riscos que la polarització i la desinformació representen per a la democràcia i que se subratllarà el paper essencial del Tercer Sector en la defensa dels drets, l'enfortiment de la cohesió social i de l'Estat del Benestar.

Posicionament sociopolític davant el difícil context actual

Amb anterioritat a la celebració de l'Assemblea, la Plataforma del Tercer Sector presenta un posicionament sociopolític propi davant el difícil context internacional actual. Davant dels retrocessos democràtics i de l'actual context geopolític, el document se centra en la cura de la democràcia i la responsabilitat col·lectiva.

El posicionament analitza un escenari internacional marcat per la inestabilitat estructural, la prolongació de conflictes armats, el debilitament dels contrapesos institucionals i l'augment de la polarització social i la desinformació, fenòmens que també estan tenint impacte en el context polític i social espanyol.

El document reivindica el paper del Tercer Sector com un actor democràtic clau, definint-lo com «una verdadera infraestructura democràtica» que actua com a espai de participació, articulació ciutadana i canal estructurat de les demandes socials.

Per a preservar i enfortir la democràcia, el posicionament subratlla la necessitat que el Tercer Sector reforce el seu posicionament polític i institucional i amplie la seua capacitat d'incidència, adaptant-se a un entorn cada vegada més complex i canviant. En aquest sentit, la Plataforma del Tercer Sector planteja una sèrie de propostes orientades a consolidar el seu paper en la defensa dels drets i la cohesió social.

El document parteix de la idea que la cura de la democràcia és una responsabilitat col·lectiva i que la seua fortalesa depèn també de l'existència d'un espai cívic sòlid i protegit. En aquest marc, la Plataforma del Tercer Sector reivindica el reconeixement del paper estructural de les organitzacions socials com a garants de la participació ciutadana, la defensa dels drets i la

Luciano Poyato, president de la Plataforma del Tercer Sector.

cohesió social, així com la necessitat de comptar amb marcs normatius, de finançament i d'interlocució institucional que ho facen possible.

Any Internacional de les Persones Voluntàries 2026

2026 ha sigut proclamat per l'Assemblea General de l'ONU Any Internacional de les Persones Voluntàries per al Desenvolupament Sostenible (Resolució 78/127, de 18 de desembre de 2023). Un any en què es pretén reconèixer i emfatitzar la promoció de l'acció voluntària com a punt vital per a complir els Objectius de Desenvolupament Sostenible de l'Agenda 2030.

Aquesta commemoració s'estableix en el context del 25é aniversari de l'Any Internacional dels Voluntaris (2001) i del 55é aniversari del programa de Voluntaris de les Nacions Unides (VNU).

Les Nacions Unides animen els estats membres, la societat civil, el sector privat i el món acadèmic a celebrar aquest Any Internacional i a donar suport a l'acció del voluntariat, incloent-la en les prioritats sectorials i en les estratègies, els plans i les polítiques nacionals de desenvolupament. L'Any Internacional del Voluntariat 2026 és una oportunitat per a celebrar i també per a agrair a les persones de tot el món que dediquen el seu valuós temps i esforç al servei voluntari.

+ info sobre l'Any Internacional de les Persones Voluntàries:

<https://knowledge.unv.org/international-volunteer-year>

PAMPLONA REUNEIX 200 PERSONES EN LA XVII EDICIÓ D'IDEARIA, TROBADA D'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA DE REAS

Pamplona va acollir els passats dies 8 a 10 de maig la XVII edició d'Idearia, la trobada biennal d'Economia Social i Solidària de REAS. En aquesta edició, la Trobada va ser organitzada per REAS Nafarroa i REAS Xarxa de Xarxes sota el lema «Canviant les regles: repartiment just de la riquesa». Prop de 200 persones de diferents punts de l'Estat van participar en tres jornades dedicades a reflexionar sobre alternatives econòmiques centrades en la sostenibilitat de la vida, la redistribució de la riquesa i la justícia social.

El programa va incloure taules redones, tallers i activitats culturals en diversos espais de la ciutat, on es van abordar temes com el decreixement, la fiscalitat, el consum responsable, les desigualtats socials, les polítiques públiques i el cooperativisme.

Durant la inauguració, la consellera navarresa de Drets Socials i Ocupació, Mari Carmen Maeztu, va defensar la creació d'indicadors per a mesurar l'impacte social i la reinversió de beneficis, mentre que Garbiñe Bueno, regidora delegada d'Hisenda i Contractació Pública Responsable de l'Ajuntament de Pamplona, va subratllar la responsabilitat pública de donar suport a iniciatives econòmiques més justes.

Des de REAS Xarxa de Xarxes, el seu president, Luigi Carinci, va reivindicar "una economia on la vida va més enllà del benefici i de l'escalabilitat econòmica", defensant l'enfortiment de les aliances entre agents públics, socials i econòmics. María Arretxe, de REAS Nafarroa, va valorar "la coherència" de l'ecosistema navarrès d'economia solidària, "capaç de cobrir de manera ètica àmbits com l'alimentació, l'energia, les finances, la tecnologia o la cultura".

L'augment de la desigualtat

Un dels temes que més es va debatre en la Trobada va ser l'augment de la desigualtat i l'exclusió social. En aquest sentit, Ernesto García, d'Intermon Oxfam, va denunciar la creixent concentració de la riquesa, i Edurne Redin, de la Xarxa Navarra de Lluita contra la Pobresa, va advertir de les dificultats d'accés a l'ocupació per a les persones més vulnerables.

Per la seua banda, Beñat Irasuegi, d'Olatukoop i Koop57, va destacar el cooperativisme com a eina històrica de transformació, assenyalant la necessitat de "escalar i fer més accessibles els projectes, polititzar el cooperativisme més clàssic i enfortir la intercooperació entre territoris".

Per una economia més justa, resilient i compatible amb els límits del planeta

La trobada va articular altres sis grans eixos de reflexió centrats en la construcció d'una economia més justa, resilient i compatible amb els límits del planeta. Entorn del decreixement i l'economia social i solidària, es va destacar la necessitat d'enfortir les xarxes comunitàries, les aliances locals i els models de consum i producció sostenibles, posant en valor les cures, la cooperació i la capacitat col·lectiva per a resoldre conflictes i sostindre la vida.

També es va abordar la fiscalitat i la redistribució com a eines clau per a garantir drets i reduir desigualtats, defensant una reforma fiscal feminista en què qui més té aporte més i on també es redistribuïsquen els temps i les cures. A més, es va obrir una reflexió crítica sobre les bretxes d'accés a l'economia solidària i sobre qui queda fora d'aquests espais, assenyalant la necessitat de construir models realment inclusius i accessibles per a totes les persones.

Un altre dels grans temes va ser el consum conscient, entès no com un privilegi individual sinó com un dret garantit col·lectivament mitjançant canvis estructurals que facen compatible el mercat amb la sostenibilitat de la vida.

Des d'una mirada de futur, es va imaginar una societat basada en la reparació, la cura i les xarxes comunitàries, on consumir no implique culpa ni explotació.

Idearia va finalitzar a Geltoki amb una crida a continuar construint alternatives econòmiques centrades en el bé comú i la sostenibilitat de la vida.

NOTÍCIES DE L'ECONOMIA SOCIAL I COOPERATIVA · INTERNACIONAL

CIRIEC-ESPANYA I CIRIEC-PORTUGAL REPRENEN AMB ÈXIT ELS COL·LOQUIS IBÈRICS D'ECONOMIA SOCIAL

L'XI Col·loqui Ibèric d'Economia Social es va celebrar el passat mes de maig a Lisboa i Foz do Arelho (Portugal), reivindicant l'aliança de les administracions locals i regionals, la universitat i les entitats del sector per a construir territoris més cohesionats i sostenibles.

Durant tres dies, Lisboa i Foz do Arelho, al municipi portuguès de Caldas da Rainha, es van convertir en punt de trobada per a parlar d'economia social, però també de territori, cooperació i futur. Sota el lema "Economia Social i Cohesió Territorial. El paper del poder regional i local", l'XI Col·loqui Ibèric d'Economia Social va reunir, del 27 al 29 de maig, investigadors, responsables públics i representants d'entitats d'economia social d'Espanya, Portugal i Llatinoamèrica. Organitzada per les seccions espanyola i portuguesa del CIRIEC, amb la col·laboració principal de la Universidade Aberta de Portugal, la trobada va deixar una idea transversal: l'economia social té capacitat per a transformar els territoris, però necessita aliances sòlides per a fer-ho.

El col·loqui va començar el 27 de maig a Lisboa amb una mirada cap a una de les famílies històriques de l'economia social: el mutualisme. La seu de Montepio

Geral Associação Mutualista va acollir una jornada dedicada a analitzar el present i el futur d'unes organitzacions que, lluny de pertànyer únicament al passat, reivindiquen la seua utilitat davant d'alguns dels grans desafiaments actuals: l'envelliment de la població, l'accés a la salut, les desigualtats territorials o la incertesa econòmica i política.

Nova etapa per al mutualisme

La jornada va posar de manifest que el mutualisme afronta una etapa de redefinició. La sostenibilitat financera i la professionalització han de conviure amb els principis que van donar origen al moviment: solidaritat, ajuda mútua, proximitat i compromís amb les persones i els territoris. L'experiència portuguesa reflecteix, a més, la dimensió que pot assolir aquest model: el mutualisme reuneix allí prop d'un milió d'associats i al voltant de 2,5 milions de beneficiaris.

L'XI Col·loqui Ibèric d'Economia Social es va iniciar a la seu de Montepio Geral a Lisboa amb una taula dedicada al mutualisme.

Des d'Espanya, Armando Nieto Ranero, president executiu de Divina Seguros, va defensar precisament la capacitat de les entitats mutualistes per a mantenir una gestió pròxima a la ciutadania i basada en criteris de prudència i professionalització. Des de la perspectiva europea, Yannick Lucas, de Mutualité Française i actual president de l'AIM, va reclamar un major reconeixement de l'especificitat jurídica i social de les mutualitats. El missatge compartit va ser clar: innovar i adaptar-se a les noves necessitats no significa abandonar els valors fundacionals.

Desplegar l'economia social en els territoris

Amb aquest punt de partida, la trobada es va traslladar a Foz do Arelho. Allí, l'auditori de l'INATEL es va convertir durant els dies següents en un espai de debat sobre com fer que l'economia social tinga una presència més efectiva en les polítiques territorials. En l'obertura van participar representants de les administracions i de l'àmbit acadèmic i sectorial, entre ells l'alcalde de Caldas da Rainha, Vitor Marques; el president de CASES, Eduardo Graça; el comissionat per a l'Economia Social del Govern d'Espanya, Jaime Iglesias; el president de CIRIEC-Portugal, Manuel Belo Moreira, i la presidenta de CIRIEC-Espanya, Adoración Mozas.

Una de les qüestions centrals va ser com aconseguir que les polítiques públiques d'economia social arriben realment als municipis i les regions. La taula dedicada a les polítiques territorials va presentar experiències concretes i va evidenciar que encara hi ha un ampli marge de millora. En molts municipis hi

ha voluntat d'impulsar l'economia social, però falten plans específics, formació i coneixement sobre les possibilitats que ofereix la legislació juntament amb les cooperatives, societats laborals i altres entitats del sector.

L'exemple de Galícia va mostrar que la col·laboració pot traduir-se en resultats tangibles. La Xarxa EUSUMO, impulsada per la Xunta, articula una xarxa d'administracions, universitats i organitzacions de l'economia social per a oferir formació, assessorament i acompanyament a nous projectes. Segons les dades presentades durant el col·loqui, aquesta iniciativa ha contribuït a la creació de prop de 1.000 llocs de treball i ha permès desenvolupar accions formatives per a més de 20.000 persones.

La investigació acadèmica va ocupar també un lloc destacat. El col·loqui va comptar amb 45 comunicacions acceptades, procedents d'investigadors d'universitats espanyoles, portugueses i llatinoamericanes, que van abordar qüestions com l'emprenedoria social, la innovació, la inclusió, el mercat laboral, la sostenibilitat territorial o les polítiques públiques.

La necessitat d'aliances sòlides

Però potser la principal conclusió de la trobada va aparèixer precisament al final: l'economia social no pot desplegar tot el seu potencial des d'un únic àmbit. Necessita que les administracions coneguen i donen suport al sector; que les universitats generen coneixement útil i que les mateixes entitats siguin capaces de traslladar les seues experiències i necessitats a les polítiques públiques.

Taula redona dedicada a la «Governança territorial i foment de l'economia social».

Investigadors premiats en l'XI Col·loqui Ibèric d'Economia Social per les seues comunicacions presentades.

La taula de clausura, dedicada a la “Governança Territorial i Foment de l'Economia Social”, va tornar a insistir en aquesta necessitat. Aquesta taula va ser moderada per la catedràtica de la Universitat de Castella-la Manxa i presidenta de l'Observatori Iberoamericà OIBESCOOP, Inmaculada Carrasco. En el debat, el president del Municipi de Mafra, Hugo Moreira Luís, va defensar que els ajuntaments han d'assumir un paper actiu en la creació d'ecosistemes favorables al cooperativisme i a l'emprenedoria social. Des d'una altra perspectiva, Manuel José Guerreiro va posar en valor el paper de la banca cooperativa de proximitat per a finançar projectes que poden trobar dificultats en els circuits financers convencionals.

La dimensió internacional va estar representada per Roberto Di Meglio, ex Senior Specialist de l'Organització Internacional del Treball (OIT) i president del Comité Científic del Fòrum Mundial de Desenvolupament Econòmic Local. Di Meglio va destacar que els avanços normatius impulsats durant els últims anys per organismes internacionals com l'OIT i les Nacions

Unides han consolidat un marc de reconeixement sense precedents per a l'Economia Social i Solidària. No obstant això, va advertir que el vertader desafiament ja no rau en l'elaboració de noves recomanacions o estratègies, sinó en la seua implementació efectiva a escala regional i local.

La visió acadèmica va arribar de la mà de Cándido Román Cervantes, director de la Càtedra Cajasieta d'Economia Social i Cooperativa (CESCO), qui va presentar els resultats d'un projecte d'anàlisi sobre les polítiques municipals de foment de l'Economia Social a les Canàries. L'estudi revela una realitat heterogènia entre municipis i posa de manifest l'existència d'importants àrees de millora, des del desconeixement dels recursos disponibles fins a la falta de formació especialitzada sobre el sector per part d'agents públics i tècnics locals.

L'economia social és també proximitat

Així, entre Lisboa i Caldas da Rainha, l'XI Col·loqui Ibèric d'Economia Social va deixar una reivindicació que

Foto de grup després de la clausura de l'XI Col·loqui Ibèric d'Economia Social. Foz do Arelho, 29 de maig de 2026.

transcendeix el mateix sector: el desenvolupament territorial també es construeix des de la proximitat. Davant de problemes com l'envelliment, el despoblament, la precarietat o les desigualtats entre territoris, les respostes no depenen únicament de les grans polítiques nacionals o europees. També es juguen en els municipis, en les comunitats i en les xarxes de cooperació que són capaces de teixir els seus protagonistes.

El col·loqui va tancar les seues portes amb la convicció que l'economia social ja compta amb un reconeixement acadèmic i institucional suficient per a fer un pas més. El repte, ara, és convertir aquest reconeixement en polítiques, projectes i resultats concrets. Per a això, la cooperació entre governs locals i regionals, universitats i entitats de l'economia social apareix com una condició indispensable per a construir territoris més igualitaris, resilents i sostenibles.

Els eixos temàtics del congrés van abastar un enfocament ampli i ambiciós, amb l'objectiu de trobar solucions que puguin beneficiar el creixement de l'economia social i la seua contribució als desafiaments tan rellevants que afronten el planeta i la humanitat en l'actualitat (crisis climàtiques, socials, polítiques, guerres...). Entre altres temàtiques, van destacar les taules dedicades a Estadístiques i impacte social de l'ESS; finançament i models de negoci; xarxes i polítiques públiques; treball decent; economia de les cures; col·laboració publicoprivada amb l'economia social; i estudis de gènere.

Amb tot això, el Col·loqui Ibèric d'Economia Social s'ha reprès amb èxit com a espai de reflexió i cooperació científica sobre economia social entre Portugal, Espanya i Llatinoamèrica.

Premis a les millors comunicacions presentades a l'XI Col·loqui Ibèric d'Economia Social (2026)

- LAGOA, Rui: Metodologias de avaliação de Bio-Regiões: evidências, lacunas e proposta de indicadores alinhados com os ODS e o Pacto Ecológico Europeu
- MAÇARICO, Ana: O Banco de Alenquer como Dinamizador de Capital Cívico e Territórios Sustentáveis
- BEL, LEJARRIAGA & MARTÍN: Sociedades Cooperativas y Sociedades Laborales de la Comunidad de Madrid como empresas emergentes: Análisis de la situación, perspectivas de futuro.
- FALCÓN, Carmen: El urbanismo participativo a través de las cooperativas digitales: una propuesta para la administración pública
- HERNÁNDEZ PERLINES, Felipe: En "Tierra de Gigantes" como instrumento de visibilización, legitimidad y cohesión de la economía social en Castilla-La Mancha Rosado, B.: La Economía Social y mujer emprendedora: un análisis comparativo entre España y Portugal
- RADRIGÁN, Mario: El rol de la Iglesia Católica en la promoción de la Economía Social y Solidaria en Chile. El Sistema Nacional de Autogestión en la década de 1970
- ROSADO, SANTOS y GALLARDO: La Economía Social y mujer emprendedora: un análisis comparativo entre España y Portugal

CRIDA A LA PRESENTACIÓ DE COMUNICACIONS PER AL XI CONGRÉS INTERNACIONAL D'INVESTIGADORS EN ECONOMIA SOCIAL DEL CIRIEC – BOGOTÀ, DEL 30 DE JUNY AL 2 DE JULIOL DE 2027

L'XI Congrés Internacional d'Investigadors en Economia Social del CIRIEC Internacional se celebrarà del 30 de juny al 2 de juliol de 2027 a Bogotà, organitzat per la secció colombiana del CIRIEC i la Pontifícia Universitat Javeriana sota el lema 'Economia Social i Solidària davant les transformacions globals i els desafiaments per a la pau'. En un context global que es caracteritza per la incertesa, la complexitat, la crisi climàtica i les desigualtats, el Congrés es projecta com una plataforma per a visibilitzar experiències, debatre marcs conceptuals i metodològics, i impulsar agendes d'investigació i acció orientades a consolidar l'ESS com un pilar en la transició cap a models de desenvolupament més humans, inclusivius, sostenibles i orientats a la construcció de pau.

Els eixos temàtics proposats aborden des de l'arquitectura de la gestió i la governança de les organitzacions de l'ESS fins a la seua visibilitat en sistemes de mesurament i dades, passant pels impactes de la transformació digital, l'emprenedoria i la innovació. També fan referència al caràcter polític-transformador de l'ESS, en tensió amb les lògiques hegemòniques del mercat i les polítiques públiques. Així mateix, reconeixen el paper fonamental de les economies transformadores i els sabers locals en la construcció de processos de desenvolupament sostenible, pau i justícia social.

CIRIEC-Colòmbia i CIRIEC-Internacional conviden a la presentació de comunicacions i estudis aplicats que s'alineen amb el tema general del congrés i/o algun dels subtemes següents:

1. Elements de gestió de l'ESS davant de desafiaments globals
2. Estadístiques, mesurament i valoració de l'ESS
3. Transformació digital, empenedoria i innovació en l'acompliment de les organitzacions
4. ESS com a projecte polític-transformador i la seua articulació amb polítiques públiques
5. Economies transformadores i sabers locals
6. Avanços científics emergents sobre ESS

Dates importants

Els **resums** de les comunicacions s'han d'enviar **fins a l'1 de novembre** a través de la web del Congrés: <https://congreso2027.ciriec-colombia.org>.

Les propostes es poden presentar en espanyol o anglès i han d'incloure un màxim de 1.500 paraules.

El Congrés Internacional CIRIEC 2027 atorgarà premis i reconeixements a les millors comunicacions. Es reconeixeran treballs que destaquen pel seu rigor, originalitat, rellevància, innovació i contribució al debat internacional sobre l'Economia Social i Solidària i els seus desafiaments contemporanis.

El major esdeveniment acadèmic en economia social

Els Congressos Internacionals d'Investigadors en Economia Social són una iniciativa consolidada en el calendari del CIRIEC-Internacional, que els va posar en marxa fa ja 20 anys, el 2007. Tenen lloc cada dos anys (els anys imparells), alternant-se amb els Congressos Internacionals del CIRIEC sobre economia pública, social i cooperativa (anys parells), com el que tindrà lloc a l'octubre a Mont-real (Canadà).

Fins al moment s'han organitzat deu congressos internacionals d'investigadors: el primer el 2007 a Victòria (Canadà), el segon el 2009 a Östersund (Suècia), el tercer el 2011 a Valladolid (Espanya), el quart el 2013 a Anvers (Bèlgica), el cinquè el 2015 a Lisboa (Portugal), el sisè el 2017 a Manaus (Brasil), el setè el 2019 a Bucarest (Romania), el huitè al setembre de 2021 a Costa Rica, el novè al juliol de 2023 a Seül (Corea del Sud) i el desè a l'octubre de 2025 a Bordeus (França), amb un volum de participació d'entre 400 i 800 persones en cadascun d'ells.

ELS ESTATS DE LA COMUNITAT IBEROAMERICANA DE NACIONS SIGNEN EL COMPROMÍS IBEROAMERICÀ PER L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA 2026-2030

El document va ser signat en el marc de la VI Conferència Iberoamericana Ministerial de Treball, celebrada el passat 2 de juliol a Avilés. L'aprovació d'aquest text marca una fita històrica, en constituir el primer gran acord polític d'abast iberoamericà consensuat en Economia Social i Solidària. La seua adopció representa un pas decisiu cap a la consolidació d'una visió compartida sobre el paper estratègic de l'ESS com a motor de desenvolupament sostenible i enfortiment de les democràcies.

Els Estats membres de la Comunitat Iberoamericana de Nacions, en el marc de la VI Conferència Iberoamericana Ministerial de Treball celebrada el passat 2 de juliol a Avilés (Espanya), han adoptat el Compromís Iberoamericà per l'Economia Social i Solidària 2026-2030.

El Compromís estableix un full de ruta comú ambicions per als països iberoamericans, orientat a impulsar polítiques públiques que afavorisquen el desenvolupament de l'ESS mitjançant l'enfortiment dels marcs normatius i institucionals, el disseny d'instruments fiscals i financers específics, la promoció de la contractació pública estratègica i el reconeixement d'aquest model empresarial com un actor essencial per a afrontar els grans desafiaments econòmics, socials i ambientals del nostre temps.

Així mateix, el text reforça la dimensió internacional de l'economia social i solidària en fer una crida a intensificar el diàleg multiactor, enfortir la participació dels agents de l'ecosistema en la definició de les polítiques públiques i avançar cap a una major coordinació de posicions entre els països iberoamericans en els principals fòrums internacionals. De la mateixa manera, impulsa la cooperació tècnica entre els Estats de la regió i consolida el paper de la Xarxa Ibero-

americana de Foment de l'Economia Social i Solidària (RIFESS) com a instrument permanent d'intercanvi de coneixement, bones pràctiques i enfortiment institucional.

El document reconeix també l'aportació d'organismes i instruments multilaterals ja consolidats, com la CEPAL, la SEGIB, bancs regionals i agències de desenvolupament.

La negociació i aprovació d'aquest Compromís ha sigut liderada pel Govern d'Espanya, a l'avantguarda de la promoció internacional de l'ESS. Aquest lideratge se suma al paper decisiu exercit per Espanya en l'aprovació de les resolucions de les Nacions Unides sobre la promoció de l'economia social i solidària el 2023 i el 2024, així com a l'adopció, durant la Presidència espanyola del Consell de la Unió Europea el 2023, de la Recomanació del Consell sobre el desenvolupament de les condicions marc per a l'Economia Social.

Ara, l'aprovació del Compromís Iberoamericà consolida així una estratègia sostinguda de projecció internacional, que situa l'economia social i solidària com una prioritat en l'agenda política global i enforteix el lideratge d'Iberoamèrica com a espai de referència en l'impuls d'aquest model.

L'INTERGRUP D'ECONOMIA SOCIAL DEL PARLAMENT EUROPEU RECLAMA JUNTAMENT AMB 'SOCIAL ECONOMY EUROPE' UN PAPER ESTRATÈGIC PER A L'ECONOMIA SOCIAL EN EL PRÒXIM MARC FINANCER PLURIANUAL DE LA UE

Social Economy Europe (SEE) i l'Intergrup del Parlament Europeu sobre Economia Social i Serveis d'Interès General es van congregar el passat 30 de juny a Brussel·les en la trobada "El Marc Financer Plurianual i l'Economia Social", on representants de la Comissió Europea, el Parlament Europeu, governs nacionals i organitzacions de l'economia social van debatre sobre com el futur pressupost comunitari pot contribuir a construir una Europa més competitiva i inclusiva.

El president de SEE, Juan Antonio Pedreño, va defensar que el debat sobre el nou pressupost europeu va molt més enllà de la distribució de fons, expressant que "més que de xifres, es tracta de valors".

Pedreño va advertir que la Unió Europea afronta reptes com l'autonomia estratègica, la transició ecològica i digital, la pèrdua de competitivitat i l'augment de les desigualtats, i va sostindre que l'economia social constitueix una resposta eficaç per a afrontar-los. "L'economia social no està demanant protecció; està oferint una solució per a fer que Europa siga més competitiva, resilient i més cohesionada", va indicar.

En la mateixa línia, la vicepresidenta executiva de la Comissió Europea, Roxana Mînzatu, va destacar que Europa necessita una economia innovadora i inclusiva, i va recordar que el 75 % de la ciutadania europea considera l'economia social essencial per al benestar dels seus països, segons el baròmetre europeu especial sobre economia social realitzat per Eurostat. Per la seua banda, l'eurodiputada Maravillas Abadía va defensar que aquest model empresarial ha d'ocupar un lloc clar tant en el pròxim pressupost comunitari com en les futures polítiques europees.

Les tres prioritats del MFP

Durant la trobada, Social Economy Europe va presentar tres prioritats per al pròxim Marc Financer Plurianual, que van incloure preservar un Fons Social Europeu fort i autònom; garantir el reconeixement explícit de l'economia social tant en el Fons Social Europeu com en el futur Fons Europeu de Competitivitat, i crear una línia específica dins d'InvestEU destinada a la inversió social i al desenvolupament de capacitats, que compte amb la participació d'entitats financeres de l'economia social.

Un dels principals temes de debat va ser la proposta de la Comissió Europea de simplificar l'arquitectura pressupostària mitjançant la integració de diferents fons en un de sol. Els representants del sector van advertir que aquest model podria reduir la visibilitat de les polítiques socials, limitar la participació de les administracions regionals i locals i dificultar que les inversions responguen a les necessitats específiques de cada territori.

En aquest context, Pedreño va defensar que Europa "no pot finançar la seua seguretat soscant la seua cohesió social" i va alertar que limitar l'economia social únicament a les polítiques d'inclusió seria "un error estratègic", ja que aquest model empresarial constitueix també un motor de competitivitat i desenvolupament per a l'economia europea.

Altres participants en l'acte van ser la secretària d'Estat d'Economia Social del Govern d'Espanya, Amparo Merino; Irene Tinagli (eurodiputada i copresidenta de l'Intergrup), Beatriz Sanz Redrado (subdirectora general de la Direcció General de Pressupostos – DG BUDG de la Comissió Europea) i Alejandro Blanco Fernández, del Tribunal de Comptes Europeu.

L'acte va reunir també representants de l'ecosistema de l'economia social, entre ells Baptiste Vasseur (Xarxa Europea d'Empreses d'Inserció, ENSIE), Valentina Patetta (Federació de Banca Ètica i Alternativa, FEBEA), Irene Bertana (Associació Europea de Proveïdors de Serveis per a Persones amb Discapacitat, EASPD) i Pascale Zoetaert (ConcertES, plataforma de l'Economia Social a la Bèlgica francòfona).

REPRESENTANTS GOVERNAMENTALS DE 30 PAÏSOS CREEN EN EL MARC DE L'ONU EL GRUP D'AMICS DE L'ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Representants d'una trentena de governs de tots els grups regionals de les Nacions Unides van participar el passat 11 de juny a la seu de l'OIT a Ginebra (Suïssa) en la reunió de llançament del Grup d'Amics de l'Economia Social i Solidària. Impulsada pels Govern d'Espanya, el Brasil i Colòmbia, la iniciativa estableix una nova plataforma de cooperació intergovernamental per a promoure l'ESS a escala internacional, en el marc de la Coalició Mundial per a la Justícia Social de l'OIT.

La trobada va reunir més de 60 participants presencials i prop de 90 en línia, amb representació de més de 30 països, juntament amb organitzacions internacionals, entitats de les Nacions Unides i actors de l'economia social.

Durant la sessió es va formalitzar la constitució del Grup, concebut com un espai de diàleg, cooperació i intercanvi d'experiències entre Governos. Tot això amb la finalitat d'enfortir i ampliar la contribució de l'ESS al treball decent, al desenvolupament sostenible i a la justícia social.

Ministres de Barbados, Costa d'Ivori, Guatemala, Senegal, l'Estat de Palestina i Uzbekistan van participar en la reunió de llançament, ja fora de manera presencial o mitjançant missatges de vídeo.

El Brasil va presentar els mètodes de treball proposats per al Grup; Colòmbia va situar la iniciativa en el context més ampli de la cooperació internacional en matèria d'ESS, i Espanya, a través del Comissionat

per a l'Economia Social, Jaime Iglesias, va vincular la creació del Grup d'Amics "amb l'enfortiment del diàleg intergovernamental, el suport a l'OIT i a l'equip de la 'Task Force' de les Nacions Unides per a l'Economia Social i Solidària".

Més d'un segle de suport de l'OIT al cooperativisme i l'economia social

També durant la reunió, Laura Thompson, subdirectora general de l'OIT, va recordar la trajectòria de més d'un segle de suport de l'OIT a l'Economia Social. I va explicar que el llançament del nou Grup d'Amics "té lloc en l'equador de l'estratègia i pla d'acció sobre treball decent i ESS (2023-2029), que dona compliment a la Resolució de la Conferència Internacional del Treball de 2022".

La reunió va assenyalar diverses àrees en què la cooperació entre els governs pot contribuir, entre elles l'informe del secretari general de les Nacions Unides sobre l'economia social i solidària; els debats sobre una possible nova resolució de l'Assemblea General, i els treballs dirigits a l'elaboració de directrius internacionals sobre estadístiques de l'economia social i solidària.

Després del llançament, els governs es van reunir de manera informal per a debatre les modalitats de treball del Grup i els pròxims passos. La participació en el Grup roman oberta a tot govern interessat a promoure l'ESS.

EL GRUP DE LIDERATGE 'COOPERATIVES AND MUTUALS 50' (CM50) VA CELEBRAR A BRUSSEL·LES LA SEUA PRIMERA CIMERA

El Grup de Lideratge 'Cooperatives and Mutuals 50' (CM50) va celebrar el passat mes de juny a Brussel·les la seua primera Cimera de Líders, una trobada que va reunir 80 directores executius i líders de cooperatives i mútues procedents de 28 països dels cinc continents amb l'objectiu de situar el cooperativisme en el centre d'una economia global més inclusiva, resiliència i sostenible.

La iniciativa, promoguda per l'Aliança Cooperativa Internacional (ACI), va ser presentada oficialment al novembre de 2025 durant la Cimera Social Mundial celebrada a Doha (Qatar) i el seu principal objectiu és incrementar el pes econòmic del moviment cooperatiu i mutualista, passant d'una facturació global estimada de 2,7 bilions de dòlars a 5 bilions de dòlars anuals.

Els participants del CM50 representen conjuntament un volum de negoci pròxim als 500.000 milions de dòlars, una capacitat econòmica que, segons els impulsors de la iniciativa, permetrà desenvolupar projectes de gran escala per a transformar el model empresarial cooperatiu a escala internacional.

El director general de l'ACI i copresident de CM50, Jeroen Douglas, va destacar que la cimera representa "un nou i poderós capítol per al moviment cooperatiu mundial", i va assenyalar que la col·laboració entre líders cooperatius permetrà debatre sobre el futur i construir-lo de manera conjunta.

El copresident de la iniciativa, Shaun Tarbuck, va indicar que la cooperació entre entitats facilita el desenvolupament de projectes compartits en àmbits com els mercats digitals, el finançament, els sistemes alimentaris o la transformació tecnològica, enfortint tant les organitzacions com les comunitats a les quals presten servei.

Els cinc compromisos del CM50

Durant la cimera es van definir cinc compromisos estratègics que marcaran el full de ruta del CM50 durant els pròxims anys:

- Crear un mercat digital cooperatiu utilitzat diàriament per 150.000 empreses.

- Desenvolupar la infraestructura tecnològica Cloud Coop, un núvol cooperatiu que done servei a més de 100.000 organitzacions.
- Promoure una alimentació saludable i sostenible que beneficie 500 milions de persones.
- Formar 4.000 nous líders cooperatius mitjançant una xarxa acadèmica internacional d'excel·lència.
- Mobilitzar la capacitat del moviment per a donar suport a la reconstrucció de comunitats en crisi.

El cooperativisme davant dels nous desafiaments globals

Un altre dels eixos de la trobada va ser analitzar el context internacional marcat per la transformació geopolítica, el canvi climàtic, la intel·ligència artificial i els canvis demogràfics.

El director executiu d'OurWorld i director tecnològic de CM50, Kristof De Spiegeleer, va assegurar que la revolució de la intel·ligència artificial representa una oportunitat perquè les cooperatives lideren el desenvolupament de tecnologies basades en la intel·ligència col·lectiva, la sobirania de les dades i la propietat compartida, en lloc de limitar-se a adaptar-se als canvis impulsats per tercers.

Els impulsors del CM50 van subratllar que les eines digitals, els nous mercats i les infraestructures tecnològiques desenvolupades en el marc de la iniciativa estaran obertes progressivament a cooperatives de totes les grandàries. Per això, animen les cooperatives de tot el món a implicar-se i contribuir amb les seues experiències al desenvolupament d'una economia cooperativa global que aspira a assolir un volum de negoci de cinc bilions de dòlars anuals.

+ info. sobre el Grup de Lideratge CM50

www.cm50.coop/

50 NÚMEROS DEL BUTLLETÍ EUROPEU I GLOBAL 'SOCIAL ECONOMY NEWS'

A finals de 2020, CIRIEC-Espanya va impulsar el 'Social Economy News', amb l'objectiu d'ampliar el coneixement de l'economia social a escala internacional. Sis anys després, el butlletí celebra l'enviament del seu número 50.

El passat mes d'abril, CIRIEC-Espanya va enviar el número 50 del 'Social Economy News', el seu butlletí més global, que elabora colze a colze amb CIRIEC-Internacional i amb la col·laboració de Social Economy Europe (SEE) i organitzacions associades.

El butlletí permet conèixer millor i mostrar tota l'amplitud del sector i de les activitats de l'economia social a la Unió Europea i més enllà. Així, són objecte d'articles o ressenyes les activitats de les organitzacions representatives, de les empreses i entitats; l'actualitat i el treball dels investigadors, cada vegada més nombrosos en aquest camp; els esdeveniments (igualment en augment); els premis científics, així com els programes de les grans institucions mundials, i les accions, mesures de suport i iniciatives dels poders públics estatals i regionals per al foment de l'economia social.

D'aquesta manera, el 'Social Economy News' s'ha convertit en un mitjà essencial i sense precedents per a augmentar la visibilitat del sector, sense oblidar la informació sobre les legislacions que serveixen de suport, fonamentals per al desenvolupament d'aquest dinamisme cooperatiu, mutualista i associatiu.

Articles de personalitats d'alt nivell

Cada número mensual s'obri amb un article d'opinió redactat per una personalitat que ha marcat, influït i promogut l'economia social. Han tingut així la deferència de reconèixer la importància d'aquest butlletí, entre altres personalitats, Nicolas Schmit, comissari europeu d'Ocupació i Drets Socials, i responsable de l'Economia Social (2019-2024); Vic Van Vuuren, president del grup de treball de les Nacions Unides sobre l'Economia Social i Solidària (UNTFSSSE) i director del departament d'empreses de l'Organització Internacional del Treball (2016-2022); Simel Esim, cap de la Unitat d'Economia Cooperativa, Social i Solidària de l'OIT, i copresidenta de la UNTFSSSE (des de 2022); Ariel Guarco, president de l'Aliança Cooperativa Internacional (des de 2017), o Juan Antonio Pedreño, president de Social Economy Europe des de 2015, entre moltes altres persones responsables de federacions i destacats líders i gestors de l'economia social en diferents continents.

20.000 subscriptors

Hui en dia, aquest butlletí compta amb prop de 20.000 subscriptors repartits en cinc continents. També es difon a través de les xarxes socials. Amb una important representació a Europa i nombrosos contactes a l'Amèrica Llatina, l'objectiu és ampliar el nombre de lectors a la resta del món.

En efecte, la idea d'aquest butlletí és aprofundir en la seua dimensió global, incloent-hi articles d'opinió de personalitats de l'economia social de l'Àfrica, l'Àsia i l'Amèrica Llatina, així com notícies rellevants d'aquests continents.

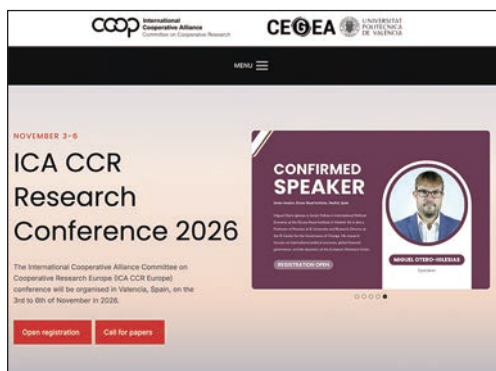
Gràcies a la xarxa de CIRIEC-Internacional i al seguiment estratègic global dut a terme pels seus membres repartits per tot el món, es recopila la informació per a aquest butlletí. Aquesta s'analitza, s'avalua i s'edita posteriorment per a presentar les notícies més rellevants. Un autèntic treball editorial realitzat per periodistes i documentalistes apassionats. Preparar i difondre cada mes en tres idiomes (anglès, espanyol i francès) un mini periòdic sobre l'economia social a Europa i al món constitueix superar un autèntic repte, realitzat gràcies a un gran equip professional.

Web oficial del Social Economy News:

<https://www.socialeconomynews.eu/>

L'ECONOMIA SOCIAL EN INTERNET

ICA CCR Research Conference Valencia 2026

<https://ica-ccr-europe-2026.webs.upv.es/>

Considerat l'esdeveniment acadèmic anual més important d'Europa dedicat a la investigació sobre cooperatives, tindrà lloc entre els dies 3 i 6 de novembre de 2026 a València, sota el lema 'Empreses cooperatives per al progrés compartit: afrontem junts els reptes globals'. El Congrés se celebra sota el mandat del Comitè d'Investigació Cooperativa (CCR, per les sigles en anglès) de l'ACI i, en esta ocasió, l'organitza el CEEA-UPV, sota la coordinació de la professora Elena Meliá Martí i del professor Jos Bijman (Universitat de Wageningen, Països Baixos). Per a fer-ho, compta amb la col·laboració de CIRIEC-Espanya, la Confederació de Cooperatives de la Comunitat Valenciana i l'Ajuntament de València, així com amb el patrocini de Consum, Cajamar i Anecoop.

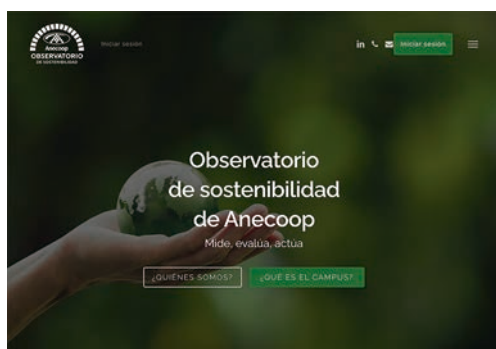
Mataró, Capital Espanyola de l'Economia Social 2026

<https://capitaleconomiasocial.mataro.cat/>

La Capitalitat Espanyola de l'Economia Social és una distinció que situa Mataró com a pol estatal de l'economia social durant l'any 2026. Mataró compta amb un ecosistema sòlid d'economia social, basat en la cooperació entre les administracions públiques, les empreses i les entitats de l'economia social, les universitats i la ciutadania. Esta aliança situa la ciutat com a referent català i estatal en l'impuls de polítiques, projectes i xarxes d'Economia Social i Solidària. La capitalitat està comissionada pel professor del TecnoCampus-UPF i membre de la Comissió Científica de CIRIEC-Espanya, Eloi Serrano Robles.

Observatori de Sostenibilitat d'Anecoop

<https://observatorio-sostenibilidad.anecoop.com/>

L'Observatori de Sostenibilitat d'Anecoop permet a les cooperatives i empreses sòcies mesurar i avaluar les seues dades, així com transformar-les en estratègies concretes que impulsen la sostenibilitat i la competitivitat de les seues activitats. Alineat amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), el Pacte Verd Europeu i les polítiques ESG, l'Observatori oferix un full de ruta clar perquè cada empresa pugui avançar cap a un model més eficient, responsable i resilient. L'Observatori inclou un Campus de Sostenibilitat d'Anecoop, que fomenta la formació i la capacitat dels professionals i garantix que cada cooperativa disposi dels coneixements necessaris per a integrar la sostenibilitat en la seua gestió.

Web de 'CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa' en la UV

<https://turia.uv.es/index.php/ciriecespana>

Al costat de la web oficial de la revista en 'ciriec-revistaeconomia.es', *CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa* també està allotjada, amb tots els seus números disponibles, en el portal de revistes científiques de la Universitat de València (UV), 'turia.uv.es'. Al juliol de 2024 es va llançar Turia, el nou portal de revistes en accés obert de la Universitat de València. Este portal acull més de 50 revistes acadèmiques que es publiquen mitjançant la plataforma de codi obert Open Journal Systems (OJS), en la seua versió més actualitzada.

Càtedra d'Economia Social de la Universitat d'Almeria

<https://www.catedraeconomiasocial.com/>

La Càtedra d'Economia Social de la Universitat d'Almeria naix amb el propòsit de crear un espai universitari dedicat a la formació, la investigació, la transferència de coneixement i la divulgació de l'economia social. Forma part de la Xarxa de Càtedres d'Economia Social de les Universitats Públiques Andalus, una iniciativa posada en marxa a finals de 2024, promoguda per la professora Adoración Mozas, amb el suport i el finançament de la Junta d'Andalusia. Esta xarxa no sols contribuïx al coneixement i la difusió del sector, sinó que també pretén facilitar l'ocupabilitat i la inserció laboral dels estudiants universitaris.

Coalea, Centre d'Emprenedoria Collectiva i Cooperativa

<https://coalea.com/>

L'Associació d'Empreses d'Economia Social de Navarra (ANEL) i la Unió de Cooperatives Agroalimentàries de Navarra (UCAN) s'han unit per a posar en marxa Coalea, un centre situat a Pamplona per a impulsar l'emprenedoria cooperativa. El projecte naix amb l'objectiu d'acompanyar la creació de noves empreses basades en este model i reforçar l'ecosistema del cooperativisme a la regió. A més, Coalea funciona com a seu o espai polivalent per a aquelles cooperatives que necessiten un lloc físic a Pamplona per a celebrar reunions o acollir actes, presentacions i altres activitats. La meta que s'han fixat és impulsar al voltant de 120 cooperatives d'alt valor afegit a l'any fins a 2029.

Any Internacional de l'Agricultora 2026

<https://www.fao.org/woman-farmer-2026/es>

Les Nacions Unides van declarar el 2026 Any Internacional de l'Agricultora. L'Any posa en relleu el paper essencial que exercixen les dones en els sistemes agroalimentaris-des de la producció fins al comerç, malgrat que sovint no se'ls reconeix. Les agricultores són fonamentals per a la seguretat alimentària, la nutrició i la resiliència econòmica. La celebració de l'Any Internacional el 2026 contribuirà a conscienciar la societat i a promoure mesures per a reduir la bretxa de gènere i millorar els mitjans de vida de les dones de tot el món.

20 anys de la Convenció Internacional sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat

<http://www.convenciondiscapacidad.es/>

El 13 de desembre de 2006 es va aprovar la Convenció Internacional sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, fruit d'un llarg procés en què van participar diversos actors, des dels estats membres i els organismes de l'ONU fins a les organitzacions de persones amb discapacitat i les seues famílies, amb una presència espanyola destacada. Espanya va firmar i ratificar esta Convenció, així com el seu Protocol facultatiu, de manera que, des de maig de 2008, este marc normatiu forma part plenament de l'ordenament jurídic espanyol. Esta web commemora el 20é aniversari de la Convenció i ofereix una àmplia informació i documentació bibliogràfica.

TEMES D'ACTUALITAT

PERSPECTIVES HISTÒRIQUES I ACTUALS DE L'ECONOMIA SOCIAL

Tema d'actualitat coordinat per **Yolanda Blasco Gil**,
IUDESCOOP-Universitat de València i CIRIEC-Espanya

i **Armando Pavón Romero**
Univ. Nacional Autònoma de Mèxic i CIRIEC-Espanya

Introducció

Amb l'objectiu d'aprofundir en els antecedents i l'evolució dels principis de l'economia social, esta secció reuneix un conjunt d'estudis de cas que aborden diferents aspectes des d'una perspectiva històrica. A través de l'anàlisi de fonts i experiències concretes en diversos contextos geogràfics i temporals -des de la Segona República espanyola fins a l'actualitat a Mèxic i els Estats Units-, els treballs ací recopilats il·lustren la vigència i la capacitat transformadora del cooperativisme i l'autogestió.

Els articles inclosos són: «Cooperativisme i professors de l'exili. Propostes juridicoeconòmiques, socials i educatives», de Yolanda Blasco Gil i Armando Pavón Romero; «La valoració de la normativa cooperativista catalana en la revista *Acción Cooperatista* (1933-1935): problemes i debats», de Daniel Vallès Muñoz; «Una mirada jurídica de la sociohistòria del cooperativisme a Euskal Herria», de Miguel de la Fuente; «Cooperativa Palo Alto: organització i lluita pel dret a un habitatge digne en l'espai urbà», de Gerardo Martínez Hernández, i «El model cooperatiu estudiantil i de consum com a alternativa al capitalisme: el cas de Berkeley, Califòrnia (1933-2023)», de Paola Virginia Suárez Ávila. La versió extensa i científica de cadascun d'estos treballs es pot llegir en 'CIRIEC-Espanya, Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa', en diferents números publicats entre 2023 i 2025.

Consolidar el sistema de valors i principis del cooperativisme i l'economia social

El cooperativisme i l'economia social són el resultat d'un llarg procés històric impulsat pels moviments i grups socials més vulnerables i desprotegits. En un context en què l'economia social afronta el repte d'aconseguir un reconeixement ampli i decidit en l'àmbit econòmic mundial, resulta imprescindible destacar el sistema de valors i principis d'actuació que l'han configurada al llarg del temps i que permeten identificar-la i diferenciar-la com un sector institucional orientat a un desenvolupament inclusiu i sostenible.

En esta tasca, la història es revela com una eina fonamental per a identificar i delimitar l'economia social en l'actualitat. Els articles que es presenten a continuació coincideixen en una conclusió: el cooperativisme i l'economia social no són un model del passat, sinó una resposta viva, creativa i necessària davant de les crisis del present.

La història de l'economia social és la història de persones i comunitats que, en les circumstàncies més adverses -la guerra, la crisi econòmica, l'exili o el desposseïment-, busquen solucions en l'organització col·lectiva i el pensament crític. Mirar arrere per a recuperar-ne la memòria és una manera d'avançar i de trobar orientació per a construir, des de l'economia social, un món més just, democràtic i habitable.

UNES PROPOSTES JURÍDIC-ECONÒMIQUES, SOCIALS I EDUCATIVES

per **Yolanda Blasco Gil** i **Armando Pavón Romero**

La Segona Guerra Mundial va avivar la preocupació per la projecció internacional dels drets humans. Mentre les potències aliades delineaven el nou ordre que havia de succeir al conflicte, la Carta de l'Atlàntic de 1941, les declaracions de Moscou i Teheran de 1943, les conferències de Dumbarton Oaks en 1944 i Yalta en 1945, assentaven les bases del que seria l'Organització de les Nacions Unides.

En aquest panorama d'efervescència diplomàtica, la Conferència Interamericana sobre Problemes de la Guerra i la Pau, coneguda com la reunió de Chapultepec (1945), i la posterior Conferència de San Francisco, cristal·litzarien finalment en la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948. No obstant això, existeix una història paral·lela i menys coneguda que corre en paral·lel a aquests grans moments: la contribució espanyola a la consagració d'aquest nou ordre a través de la tasca diplomàtica dels professors universitaris exiliats.

Després de la derrota de la República espanyola, un nombre significatiu del professorat i de la intel·lectualitat, entre altres, es va dispersar pel món, trobant acollida principalment en països llatinoamericans, on es van integrar en gabinets tècnics, universitats i associacions internacionals de denúncia dels règims totalitaris.

La tasca diplomàtica realitzada des de l'exili per la Unió de Professors Universitaris a l'Exili (UPUEE), el activisme polític de la qual, dirigit a acabar amb Franco i restaurar la República, els va convertir en actors inadvertits però fonamentals en el moviment internacional de drets humans. La seua primera reunió, celebrada a l'Havana en 1943¹, considerem constitueix un antecedent que anticipa, en les seues propostes jurídic-econòmiques, socials i educatives, l'esperit i la lletra de la futura Declaració Universal de 1948.

Més enllà de l'exercici històric, la seua anàlisi cobra vigència a la llum de la perspectiva actual. Davant les crisis sistèmiques -pandèmia, inflació, crisi energètica, polarització política, auge dels extremismes, emergència climàtica, crisi de refugiats sense precedents

des de 1945 i guerres-, les preguntes que es feren aquells professors exiliats ressonen amb una actualitat colpidora: Com reconstruir una societat després d'una crisi? Quin paper ha de tindre l'educació en la formació de ciutadans lliures? Com garantir que l'economia estiga al servei de les persones i no a l'inrevés? Quin ordre internacional pot protegir eficaçment la dignitat humana?

Les seues respostes, concebudes en el fragor de la guerra i el desarrelament, ofereixen una valuosa perspectiva per a afrontar els desafiaments del segle XXI.

La reunió de l'Havana (1943). Un programa per a la reconstrucció

La UPUEE, constituïda inicialment a París en 1939 i amb un nucli actiu a Mèxic, va organitzar en setembre de 1943 la Primera Reunió de Professors Universitaris Espanyols Emigrats a l'Havana. L'objectiu era ambiciós: planificar la reconstrucció d'Espanya i del món per al moment en què el feixisme fora derrotat. Lluny de ser un mer exercici de nostàlgia republicana, aquesta reunió va produir una declaració i un llibre publicats l'any següent, estructurat en tres seccions que abordaven problemes que afectarien la humanitat en el seu conjunt: educació i cultura; problemes socials; problemes jurídics i econòmics.

1. Perspectiva educativa: l'ensenyament com a antídoto contra la barbàrie

Les propostes educatives de la Unió de professors reflectien la voluntat de recuperar i perfeccionar l'esperit de la Institución Libre de Enseñanza i de la Junta para la Ampliación de Estudios. En un context de fugida de la sinraó totalitària, estos professors van entendre que la reconstrucció moral i material d'Espanya i del món passava de manera inexcusable per una profunda reforma educativa. Així, van acordar reprendre el programa d'educació pública, liberal i democràtica de la República, garantint l'ensenyament primari i mitjà gratuït i obligatori, i establint un sistema de beques per a assegurar la igualtat d'oportunitats amb

1.- Yolanda Blasco Gil y Armando Pavón Romero (2023): "Cooperativismo y profesores del exilio. Propuestas jurídico-económicas, sociales y educativas", CIRIEC-España, Revista jurídica de Economía Social y Cooperativa, núm. 44, 67-78.

independència de l'origen social o econòmic dels estudiants. En l'àmbit universitari, van defensar amb vehemència l'autonomia universitària com a garantia de llibertat de càtedra i investigació, la formació contínua del professorat i la flexibilitat dels plans d'estudi per a adaptar-se als avanços del coneixement. Van subratllar, a més, l'obligació irrenunciable de la universitat de divulgar la cultura entre les classes populars, concebut la institució acadèmica no com una torre d'ivori, sinó com un motor de dinamització cultural i social. Es va prestar especial atenció a la investigació científica -palanca fonamental per al desenvolupament i la sobirania nacional- i a la salvaguarda del patrimoni històric, artístic i científic, assegurant l'accés públic a biblioteques i museus com a béns comuns irrenunciables.

Potser no sonen estes propostes en els debats contemporanis sobre la mercantilització de l'educació, la precarització del professorat universitari, o la necessitat d'una educació que forme ciutadans crítics davant els discursos d'odi? La defensa d'una educació pública, laica i basada en el pensament crític que van fer aquells exiliats es revela com una barrera essencial contra la nova barbàrie de la desinformació i el fanatisme digital. La seua proposta que la filosofia i les religions s'abordaren des d'una perspectiva històrica i no confessional anticipa els debats actuals sobre la laïcitat positiva i la necessitat d'una educació que ensenyi a conviure amb la diversitat, en lloc d'imposar dogmes.

2. Perspectiva social i econòmica: economia social davant la desigualtat

En la secció dedicada als problemes socials, els exiliats van desenvolupar un autèntic programa d'economia social i justícia social, avançat per a la seua època i que hui podríem qualificar com un antecedent directe de l'estat del benestar modern. Es partix del reconeixement del dret i el deure social del treball com a eix vertebrador de la dignitat humana, van plantejar la necessitat de superar el mer règim de salari per a introduir un sistema integral d'assegurances socials que protegira els ciutadans contra accidents laborals, malalties, atur forçós, invalidesa i vellesa. No es tractava ja d'una assistència caritativa, sinó d'un dret exigible fonamentat en la solidaritat col·lectiva. En este sentit, en l'àmbit agrari -qüestió capital en l'Espanya de l'època, amb paral·lelismes en economies perifèriques actuals-, van identificar el problema de la terra com a central per a la justícia social. Van proposar solucions audaces com l'expropiació de latifundis, la creació de patrimoni comunal, i el foment de cooperatives i explotacions col·lectives que incorporaren el camperolat com a cultivador directe, trencant així

amb estructures de poder caciquils. A més, van advocar per la participació dels treballadors en la gestió i en els beneficis de les empreses, anticipant models de cogestió i democràcia industrial.

La justícia social havia de garantir no sols una ocupació digna, sinó també l'accés a una alimentació sana, a un habitatge també digne -considerat base de l'estabilitat familiar i la capacitat laboral- i a una sanitat pública i gratuïta amb hospitals i equips adequats. Criticaven durament l'especulació i la cadena d'intermediaris que encarien els productes bàsics, que perjudica tant productors com consumidors, i reclamaven una intervenció pública que ordenara el mercat en funció de l'interés general. La vigència actual d'aquest programa és interessant. La proposta de "superar el règim de salari" mitjançant un sistema de protecció social universal ressona en els debats contemporanis sobre la renda bàsica universal, la precarietat laboral generada per l'economia de plataformes, i la necessitat de reforçar els estats de benestar davant de les crisis sistèmiques. La seua anàlisi sobre la cadena d'intermediaris que encareix els productes anticipa discussions sobre l'especulació en els preus dels aliments, la crisi de la cadena de subministrament i la necessitat d'apostar per models d'economia circular i de proximitat que escurcen distàncies entre producció i consum. I en aquest aspecte, la proposta de participació dels treballadors en la gestió empresarial cobra nova vida amb els debats sobre la democràcia en l'empresa, les cooperatives de treball associat i les empreses d'inserció com a alternatives reals al model capitalista tradicional basat en la mera maximització del benefici. I quan plantegen que l'habitatge ha de ser "suficient, net i sa" i critiquen que les persones visquen "de forma aglutinada, miserable i en condicions immundes", pareixen estar descrivint l'emergència habitacional de les nostres grans ciutats, la proliferació d'infrahabitatges i la bombolla immobiliària que expulsa els joves i les classes treballadores dels centres urbans. La seua crítica al lloguer com a única opció i la seua defensa de l'accés a l'habitatge propi mitjançant "crèdits fraccionaris" ens remet al debat sobre les hipoteques, l'especulació immobiliària i la necessitat de polítiques públiques d'habitatge social que no mercantilitzen un bé essencial.

3. Perspectiva juridico-econòmica: sobirania limitada i béns globals

Una tercera secció, sobre problemes jurídics i econòmics, connectava directament amb el debat internacional sobre el nou ordre que estava gestant-se en les conferències aliades. Els professors exiliats afirmaven amb rotunditat el dret del poble espanyol a elegir lliurement el seu govern, en denunciar la il·legitimi-

Reunió de Professors Espanyols a l'Exili, Aula Magna Universitat de l'Havana (Cuba, 1943).

Font: Arxiu General Regió de Múrcia, Fons Mariano Ruíz-Funes, núm. 23.

tat del règim franquista. Però la seua visió anava molt més enllà: en el pla internacional, consideraren tots els problemes humans com solidaris i interdependents, una intuïció del que hui anomenem globalització. Proposaren de manera explícita que la futura organització jurídica internacional acordara una declaració dels drets de l'home, del ciutadà i dels grups amb característiques culturals afins, que protegira la llibertat personal, política i la seguretat econòmica. Aquesta proposta incloïa un element revolucionari: la limitació de la sobirania dels estats en favor de pactes que vetlaren pels interessos col·lectius i la creació d'institucions internacionals dotades de capacitat efectiva per a la defensa dels drets i llibertats, així com un Tribunal de Justícia Internacional amb jurisdicció vinculant. En l'àmbit econòmic, per a superar l'aïllament i l'endarreriment secular d'Espanya, es proposà una reforma agrària finançada per l'Estat i la nacionalització de sectors estratègics com l'energètic, entenent que certs recursos no podien quedar subjectes exclusivament a la lògica del mercat.

Aquesta visió de limitar la sobirania nacional en favor de l'interés col·lectiu és, hui, fonament d'actuals pactes climàtics -Acord de París-, de la lluita per una fiscalitat global que grave les grans fortunes i les multinacionals tecnològiques allí on generen els seus be-

nefícis, i dels tribunals internacionals com el Tribunal Penal Internacional, que jutja crims de lesa humanitat per damunt de les fronteres nacionals. La idea de nacionalitzar o recuperar el control públic de sectors estratègics ressona en debats actuals sobre la gestió de l'aigua, l'energia o la sanitat, de manera especial després de les crisis de subministrament provocades per guerres i la volatilitat dels mercats energètics. La seua defensa de la planificació econòmica davant el dogma neoliberal dominant en les últimes dècades ha tornat a cobrar força amb els fons de recuperació europeus, que per primera vegada estableixen mecanismes de deute comú i transferències entre estats per a reconstruir el teixit productiu i transitar cap a una economia més verda, digital i cohesionada socialment.

La Declaració Universal

La lucidesa dels professors exiliats s'evidencia en comparar les seues propostes de 1943 amb l'articulat final de la Declaració Universal dels Drets Humans, de 1948. Allò que aquells intel·lectuals redactaren a l'Havana, en el fragor de la guerra i des de la precarietat de l'exili, anticipava el consens ètic que les potències vencedores plasmarien cinc anys després. Però el més sorprenent és com les seues reflexions continuen sent

nucli dels debats ètics i polítics del nostre temps. Hui, l'Article 26 sobre el dret a l'educació s'enfronta als desafiaments de la bretxa digital, que exclou milions d'estudiants de l'accés al coneixement; a la privatització educativa que converteix l'ensenyament en negoci i perpetua les desigualtats; i als discursos negacionistes que soscaven la confiança en la ciència i el mètode científic. L'Article 23 sobre el dret al treball, al salari digne i a la sindicació xoca amb l'automatització, la intel·ligència artificial i la destrucció d'ocupacions tradicionals, així com amb la precarització i l'auge de falsos autònoms que erosionen els drets laborals conquerits durant dècades. L'Article 25 sobre el dret a un nivell de vida adequat -que inclou alimentació, habitatge i assistència mèdica- és vulnerat de manera sistemàtica per les crisis alimentàries globals, l'especulació amb els preus dels aliments i les guerres que generen desplaçaments massius i fams. I l'Article 28 sobre el dret a un ordre social internacional just és qüestionat de forma permanent per l'unilateralisme de les grans potències, l'auge de l'extrema dreta que propugna el replegament nacionalista i l'afebliment progressiu de les institucions multilaterals construïdes després de 1945.

Els acadèmics de la UPUUE entengueren, des de l'exili, que els drets humans no són una concessió dels estats, ni una declaració retòrica sense conseqüències, sinó conquestes socials que han de ser protegides per un ordre internacional sòlid i dotat de mecanismes de garantia efectius. La seua advertència implícita era que el feixisme no havia mort a Berlín en 1945, sinó que constituïa una amenaça que podia ressorgir allí on la justícia social flaquejara, on l'educació fallara en la seua missió de formar ciutadans lliures i crítics, i on l'economia es desvinculara de la seua funció de servei a les necessitats humanes. Setanta-cinc anys després, l'auge de partits a Europa i Amèrica que qüestionen els sistemes democràtics i les institucions representatives, i la persistència de desigualtats -tant a l'interior dels països com a escala mundial- confirmen els seus temors i atorguen al seu pensament vigència.

Pensament i pla per a les crisis

Malgrat la derrota política i la impossibilitat de participar en les conferències fundacionals de l'ONU -el règim franquista, inicialment exclòs pel seu origen

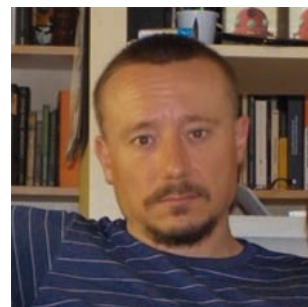
feixista, seria finalment admés en la UNESCO en 1952 i en Nacions Unides en 1955, en plena Guerra Freda, com a preu geopolític pagat per Occident-, la tasca dels professors de la UPUUE mereix ser recuperada i destacada en la seua justa mesura. La Reunió de l'Havana de 1943 no va ser un mer acte testimonial ni una reunió de nostàlgics sense influència real, sinó un exercici rigorós de pensament i planificació que es va anticipar al consens internacional sobre els drets humans i la necessitat d'un ordre econòmic més just. Les seues propostes juridicoeconòmiques, socials i educatives considerem que són un valuós antecedent de la Declaració Universal de 1948, en demostrar que l'exili republicà espanyol va ser un actor intel·lectual en el nou ordre sorgit de la Segona Guerra Mundial. Aquells professors, desposseïts de les seues càtedres, biblioteques i de la seua pàtria, respongueren a l'adversitat de l'única manera que els quedava: el pensament i la diplomàcia. I el seu pensament, de tradició krausista, institucionista i republicana, va saber connectar amb els corrents més avançats del constitucionalisme social i de l'incipient internacionalisme dels drets humans.

Hui, quan la democràcia torna a estar en qüestió en tants llocs, quan el feixisme torna a emergir sota noves formes, quan la desigualtat arriba a cotes tan altes, i quan el planeta sembla esgotar-se, aquella Reunió de l'Havana ens ofereix un programa per a l'acció. Les seues reflexions sobre l'educació com a pilar de la ciutadania democràtica, l'economia posada al servei de les persones i no del benefici especulatiu, l'habitatge concebut com a dret i no com a mera mercaderia sotmesa als vaivens del mercat, la necessitat d'un ordre internacional que limite els egoismes nacionals i protegisca eficaçment la dignitat humana, continuen sent de vigència i actualitat. Les grans idees, encara que silenciades per les armes o per la indiferència del poder, poden projectar-se cap al futur i crear noves idees i lluites. En temps d'incertesa, mirar arrere per recuperar la memòria d'aquells que construïren pensament en circumstàncies adverses -guerra, derrota, exili, pèrdua de tot- és també una manera d'avançar i de trobar orientació. Perquè la llibertat i la justícia es construeixen i es sostenen amb pensament crític, organització col·lectiva i voluntat transformadora. A continuació, revisem l'actualitat de l'economia social a partir de diversos treballs amb perspectiva històrica².

2.- GRUHECOOP-CIRIEC, *Grupo de Historia del Cooperativismo y de la Economía Social en España y Latinoamérica*, Yolanda Blasco Gil (coord.).

UN ANTECEDENT DE LA TENSIÓ ENTRE ECONOMIA SOCIAL I ECONOMIA DE MERCAT. LA REVISTA ACCIÓN COOPERATISTA DAVANT LA LEGISLACIÓ COOPERATIVA CATALANA (1933-1935)

per **Daniel Vallès Muño,**
Universitat Autònoma de Barcelona

La recepció de la legislació cooperativa catalana, durant la Segona República, s'entén si s'indaga en com visqueren els mateixos cooperativistes aquell moment històric en què, per fi, el seu moviment va comptar amb un marc jurídic propi, detallat i, en aparença, protector. Encara que ja existeixen treballs que descriuen el contingut de les principals normes aprovades -la Llei de Bases de la Cooperació, la Llei de Cooperatives, la Llei de Sindicats Agrícoles, la Llei de la Caixa de Crèdit Agrícola i Cooperatiu i la Llei de Mutualitats-, ara es pretén abordar aquesta experiència des de la perspectiva dels seus protagonistes. Per a això, es recorre a la revista *Acción Cooperatista*¹, òrgan oficial de la Federació Regional de Cooperatives de Catalunya. Fundada en 1920, aquesta publicació va ser durant quasi dues dècades el principal canal d'expressió del moviment cooperativista català, acollint tant cròniques sobre la cooperació internacional com els debats més encesos sobre el rumb que havia de prendre el cooperativisme al país. L'anàlisi se centra en el període 1933-1935, per considerar-lo el més significatiu: en eixos anys es gestaren i s'aprovaren les lleis, s'aplicaren per primera vegada i, a més, visqueren l'impacte dels esdeveniments polítics d'octubre de 1934, quan la suspensió de l'autonomia catalana va posar en perill tot allò que s'havia aconseguit.

Primeres reaccions: esperança i desconfiança

A finals de 1933, quan el projecte de llei començava a prendre forma en el Parlament de Catalunya, *Acción Cooperatista* va acollir la iniciativa amb un optimisme moderat però esperançador. En el número de desembre d'aquell any, la revista transcrivía el discurs que Joan Ventosa i Roig, un dels líders més destacats del cooperativisme català, havia pronunciat en la cambra autonòmica. La publicació d'aquell discurs no era un

fet neutre; implicava, si més no, una certa identificació amb els seus plantejaments. L'autor anònim de la ressenya destacava que la futura llei catalana tindria "un caràcter més general que l'espanyola" i subratllava, com a aspecte més interessant, la creació del Consell Superior de la Cooperació, un organisme que hauria de centralitzar i regular la vida del moviment cooperatiu. S'esperava que aquell Consell, en el qual estarien representades les organitzacions cooperatives, resultara "beneficiós per a la cooperació en general". Les esperances eren elevades, i es confiava que la nova normativa permetria superar «el gran retard que porta (el cooperativisme) en relació amb els altres països d'Europa».

No obstant això, les esperances prompte van conviure amb la desconfiança. Amb prou faenes iniciat 1934, *Acción Cooperatista* començà a denunciar les maniobres d'aquells que, des de fora del moviment, pretenien obstaculitzar l'aprovació de les lleis o, una vegada aprovades, limitar-ne l'abast. Al gener, la revista alertava sobre les conclusions que la Confederació Gremial Catalana havia entregat en el Parlament, el contingut de les quals, encara que no es coneixia oficialment, es traduïa segons *Acción Cooperatista* en "el desig de sabotejar allò que tinga efectivament útil per al desenvolupament de la cooperació a Catalunya". La resposta de la publicació va ser contundent: "no estem disposats que el Parlament de Catalunya es deixi influenciar per les maniobres dels gremis". Aquella oposició no era sinó el reflex d'un conflicte més profund, el que enfrontava dues concepcions de l'economia: la del comerç tradicional, organitzat gremialment, i la del cooperativisme, que pretenia oferir una alternativa basada en la solidaritat i l'absència d'ànim de lucre.

El punt central de la disputa era la possibilitat que les cooperatives de consum pogueren vendre els seus

1.- Daniel Vallès Muño (2025): "La valoración de la normativa cooperativista catalana en la revista *Acción Cooperatista* (1933-1935): problemas y debates", *CIRIEC-España, Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa*, núm. 48, 71-103

productes al públic no associat. Els gremis hi veien una competència deslleial; les cooperatives, per la seua part, defensaven aquest dret com un mitjà de propaganda i de captació de nous socis. Acción Cooperatista va abordar la qüestió amb matisos, reconeixent que existia un debat intern sobre la conveniència d'aquesta pràctica, però rebutjant que foren els gremis els qui vingueren a imposar limitacions. "Mai hem defensat la venda al públic com a sistema cooperatiu", s'afirmava en un article de febrer de 1934, "però tampoc entenem admissible que es negue aquest dret a aquelles societats que paguen la contribució que els correspon per fer-ho".

Debat intern entre cooperatives obreres o cooperatives populars

Si l'oposició exterior era previsible, el que de veritat va revelar la complexitat del moviment cooperativista català va ser l'intens debat que va suscitar entre les seues pròpies files el contingut de les lleis, de manera particular l'anomenat "principi de porta oberta". La Llei de Bases de la Cooperació establia en el seu article 5.1 que únicament l'edat mínima de setze anys limitava l'accés a la condició de soci. Desapareixia, per tant, qualsevol restricció de classe o de condició social. Per a alguns sectors del cooperativisme, això suposava una traïció als orígens obrers del moviment. En aquest sentit, Joan Ventosa i Roig, en un article publicat al març de 1934 amb el títol "El principi de la 'porta oberta'", va defensar apassionadament la llibertat d'entrada. Li semblava incongruent que es permetera a les cooperatives vendre al públic no associat i, al mateix temps, s'impedira a aquest mateix públic incorporar-se com a soci. Recordava la seua experiència internacional, especialment l'anglesa, on les cooperatives comptaven amb un elevat percentatge de socis que no pertanyien a la classe obrera, sense que per això hagueren perdut "el seu caire progressiu i obrerista". Concloïa amb una frase que resumia el seu pensament: "Si s'acosten a nosaltres gent rica moguts per sentiments nobles, benvinguts siguen".

Encara que no tots pensaven igual. En el mateix número de la revista, o en els successius, aparegueren rèpliques que evidenciaven l'existència d'un corrent d'opinió fermament ancorat en la concepció obrerista del cooperativisme. Un cooperativista que signava com Marín va publicar un article amb el títol 'Reivindicant un dret' en el qual manifestava no compartir

la manera de pensar de Ventosa. Per a Marín, la cooperació havia sigut i havia de continuar sent "una organització obrera, purament obrera, per a aconseguir l'emancipació econòmica i, per tant, per a lliurar-se de l'explotació del capitalisme". No demanava que totes les cooperatives foren obreres, sinó que cada entitat tinguera el dret a decidir el seu caràcter i a titular-se 'Popular o Obrera' segons la seua composició social. El debat pujava de to en les setmanes següents. A. Tobias, en un article publicat a l'abril, arribà a afirmar que la llei havia convertit les cooperatives obreres en populars "amb un sol colp de ploma" i cridava els cooperativistes a rebel·lar-se contra aquesta situació. La resposta de la revista no es va fer esperar: en el número següent es qualificava aquell cridament de "gran exageració" i s'assenyalava, amb certa ironia, que coincidia sospitosament amb el que estaven dient els botiguers i les organitzacions gremials.

Magín Decel, cooperativista del ram de la rajoleria, va intervenir en la polèmica amb un estil directe i popular. Refutava les afirmacions de Ventosa sobre els teòrics de la cooperació i rebutjava la venda al públic, que considerava "una equivocació que han patit algunes cooperatives". Ironitzava sobre la possibilitat que un ministre de la Governació poguera arribar a ser president d'una cooperativa si s'aplicava sense restriccions el principi de porta oberta. Els seus arguments, expressats en un llenguatge planer i comprensible per al lector mitjà d'Acción Cooperatista, evidenciaven que el debat no era una qüestió menor, sinó que afectava la mateixa identitat del moviment. Per la seua part, Joan Coloma Chalmeta, director de la revista, va intervindre finalment per a posar ordre en la discussió. En dos extensos articles publicats al maig de 1934, va realitzar un recorregut històric pels intents de dotar el cooperativisme espanyol d'una legislació adequada i va defensar la necessitat de les noves lleis catalanes. Va rebutjar amb duresa les crítiques d'aquells que pretenien mantindre la denominació de cooperatives obreres, recordant els problemes fiscals que aquesta qualificació havia ocasionat en el passat i assenyalant que el Congrés de Cooperatives celebrat a Bilbao en 1932 ja havia rebutjat aquesta distinció. Va qualificar els arguments contraris de "demagògia de la més baixa espècie" i d'"arguments que no tenen ni cap ni peus". La contundència de les seues paraules mostrava fins a quin punt la direcció de la revista s'havia implicat en la defensa de la nova legislació.

Ofensiva exterior: col·legis professionals i mutualitats

Mentre el debat intern ocupava les pàgines d'*Acción Cooperatista*, l'oposició exterior no cessava. A mitjan 1934, un nou front es va obrir amb el Col·legi de Farmacèutics de Catalunya. La llei permetia a les cooperatives i mutualitats dispensar medicaments als seus associats, cosa que suposava una competència directa per a les farmàcies tradicionals. El col·legi professional va iniciar una campanya per a impedir-ho, argumentant raons d'ordre sanitari i professional. *Acción Cooperatista* va respondre defensant el dret de les cooperatives a subministrar medicaments, entenent que això permetia "suprimir l'especulació en la distribució dels medicaments i fer d'aquesta distribució un servei social i no un negoci".

La confrontació va assolir el seu punt àlgid després dels esdeveniments d'octubre de 1934. La suspensió de l'autonomia catalana i la intervenció de la Generalitat per un govern provisional crearen un clima d'incertesa que els sectors contraris a les lleis cooperatives aprofitaren. *Acción Cooperatista* va expressar el seu temor que "els gremis, els comerciants amb els quals competim, el Col·legi de Farmacèutics" aconseguiren "que per Decrets siguin desvirtuades aquelles Lleis, valent-se de la insídia i de la sorpresa". Els temors es confirmaren prompte: el govern provisional va anul·lar l'exempció que permetia a les farmàcies cooperatives obrir sense sotmetre's a les restrictives normes de distància i cens de població que regien per a les farmàcies ordinàries. Era una victòria clara del Col·legi de Farmacèutics.

La lluita continuà durant els primers mesos de 1935. *Acción Cooperatista* va denunciar la parcialitat de la premsa "burguesa", que publicava íntegrament les notes del Col·legi de Farmacèutics mentre censurava o retallava les del "front únic mutual-cooperatiu". Julio Blanquer, en un article titulat "Defendamos nuestros derechos", acusava el Col·legi de pretendre "sembrar la confusió entre les entitats obreres de caràcter mutual i cooperatiu". La batalla estava, com va escriure Emili Ferrer, "entaulada". Les cooperatives i mutualitats havien perdut dues posicions importants: la unificació de preus imposada pel Col·legi i l'anul·lació de la primera farmàcia mutualista d'Igualada. Però el moviment no es rendia i presentava escrits davant la Presidència de la Generalitat reclamant la derogació de les disposicions que els perjudicaven.

Maduració dels debats. Fusions, excedents i autorregulació

Junt amb les grans polèmiques, en *Acción Cooperatista* apareixien també altres debats que evidenciaven la maduresa del moviment cooperativista i la seua capacitat per a reflexionar sobre els aspectes més tècnics de la nova legislació. Un d'ells es referia a la necessitat de fusionar les petites cooperatives per a guanyar volum i eficiència. La llei, en establir en el seu article 13 un mínim de quatre-cents socis per a les cooperatives de consum de Barcelona, impulsava aquest procés fusionista. No obstant això, com es lamentava un article de gener de 1935, "després de la promulgació de la Llei de Cooperatives" era el moment més oportú per a afrontar aquest repte, però la inestabilitat política posterior a octubre de 1934 havia paralitzat els intents. Mentre les cooperatives dubtaven, "els comerciants, fins i tot valent-se de la Llei de Cooperatives, han creat i reforçat les seues organitzacions de compres".

Un altre debat, d'aparença més tècnica però no menys rellevant, es referia al destí de "l'excés de percepció", és a dir, dels beneficis obtinguts per les cooperatives en les seues operacions amb els socis. La qüestió era si havien de retornar-se directament als associats en proporció al seu consum, o si resultava preferible destinar-los a fons col·lectius de reserva i a obres socials. La llei optava clarament per aquesta segona possibilitat, i *Acción Cooperatista* la va defensar amb fermesa. En un article de febrer de 1935 s'afirmava que la devolució individualitzada, encara que possible, desvirtuava l'esperit cooperatiu, i es mostrava preferència per destinar aquests excedents a "caixes d'assegurances en previsió de possibles riscos". L'experiència de les cooperatives del nord d'Espanya, que abans de la llei republicana retornaven individualment els excedents i després hagueren de modificar els seus estatuts per a limitar aquesta pràctica, servia com a argument a favor de l'opció legal.

Un aspecte que va concitar un ampli consens en les pàgines d'*Acción Cooperatista* va ser la creació d'una jurisdicció especial per als conflictes cooperatius. L'article 56 de la Llei de Bases establí que les controvèrsies entre cooperatives i els seus socis, o entre cooperatives, havien de sotmetre's a les respectives federacions, i les disputes entre federacions al Consell Superior de la Cooperació. La revista va defensar de manera apassionada aquesta disposició, en assenyalar que la majoria dels conflictes eren de tan poca entitat que, si hagueren d'acudir als tribunals ordinaris, "no sols resultaria perjudicat el que perdera el plet, sinó fins i tot el que resultara guanyador". L'experiència dels conflictes resolts per la Federació ho havien sigut "a satisfacció d'ambdues parts litigants, sense necessitat de passar al Consell Superior". Era,

en definitiva, una mostra de confiança en la capacitat d'autorregulació del moviment.

Complexitat del moviment i projecció cap a problemes actuals

En finalitzar el recorregut per les pàgines d'*Acción Cooperatista* entre 1933 i 1935, poden extraure's algunes conclusions per a la comprensió de problemes que, en bona mesura, continuen vigents en l'actualitat.

En primer lloc, la legislació cooperativa catalana va ser rebuda, en general, amb expectatives positives pel moviment al qual anava dirigida. *Acción Cooperatista* va donar suport explícit a les noves lleis, en va difondre el contingut, va defensar les seues institucions més innovadores (el Consell Superior de la Cooperació, la Caixa de Crèdit Agrícola i Cooperatiu) i va combatre les campanyes que pretenien desprestigiar-les o limitar-ne l'abast. Però aquest suport no va ser acrític ni monolític. L'intens debat suscitat pel principi de «porta oberta» revela que el moviment cooperativista català era profundament heterogeni, travessat per concepcions diverses sobre la seua pròpia identitat i el seu paper en la societat. La tensió entre una visió classista i resistencialista, que concebia la cooperació com un instrument exclusiu de la lluita obrera, i una visió aperturista i modernitzadora, que aspirava a integrar tots els consumidors independentment de la seua condició social, va recórrer les pàgines de la revista i va evidenciar que no existia un pensament únic en el si del cooperativisme.

En segon lloc, aquelles lleis, lluny de ser rebudes en un clima de pau social, van ser objecte d'una intensa conflictivitat amb altres sectors econòmics i professionals. Els gremis de comerciants, els botiguers, el Col·legi de Farmacèutics veieren en la legislació cooperativa una amenaça als seus interessos i desplegaron campanyes de pressió política i mediàtica per tal d'intentar derogar-la o limitar-la. L'ús de la premsa, la presentació d'escrits davant les autoritats, la recerca d'aliances polítiques foren estratègies que aquells sectors empraren amb eficàcia, especialment quan el canvi de conjuntura política després dels fets d'octubre de 1934 els brindà una oportunitat favorable. La suspensió de l'autonomia i la intervenció de la Generalitat per un govern provisional permeteren revertir alguns dels avanços aconseguits, demostrant així la fragilitat de les conquestes legals quan no van acompanyades d'una correlació de forces favorable.

En tercer lloc, els debats al voltant de la distribució de l'excés de percepció, de la necessitat de fusions per a guanyar eficiència, de la conveniència d'una jurisdic-

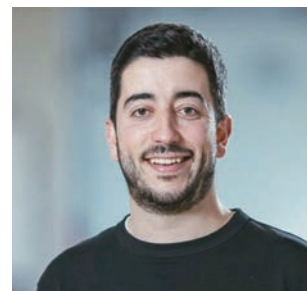
ció especial per als conflictes cooperatius, revelen un moviment que no sols discutia sobre la seua identitat, sinó que també reflexionava sobre els aspectes més tècnics i operatius del seu funcionament. Aquestes discussions, que hui poden semblar menors, eren en realitat el reflex d'una voluntat de construir un model econòmic alternatiu, basat en principis de solidaritat, democràcia interna i servei als associats, que poguera competir en eficiència amb l'empresa capitalista sense renunciar als seus senyals d'identitat.

Aquest anàlisi històric permet albirar problemes que mantenen plena vigència en el present. La tensió entre economia social i economia de mercat, que va enfrontar cooperativistes i gremis en la dècada de 1930, continua estant en el centre del debat sobre el paper que han d'exercir les empreses de l'economia social en l'actual sistema econòmic. La discussió sobre si les cooperatives han de gaudir d'un marc legal favorable que els permeta competir amb l'empresa capitalista tradicional reproduceix, en essència, els mateixos arguments que ja es van esgrimir fa quasi un segle. La capacitat dels lobbies professionals i econòmics per a influir en les decisions polítiques, evidenciada en la campanya del Col·legi de Farmacèutics, continua sent un fenomen perfectament recognoscible en les nostres democràcies contemporànies. També la qüestió de la identitat i dels límits del moviment, plantejada en el debat entre cooperatives obreres i populars, remet a problemes més generals sobre la puresa dels principis i la necessitat d'ampliar bases socials que afecten moviments i organitzacions molt diversos. La reflexió sobre el destí dels excedents, sobre la conveniència de l'acumulació col·lectiva davant el repartiment individual, connecta amb debats actuals sobre la distribució de la riquesa i la sostenibilitat dels models econòmics alternatius. I la defensa de mecanismes propis de resolució de conflictes, d'una jurisdicció especial per a les cooperatives, anticipa les actuals reivindicacions d'arbitratge i mediació com a vies per a descongestionar la justícia ordinària i proporcionar respostes més àgils i adaptades a les necessitats específiques de cada sector.

Els problemes que agitaven les pàgines d'*Acción Cooperatista* entre 1933 i 1935 no són, per tant, problemes del passat. Són problemes vius que, amb diferents vestidures i en contextos diversos, continuen desafiant la capacitat de resposta dels moviments socials, dels legisladors i de la societat en el seu conjunt. Encara que foren antecedents de les propostes de 1943, la història pot contribuir a comprendre'ls millor i, potser, a afrontar-los amb un major coneixement de causa.

UNA VISIÓ JURÍDICA DE SOCIOHISTÒRIA DEL COOPERATIVISME EN EUSKAL HERRIA

per **Miguel de la Fuente**,
**LANKI Ikertegia, Mondragon Unibertsitatea &
 Centre Émile Durkheim, Science Po Bordeaux**

Inicis del cooperativisme basc

Els orígens del cooperativisme a Euskal Herria estigueren lligats, com en altres llocs d'Europa, a les transformacions provocades per la industrialització i l'extensió del capitalisme modern¹. D'aquesta manera, des dels seus inicis, el cooperativisme va estar molt vinculat a diferents agents socials i polítics. A Bilbao i a la marge esquerra de la seua ria, nombroses empreses industrials ajudaren a crear cooperatives de consum entre els seus obrers per a millorar les condicions de vida. L'Acció Social de l'Església Catòlica va canalitzar els seus esforços en la creació de cooperatives de crèdit i sindicats agraris seguint el model Raiffeisen, en un moviment que tingué expressions notables a Nafarroa i en algunes viles d'Iparralde. El socialisme també va crear cooperatives de consumidors entre la classe obrera, en vincular-les de manera estreta a la seua pròpia acció política. Com és lògic, això va ser especialment fructífer en les zones de major implantació socialista, com els nuclis miners i industrials de Bizkaia i l'entorn de *Les Forges de l'Adour*. També el nacionalisme basc va promoure el cooperativisme, encara que més tardanament. Inicialment, amb la creació de cooperatives de consum i agrícoles, i avançant cap a un cooperativisme integral amb experiències de producció. En aquest període, ric per la seua diversitat, els principals agents que impulsaren les cooperatives es recolzaren en un marc normatiu cooperatiu que començava a configurar-se.

Aquest primer cicle, que hem denominat "de la Necessitat", destaca per la dispersió normativa de la incipient regulació, que no es va codificar fins a mitjan segle XX. El fenomen cooperatiu que naixia a Europa solia emmarcar-se jurídicament dins del Dret associatiu. Als estats espanyol i francès existia una concepció

associativa forta d'aquestes societats que va deixar una forta empremta en les primeres normes estatals. A Espanya, el primer marc regulador de les cooperatives es va incorporar en la Llei d'Associacions de 1887, mentre que a França la prohibició associativa del *Décret d'Allarde* junt amb la *Loi Le Chapelier* de 14-17 juny de 1791 no es va alçar fins a l'any 1884, quan es va aprovar la coneguda com a *Loi Waldeck-Rousseau*. En qualsevol cas, el cooperativisme va nàixer a Euskal Herria sense disposar d'un marc jurídic clar i, moltes vegades, emmarcat dins del Dret d'Associació.

Primers passos del reconeixement jurídic del cooperativisme

Després de la II Guerra Mundial s'obri una nova etapa sociohistòrica del cooperativisme basc, "de la Necessitat". Després de les conteses tan sols sobrevisqueren algunes cooperatives agràries i de consum. Les del camp resistiren millor els processos bèl·lics i, en el cas navarrés, gràcies també a la seua adhesió a la causa dels sublevats. Durant aquest cicle, aniran sorgint nombroses iniciatives de consum i de treball associat per a satisfer eixes necessitats d'àmplies capes de la població. L'Experiència Cooperativa de Mondragón (ECM) és el millor exemple d'aquestes iniciatives que emergiren per a la transformació social de nombrosos pobles i viles basques. També cooperatives que oferiren una educació renovada i en euskera: les ikastoles. En la recuperació del cooperativisme el marc legal fou determinant.

Durant aquest cicle, les diferències jurídiques entre ambdós costats de la muga es feren cada vegada més irreconciliables. Euskal Herria disposava de dos marcs jurídics amb models cooperatius oposats. D'una banda, a Espanya s'imposava un model de con-

1.- Miguel de la Fuente (2025): "Una mirada jurídica de la socio-historia del cooperativismo en Euskal Herria", CIRIEC-España, Revista jurídica de Economía Social y Cooperativa, núm. 48, 259-290.

trol vertical i d'integració corporativa. La nova legislació franquista dissolgué el moviment cooperatiu en integrar-lo en un sistema corporatiu vertical. La Llei de 26 de gener de 1940, d'Unitat Sindical, reorganitzà el panorama associatiu en integrar les cooperatives en l'organització social del règim, en concret en l'Obra Sindical de la Cooperación. A aquest primer marc regulador, que derogava la Llei republicana de Cooperació de 1938, li seguí la Llei de 12 de gener de 1942, de Cooperació, amb una clara voluntat de control cap al moviment cooperatiu.

Mentrestant, a França s'obria una nova etapa en què el cooperativisme comptava amb una norma destinada a dotar-lo d'un enquadrament modern i sòlid. I, malgrat que els promotors de la *Loi n° 47-1775 du 10 septembre 1947 portant statut de la coopération* impulsaren la llei com el primer títol d'un gran *Code de la Coopération*, aquest quedà finalment en una sola llei que fou favorable al cooperativisme.

La fi de la Dictadura, la mort d'Arizmendiarieta, els canvis polítics aventurats pel Maig del 68 i la mateixa transformació del cooperativisme cap a un model més professionalitzat i fort davant les successives crisis econòmiques generaren un canvi de cicle, en el qual el marc jurídic canvià de manera substancial.

Un marc dual per al cooperativisme del benestar

Cap a 1975 es produïren una sèrie de moments clau que ens permeten parlar d'un canvi de cicle, en el qual el cooperativisme comença a orientar-se cap a un model professionalitzat i centrat en els resultats econòmics. Amb la referència del model de Mondragón, el moviment cooperatiu s'orientà cap a la recerca del benestar d'àmplies capes d'una societat que també canviava de manera notable. La primera norma que avançava un canvi de cicle fou la Llei 52/1974, de 19 de desembre, General de Cooperatives. Aquesta liberalitzà el cooperativisme de les estructures franquistes i permeté una certa llibertat d'associació i, sobretot, reconegué l'actuació en el mercat de les cooperatives com a empreses. La llei establia una sèrie de principis homologables amb els de l'ACI i, encara que mantenia alguns elements de l'anterior, reflectia una clara democratització legislativa.

La gran transformació del dret cooperatiu espanyol arribà amb l'aprovació de la Constitució Espanyola, no sols perquè inclogué un mandat de promoció cooperativa (art. 129.2 CE), sinó per establir un nou sistema cooperatiu no intervingut i desenvolupat territorialment per les respectives normes autonòmiques. Sobre la base d'aquesta competència, la Comunitat Autònoma Basca dictà la Llei 1/1982, d'11 de febrer,

sobre Cooperatives, i Nafarroa féu el mateix a través de la Llei Foral 12/1989, de 3 de juliol, de Cooperatives de Navarra. Si la influència teòrica de Mondragón en la Llei 52/1974 era evident, en el marc autonòmic aquesta relació es féu encara més estreta per la proximitat entre legislador i moviment cooperatiu.

Les successives lleis cooperatives de la Comunitat Autònoma Basca i de Navarra comparteixen una concepció oberta del cooperativisme, ja que estableixen una àmplia llibertat per a la creació de cooperatives i permeten un ampli marge d'actuació. A més, el moviment cooperatiu té més poder d'influència que les cooperatives del País Basc francès, que han d'adaptar-se a un esquema normatiu dictat des de París. Així, la mencionada *Loi-cadre de 1945* i una sèrie de lleis dictades durant aquest cicle crearen estatuts jurídics cooperatius específics, com ara cooperatives de comerciants, d'artesans o de transports. Aquestes lleis franceses es caracteritzaran per la generació de tipus cooperatius que prestaven especial atenció als interessos dels seus membres i no tant als de tercers. No obstant això, s'inicià el debat jurídic sobre la relació de les cooperatives amb el seu entorn i amb els grups d'interés (*parties prenantes*), cosa que aplanà el camí cap a una nova etapa. Per tant, ja observem la consolidació d'una diferenciació dels marcs jurídics aplicables a les dues realitats administratives d'Euskal Herria.

El nou cicle cooperatiu

L'anàlisi de l'evolució del cooperativisme en el context basc permet identificar l'emergència d'un cicle socio-històric caracteritzat per profundes transformacions socials, polítiques i econòmiques, però també per canvis interns en el moviment cooperatiu, que afecten tant la seua composició com la relació que s'estableix amb el territori. En aquest cicle, les grans cooperatives industrials, agràries o de consum comencen a conviure amb noves cooperatives més menudes, creades en el sector serveis i en entorns urbans. La reproducció del cooperativisme ja no recau en el mateix moviment, sinó en diferents dispositius públic-cooperatius com Elkar-Lan, Andere Nahia o Atelier Lan Berri. Les noves cooperatives s'agrupen també fora dels canals federatius "tradicionals" per a crear noves xarxes d'Economia Social o Economia Solidària, i es diversifica l'interés que diferents agents polítics i socials havien tingut en el cooperativisme cap a altres eines econòmiques com la moneda local (Euskal Moneta), el consum de proximitat o la transició energètica.

Un element característic d'aquest cicle és l'aparició de noves figures jurídiques que responen a realitats cooperatives emergents. A França, la preocupació

per la participació dels grups d'interés i del territori en el desenvolupament econòmic donà lloc a les *Sociétés coopératives d'intérêt collectif*, creades mitjançant la Loi du 17 juillet 2001. Aquestes cooperatives multi-stakeholders permeten incloure agents públics i comunitaris en la seua governança i han tingut un especial ressò a Iparralde, com exemplifiquen les experiències basques de Sugarai o Enargia. En l'àmbit de l'Estat espanyol, la Comunitat Autònoma del País Basc introduí la figura de la Societat Cooperativa Mènuda mitjançant la Llei 6/2008, mentre que Navarra féu el mateix amb les Microcooperatives a través de la Llei Foral 2/2015. Ambdues figures, destinades a cooperatives d'entre dos i deu socis treballadors, responen a les indicacions europees de simplificació administrativa per a la creació de noves empreses i reconeixen jurídicament un tipus de cooperatives que representen una realitat pròpia del nou cicle cooperatiu. També destaca la introducció europea de les Societats Cooperatives Europees (SCE) mitjançant el Reglament (CE) núm. 1435/2003 del Consell, de 22 de juliol de 2003. A Euskal Herria es constituí amb aquesta forma jurídica Euskal Herriko Ikastolak, agrupant totes les ikastoles de la Comunitat Autònoma Basca i de Nafarroa (totes elles cooperatives) i les del País Basc francès (associacions).

Influència recíproca entre el moviment cooperatiu i el marc legal

La relació entre la pràctica cooperativa i la norma jurídica ha experimentat una evolució significativa al llarg dels diferents cicles sociohistòrics. En els primers moments, el cooperativisme nasqué per a donar resposta a necessitats socials sense un marc normatiu propi, promovent l'interés del legislador per regular aquestes realitats socioeconòmiques. En el cas basc, l'Experiència Cooperativa de Mondragón sublimà aquesta dinàmica durant el cicle del benestar, en establir una estreta connexió amb el legislador autonòmic que permeté adaptar el marc regulador a les transformacions del moviment.

No obstant això, en el nou cicle cooperatiu s'observa una inversió d'aquesta influència natural. Les figures jurídiques introduïdes pels diferents legisla-

dors europeus, estatals i autonòmics han marcat el desenvolupament del cooperativisme de nou cicle, en emmarcar les realitats emergents. La Societat Cooperativa Europea, utilitzada per Euskal Herriko Ikastolak per a agrupar transfrontererament les ikastoles del territori, constitueix un exemple paradigmàtic de com el marc jurídic catalitza iniciatives cooperatives innovadores. Aquesta pluralitat de formes jurídiques impulsa una dinàmica pròpia de transformació del cooperativisme de menor grandària, amb interessos socials, territorials i lingüístics renovats. Les noves cooperatives tenen Mondragón com a referència, però conformen una dinàmica diferenciada gràcies a les qualificacions i formes jurídiques de creació recent.

Perspectives de futur

En la història del Dret Cooperatiu d'Euskal Herria, l'element que té més rellevància és la diferència bies-tatal en què es troba el moviment cooperatiu. Malgrat això, la influència mútua ha sigut una constant i els agents socials, polítics i religiosos han desplegat una acció cooperativa transfronterera que ha tingut com a resultat un cooperativisme d'èxit mundial, sobretot pel paper de l'Experiència Cooperativa de Mondragón. No obstant això, la fragmentació normativa i la coexistència de diferents plans jurídics no sempre harmonitzats plantegen la necessitat d'aprofundir en propostes jurídiques més acordes amb les noves realitats socials que es produeixen a Euskal Herria.

La sectorialització de la legislació cooperativa, amb normes particulars que afecten només un tipus de cooperatives o la seua qualificació, pot desdibuixar el corpus del Dret Cooperatiu si no s'acompanya d'una reflexió sistemàtica sobre la seua articulació. Això reforça les investigacions prèvies en confirmar que el cicle sociohistòric del cooperativisme a Euskal Herria té, també, un marc normatiu propi d'aquesta nova etapa. El marc normatiu del nou cicle, no obstant això, pateix una certa assistemàtica en superposar diferents plans jurídics que no sempre són concordants. Aquesta situació evidencia la necessitat de formular noves propostes jurídiques que s'ajusten a les realitats socioinstitucionals, així com d'aprofundir en l'anàlisi acadèmica.

ESTUDI DE CAS A CIUTAT DE MÈXIC: COOPERATIVA PALO ALTO, PER UN HABITATGE DIGNE

per **Gerardo Martínez Hernández**,
Universitat Nacional Autònoma de Mèxic

Crisi de l'habitatge i alternatives des de l'economia social

L'accés a un habitatge digne i adequat s'ha convertit en un dels problemes socials més aguts del nostre temps, especialment en les grans urbs. El model dominant de producció immobiliària, guiat per la lògica del mercat i la maximització de la plusvàlua, ha generat ciutats cada vegada més desiguals, excloents i fragmentades. Davant d'aquest panorama, caracteritzat per la gentrificació, el desposseïció i la incapacitat estatal per a garantir aquest dret fonamental, emergeix amb força la necessitat de recuperar i visibilitzar alternatives basades en l'economia social i solidària.

En aquest context, l'estudi de casos històrics d'èxit d'autogestió habitacional no és un mer exercici arqueològic, sinó una eina vital per a comprendre les claus de la resistència i per a inspirar noves propostes. El cas de la Cooperativa d'Habitatge Palo Alto a Ciutat de Mèxic és un d'aquests projectes paradigmàtics. La seua història, que abasta des de la lluita per la terra en la dècada de 1970 fins a l'actual batalla legal contra la voracitat immobiliària, entronca directament amb els debats contemporanis sobre el dret a la ciutat, la funció social de la propietat i el paper de les cooperatives com a actor clau per a desmercantilitzar l'habitatge. El cas de Palo Alto mostra com els seus principis fundacionals -cooperativisme, ajuda mútua, habitatge progressiu i gestió col·lectiva de l'espai- constitueixen una resposta social i efectiva a les necessitats dels sectors populars, i representen una alternativa vigent i necessària davant la crisi habitacional actual, en què el sòl urbà s'ha convertit en un actiu financer i l'habitatge en una mercaderia.

Migració, abandonament estatal i autogestió

Per a comprendre la rellevància actual de Palo Alto, és necessari situar-se en el Mèxic de principis dels anys setanta, un país que experimentava transformacions profundes. Les migracions massives del camp a la ciutat eren el signe dels temps, impulsades per un procés d'industrialització que prometia oportunitats però que rarament les complia, i per un abandonament sistemàtic de l'agro que expulsava milions de persones dels seus llocs d'origen. Aquests migrants, majoritàriament joves, amb escassa educació formal i portadors d'una enorme capacitat de treball i resistència, arribaven a una Ciutat de Mèxic que creixia de manera descontrolada, assentant-se a les seues perifèries, en terrenys sovint d'alt risc o mancats dels serveis més elementals. L'Estat, desbordat per la magnitud del fenomen i capturat per lògiques clientelars, oferia respostes insuficients o simplement no n'oferia cap, deixant aquestes poblacions en una situació de profunda vulnerabilitat.

Els fundadors de Palo Alto compartien aquest destí comú, però amb un agreujant particular: eren majoritàriament treballadors de les mines d'arena de la zona de Cuajimalpa. Existia una ironia cruel en la seua situació, ja que aquests homes extreïen precisament l'arena i la pedra amb què s'edificava la moderna Ciutat de Mèxic, contribuint materialment al seu creixement, mentre ells mateixos habitaven de manera precària i il·legal el mateix terreny de la mina. Les seues llars eren construccions febles, constantment amenaçades pel desallotjament, i mancaven de la seguretat jurídica més bàsica sobre el sòl que trepitjaven. Eren, en essència, els constructors invisibles d'una ciutat que els negava el dret a tindre-hi un lloc propi. La paradoxa era tan evident com dolorosa, i fou precisa-

1.- Gerardo Martínez Hernández (2025): "Cooperativa Palo Alto: organización y lucha por el derecho a la vivienda digna en el espacio urbano", CIRIEC-España, Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa, núm. 48, 163-192.

ment aquesta contradicció la que encengué la metxa de l'organització.

Així, la transformació d'aquesta necessitat aprenent en un projecte de solució col·lectiva no fou automàtica ni senzilla. Requerí la confluència de la voluntat organitzativa dels treballadors amb l'arribada d'un grup de professionals i assessors externs que posseïen una mirada diferent sobre els problemes urbans i socials. Figures com l'arquitecte Enrique Ortiz, el pare Rodolfo Escamilla i les treballadores socials Graciela Martínez i Luz Lozoya no arribaren amb receptes prefabricades ni amb la intenció de liderar el moviment des de dalt. Al contrari, la seua aportació fonamental consistí a posar el seu coneixement tècnic, jurídic i social al servei de la comunitat, ajudant a canalitzar l'energia i la necessitat dels miners cap a una forma d'organització que els atorgara poder real i sostenibilitat a llarg termini.

En un context polític marcat pel corporativisme i la cooptació de les organitzacions populars per part de l'Estat, aquests assessors apostaren per un camí inèdit i arriscat: la creació d'una societat cooperativa d'habitatge. Aquest model, pràcticament desconegut a Mèxic per a aquests fins, oferia la possibilitat de mantindre la propietat de la terra de manera col·lectiva, impedit així l'especulació individual i assentant les bases per a una gestió democràtica i horitzontal de l'espai que s'havia d'habitar. L'aposta era clara i visionària: només a través de la unió en un ens col·lectiu, amb regles clares i una estructura democràtica, podrien fer front al poder dels propietaris de la mina, a l'arbitrarietat de les autoritats i a les poderoses forces del mercat immobiliari que ja començaven a mostrar interès per aquella zona de la ciutat.

Cooperativisme, ajuda mútua i habitatge protegit

El model de cooperativa que es gestà a Palo Alto descansava sobre diversos pilars fonamentals que, vistos des de la perspectiva actual, constitueixen una resposta directa als mals de l'habitatge-mercaderia. El primer era la propietat col·lectiva de la terra. Els terrenys no pertanyien als individus, sinó a la cooperativa en el seu conjunt, i l'Assemblea General de socis, on cada membre tenia veu i vot, era la màxima autoritat. D'aquesta assemblea depenien dos òrgans principals: el Consell d'Administració, encarregat de gestionar i executar les decisions col·lectives, i el Consell de Vigilància, responsable de supervisar el correcte funcionament de la cooperativa. Tots els càrrecs tenien una duració de dos anys, cosa que garantia la rotació i evitava la concentració de poder. Aquest esquema organitzatiu significava que ningú podia vendre el

seu tros de terra a un promotor immobiliari atret per la plusvàlua creixent, perquè simplement no era seu per a vendre'l. L'habitatge es concebia com un dret d'ús vinculat a la condició de soci, no com una propietat privada absoluta sotmesa a les lleis del mercat. Aquesta decisió, presa als anys setanta, es revela hui com una muralla de resistència davant la gentrificació que ha arrasat barris sencers de Ciutat de Mèxic i altres metròpolis.

El segon pilar, i potser el més bell i potent des del punt de vista social, fou l'ajuda mútua i l'autoconstrucció. Els crèdits que la cooperativa aconseguí obtenir de diverses institucions públiques al llarg dels anys -primer de FOMVICOOP, després d'INDECO i finalment de FONHAPO- estaven destinats exclusivament a la compra de materials de construcció. La mà d'obra, el recurs més car en qualsevol edificació, havia de ser aportada pels mateixos socis. Lluny de ser un obstacle, aquesta condició es convertí en el gresol on es forjà la comunitat. D'aquesta manera, els veïns, organitzats, alçaren les seues cases amb les seues pròpies mans. Aquells que tenien oficis, com paletes o administradors, posaren el seu coneixement al servei dels altres. S'organitzaven jornades de treball col·lectiu en què uns ajudaven els altres, i el treball de dones, xiquets i persones majors fou tan valuós com el dels homes. No sols es construïren cases; es construïren llaços de solidaritat, confiança i un profund orgull per allò edificat col·lectivament. La innovació també sorgí d'aquesta necessitat, com quan adoptaren la tècnica uruguaiana de sostres prefabricats proposada per Carlos Acuña, més lleugers i econòmics, que permetia la participació de més persones en el procés constructiu i demostrà ser tan resistent com els mètodes tradicionals. L'habitatge deixà de ser un objecte que es compra per a convertir-se en una obra col·lectiva que es crea i que, per tant, es cuida i es defensa amb un zel molt diferent.

El tercer pilar fou la concepció d'un habitatge progressiu i digne. El disseny original, elaborat amb l'assessorament tècnic adequat, era enormement superior als minúsculs i mal construïts habitatges d'interès social que aleshores oferien el govern o la iniciativa privada. Es partia d'un "peu de casa" de 52 metres quadrats, construït en un terreny de 108 metres quadrats, amb la previsió que poguera créixer fins a duplicar la seua grandària inicial segons les necessitats i possibilitats de cada família. El projecte contemplava des del principi espais que garantien una vida digna: una cuina, una sala-menjador àmplia, dos banys, una zona de rentat, tres dormitoris i un pati. Aquesta visió de l'habitatge com un procés obert, i no com un producte acabat i estàtic, permeté que cada llar s'adaptava

ra a la vida canviant dels seus habitants. Hui, cap de les cases de Palo Alto s'assembla al disseny original; totes han sigut ampliades, modificades i personalitzades, reflectint en els seus murs i espais les històries de les famílies que les habiten. Són cases vives, no càpsules congelades en el temps.

Resulta revelador el càlcul aproximat que realitza una de les sòcies fundadores, María Paula Hernández, sobre els costos inicials: cada veí aportà prop de 1.300 pesos per a la compra del terreny de més de 46.000 metres quadrats, i el finançament per als materials oscil·là entre 30.000 i 35.000 pesos per soci. El cost de la mà d'obra, assumida col·lectivament o mitjançant contractacions informals entre veïns, s'estima entre 75.000 i 78.000 pesos per habitatge. Aquestes xifres, encara que aproximades i variables, demostren la viabilitat econòmica del model quan es fonamenta en l'esforç col·lectiu i la solidaritat.

L'espai viscut: més enllà de la casa, comunitat i serveis

Palo Alto no fou només un projecte d'habitatges. Fou, des del seu origen, un projecte de construcció de ciutat i de comunitat. Conscients que habitar no es reduïx a tindre un sostre, els cooperativistes i els seus assessors conceberen i lluitaren per la creació d'espais i serveis comuns que donaren vida al barri. El risc geològic que suposava el talús de l'antiga mina es transformà, gràcies a la gestió davant les autoritats, en una àrea de protecció que alberga un camp de futbol, pistes de bàsquet i jocs infantils, convertint-se en el cor recreatiu de la colònia. L'antiga bodega de materials s'adequà com un saló d'usos múltiples per a reunions i esdeveniments, espai que amb el temps s'anà ampliant per a acollir millor la comunitat. Es delimità una plaça cívica per a les celebracions religioses i cíviques, i es construïren una xicoteta església, una biblioteca i un consultori mèdic.

En aquest sentit, l'autogestió també s'estengué als serveis bàsics i al proveïment. Els veïns obriren amb el seu esforç les rases per a introduir les canonades d'aigua i clavegueram, demostrant que la gestió comunitària també podia encarregar-se de les infraestructures essencials. Durant anys funcionaren una botiga de queviures comunitària que proveïa tota la colònia, una tortilleria i, més tard, un centre de distribució de LICONSA que garantia l'accés a llet i productes de la cistella bàsica a preus assequibles.

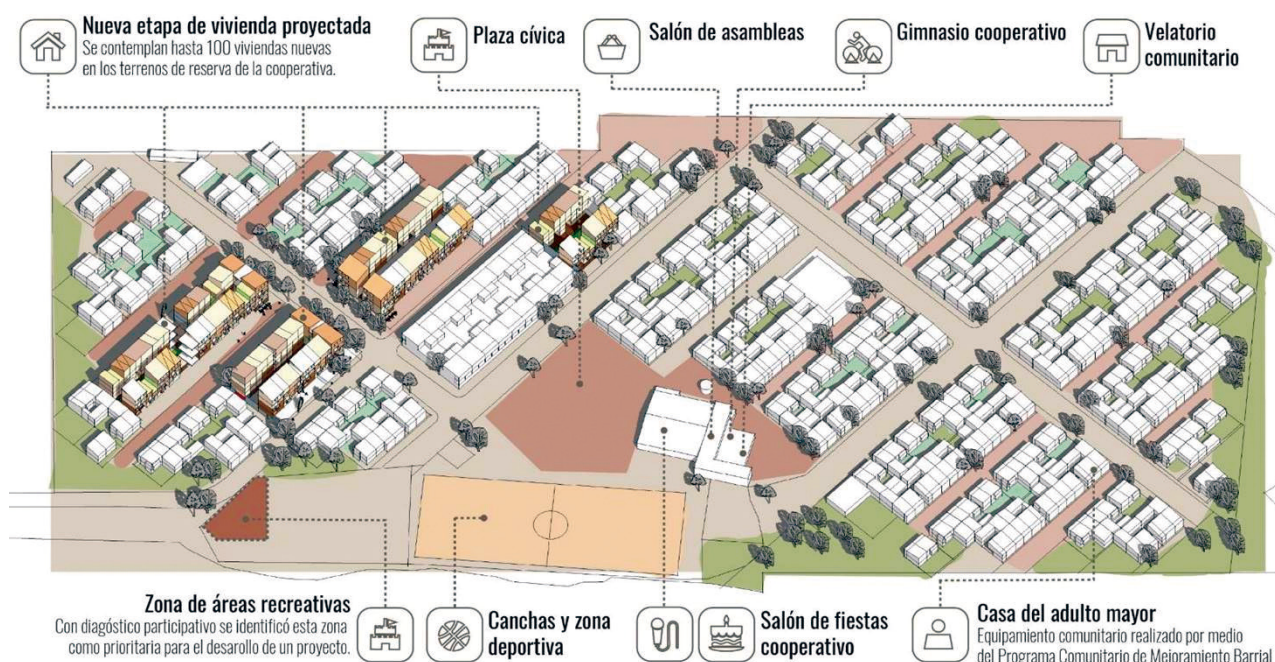
Tot aquest entramat d'espais i serveis transformà un conjunt d'habitatges en un autèntic barri, en allò que els experts denominen un "espai viscut", un territori amb una identitat col·lectiva forjada en la lluita

i el treball compartit. Com assenyala encertadament l'autor citant Alcántar García, "ahí es donde convergen los conocimientos y las prácticas para transformar su entorno, a partir de sus experiencias de habitar el lugar. En este sentido, esta forma de hacer ciudad, desde abajo, desde la experiencia del habitar, tiene una potencia de otra ciudad posible, la de la creación colectiva". La seguretat que encara hui es respira als seus carrers, on els xiquets juguen lliurement fins i tot en caure la nit, és un símptoma inequívoc de la fortalesa del teixit social que foren capaços de crear, amb un índex de criminalitat zero que contrasta violentament amb la inseguretat que assola altres zones de Ciutat de Mèxic.

Plusvàlua, gentrificació i lluita actual per la supervivència del projecte

No obstant això, l'èxit del projecte portava en si mateix una nova i ferotge batalla. A partir de la dècada de 1980, i de manera accelerada després del terratrèmol de 1985, l'entorn de Palo Alto començà a transformar-se de manera radical. La zona, que havia sigut una perifèria minera i popular, es convertí en un dels pols de desenvolupament immobiliari i corporatiu més cobejats de tota Ciutat de Mèxic. La construcció de l'imponent Arcos Bosques, popularment conegut com "El Pantalón", i de l'enorme Centro Comercial Santa Fe, atraïeren inversors, empreses de luxe i població d'alts ingressos. El sòl que els cooperativistes havien aconseguit amb la seua lluita i que havien millorat amb el seu treball durant anys adquirí de sobte un valor multimilionari. Palo Alto, la colònia dels miners, s'havia convertit en una illa de terra barata enmig d'un dels mercats immobiliaris més cars i dinàmics d'Amèrica Llatina.

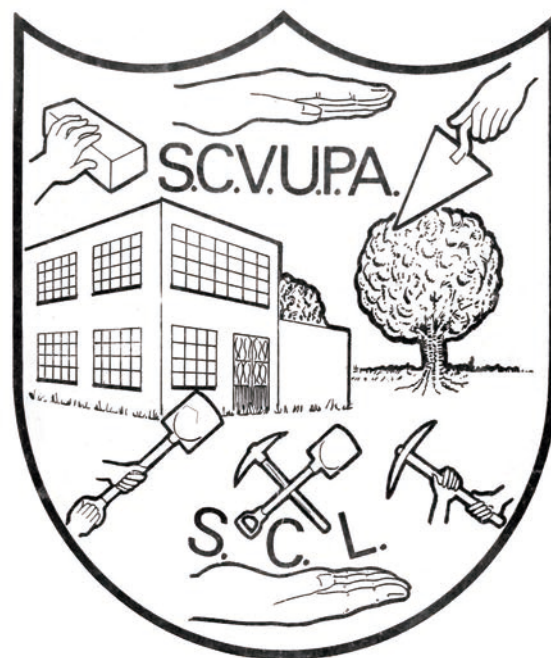
La resposta del capital no es féu esperar, i l'estratègia fou tan eficaç com perversa: en lloc d'un desallotjament violent, que hauria generat una resistència immediata i una condemna pública, s'optà per la desarticulació des de dins, utilitzant les eines del dret i sembrant la discòrdia entre els mateixos cooperativistes. El primer colp arribà el 1994, quan la Secretaria del Treball cancel·là el registre de la cooperativa, deixant-la en un limbo legal que pretenia aplanar el camí per a la seua dissolució. Aprofitant aquesta situació de debilitat, es convencé una minoria de socis, temptats per la promesa d'obtenir un guany extraordinari, perquè sol·licitaren la dissolució de la cooperativa i la conversió dels seus habitatges en propietat individual, cosa que els permetria vendre'ls a preu de mercat. El 1996, 35 famílies dissidents abandonaren Palo Alto.

Palo Alto ha sigut un referent i ha donat suport a diverses iniciatives socials amb processos significatius d'incidència en les polítiques públiques, i ha transcendit les fronteres mexicanes, on és àmpliament reconegut.

El procés de liquidació forçosa s'inicià formalment el 2002 davant el Jutjat Cinqué de Districte en Matèria Civil de Ciutat de Mèxic. Es designà una comissió liquidadora integrada per dos socis dissidents, un comptable desconegut i dos suposats cooperativistes del Consejo Superior del Cooperativismo, persones que per la seua funció haurien d'haver vetlat pels drets dels socis però que en realitat actuaven en benefici d'interessos aliens a la comunitat. A l'abril de 2021, aquesta comissió presentà un projecte per a vendre la totalitat dels terrenys de la cooperativa, sol·licitant uns honoraris de 170 milions de pesos per la seua gestió, una xifra que delatava sense ambigüitats a qui servien realment. El jutge admeté el projecte i ordenà una diligència d'inspecció de tots els habitatges i béns comuns, així com el lliurament de la tortilleria i del centre de distribució de LICONSA a la comissió liquidadora per a facilitar-ne la venda. L'ombra de la voracitat immobiliària, sovint recolzada per poders polítics i judicials, tornava a planar sobre Palo Alto, aquesta vegada amb la intenció d'esborrar-lo del mapa.

La resposta dels cooperativistes que romanen fidels al projecte original és un exemple commovedor de resistència col·lectiva. Davant l'amenaça de des-

KM. 14.5 CARRETERA MEX. - TOLUCA S/N CUAJIMALPA DE MORELOS, D.F.
NUMERO DE REGISTRO 23000 - C

Escut de la Societat Cooperativa de Veïns Units de Palo Alto (SCVUPA).

possessió, han revitalitzat la seua organització i el seu discurs. La consigna “La Cooperativa no es ven, s’estima i es defensa” ressona en les seues assemblees i s’ha convertit en el seu nou crit de lluita. El dia previ a la diligència d’inspecció, 150 efectius de seguretat pública es col·locaren a l’entrada de la cooperativa per a facilitar l’operació, però la mobilització dels veïns i el suport de nombroses organitzacions de la societat civil aconseguiren una suspensió temporal del procediment. Han sabut teixir aliances i recordar a la ciutat que la seua història no és un assumpte privat, sinó un patrimoni social de primer ordre. Com ells mateixos expressen amb orgull i determinació: “Les vivendes de Palo Alto són veritables monuments de resistència” i “Acabar amb Palo Alto és acabar amb un projecte social de transcendència internacional i amb un model de solució als problemes d’habitatge i econòmics.”

Un paradigma vigent per a l’economia social davant l’urbanisme

La història de la Cooperativa Palo Alto transcendeix la seua dimensió local per a convertir-se en un potent símbol de les lluites urbanes contemporànies des de la perspectiva de l’economia social. En primer lloc, vàlida de manera incontestable l’eficàcia del model cooperatiu per a resoldre necessitats habitacionals allí on el mercat i l’Estat han fracassat. Demuestra que és possible produir habitatge digne, de qualitat i a un cost assumible per a les famílies treballadores, sempre que la producció es base en la propietat col·lectiva, l’autogestió democràtica, l’ajuda mútua i una concepció de l’habitatge com a procés obert i no com a producte acabat. L’experiència de Palo Alto no és un cas aïllat en el context llatinoamericà, sinó que s’inscriu en una tradició més àmplia de lluites urbanes populars que inclou experiències com el Campamento 2 de Octubre a Iztacalco, les colònies Santo Domingo i Santa Úrsula Coapa a Coyoacán, o els municipis d’Ecatepec i Nezahualcóyotl a l’Estado de México, totes elles filles de la migració, l’abandonament estatal i l’organització d’autogestió.

En segon lloc, visibilitza amb claredat la dimensió profundament política i social de l’acte d’habitar. Palo Alto no és un simple conjunt residencial; és una comu-

nitat forjada en l’esforç compartit, un “espai viscut” on la identitat col·lectiva, el teixit social i els espais comuns són el principal actiu, el vertader escut que ha permès la resistència davant els embats del capital. L’economia social i solidària, en la seua versió més genuïna, no produeix sols béns o serveis, sinó que genera sobretot comunitat, vincle social i un sentit de pertinença que es revela com un recurs estratègic de primer ordre en contextos de crisi i hostilitat.

Finalment, i potser el més rellevant per al debat actual, l’experiència de Palo Alto il·lumina amb cruesa la naturalesa del conflicte urbà al segle XXI. L’amenaça més greu que afronta hui no prové de la seua debilitat o del seu fracàs, sinó precisament del seu èxit. L’alt valor del sòl que ells mateixos crearen amb el seu treball és ara l’esquer que atrau els taurons de l’especulació immobiliària. La seua lluita per la permanència és la lluita d’innombrables barris populars, cooperatives i comunitats arreu del món que es veuen assetjades pels processos de gentrificació i desposseïció impulsats per la financiarització de l’habitatge i la conversió de la ciutat en un mer negoci.

Defendre Palo Alto, així com rescatar la seua història i aprendre de les seues ensenyances, és defensar la idea que la ciutat ha de ser, abans que res, un espai per a la vida, una llar col·lectiva on hi càpiguem tots, i no una mera especulació d’uns pocs. En un món on el dret a l’habitatge s’ha convertit en una quimera per a milions de persones, la història d’aquesta cooperativa mexicana no és una relíquia del passat, sinó una lliçó urgent i una font inesgotable d’esperança per a construir, des de l’economia social, un futur urbà més just, democràtic i habitable.

El cas de Palo Alto resulta paradigmàtic pel seu procés d’organització i consolidació com a cooperativa d’habitatge, un model fins aleshores desconegut a Mèxic, on les necessitats d’un grup migrant coincidiren amb la visió i l’acció de lluitadors socials i col·lectius compromesos amb la millora de les condicions de vida de les persones amb menys recursos. Aquesta aliança entre el saber popular i el coneixement tècnic, al servei de la comunitat, continua sent hui una de les claus per a imaginar i construir altres ciutats possibles, on l’economia social tinga un paper central.

UN MODEL COOPERATIU ESTUDIANTIL I DE CONSUM: LES COOPERATIVES DE BERKELEY, DES DE LA GRAN DEPRESSIÓ FINS A L'ACTUALITAT

per **Paola Virginia Suárez Ávila**,
Institut Nacional d'Estudis Històrics de les Revolucions de Mèxic

Les cooperatives a Berkeley, sorgides després de la Gran Depressió de 1929, constitueixen un procés històric únic i digne d'anàlisi. Aquest fenomen no sols marcà l'auge del cooperativisme a Califòrnia i als Estats Units, sinó que també permet comprendre com aquestes organitzacions s'entrellaçaren amb les comunitats locals i funcionaren dins d'una economia nacional en recuperació al llarg del segle XX fins a l'actualitat. Aquesta experiència històrica possibilita entendre l'impacte de la Gran Depressió en una àmplia població de treballadors del camp, consumidors i estudiants que, per mitjà del cooperativisme, oferiren una resposta tangible a la crisi econòmica d'aquella època, un llegat que ressona en les crisis del present.

En analitzar el cooperativisme a Berkeley com a resposta a les crisis econòmiques, ens centrem en dues cooperatives emblemàtiques: la Berkeley Student Cooperative (BSC), fundada el 1933 i encara en funcionament, i la Consumers Cooperative of Berkeley (CCB), que operà des de 1937 fins a la seua fallida el 1988. La BSC inicià les seues funcions com a cooperativa estudiantil als Estats Units i continua oferint serveis d'habitatge i alimentació a estudiants a temps complet que assisteixen a universitats i col·legis comunitaris dins de l'àrea de la Badia de San Francisco. La CCB, creada el 1937 per un grup de persones de Berkeley, començà la seua publicació Co-op News el 1940 i, juntament amb la Berkeley Cooperative Union -formada per immigrants finlandesos que obriren la seua primera botiga el 1938 i s'uniren a la CCB el 1947-, es convertiren en models clau per a altres cooperatives a la regió de Califòrnia.

A Califòrnia s'ha construït una història singular de moviments agrícoles i de consum, digna de ser pensada en el present per a comprendre l'emergència de les cooperatives en contextos de crisi, passats i presents. Existeix una singularitat històrica a Califòrnia com a planter del cooperativisme, marcada per forts moviments socials que han transformat la vida dels treballadors en els sectors agrícola, de consum i de serveis. Les fonts per a aquesta anàlisi han sigut els arxius de les cooperatives, que inclouen documents històrics, transcripcions d'entrevistes i fotografies, així com publicacions acadèmiques. També ha sigut imprescindible revisar notícies i reportatges sobre les cooperatives en premsa local i en periòdics propis, amb la finalitat de comprendre i analitzar amb profunditat el context històric en què es desenvoluparen les dues cooperatives objecte d'estudi, reconeixent el seu creixement, desafiaments i assoliments des de la seua fundació en una història compartida a la ciutat de Berkeley.

La International Cooperative Alliance, en el seu Informe de Mapatge Cooperatiu dels Estats Units, assenyalava l'existència de 29.285 cooperatives al país, amb una llarga trajectòria en el sector de la indústria agrícola a Califòrnia. L'informe explica que les cooperatives als Estats Units es regeixen per les lleis estatals i no pel mercat i les lleis globals, cosa que permet variacions significatives entre estats i destaca Califòrnia com un territori particularment favorable al cooperativisme des de la Gran Depressió. Diversos autors coincideixen que l'estudi del cooperativisme als Estats Units no ha sigut exhaustiu, a diferència de

1.- Paola Virginia Suárez Ávila (2024): "El modelo cooperativo estudiantil y de consumo como alternativa al capitalismo: el caso de Berkeley, California (1933-2023)", CIRIEC-España, Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa, núm. 46, 407-436.

la investigació sobre sindicats i agrupacions socialistes. Un fita fonamental en la preservació d'aquesta història fou la donació, el 1989, dels arxius de la Consumers Cooperative of Berkeley a la Bancroft Library de la Universitat de Califòrnia, Berkeley. Posteriorment, el 1993, la Berkeley Historical Society impulsà un Projecte d'Història Oral que condensà entrevistes sobre la Cooperative Center Federal Credit Union of Berkeley i la mateixa CCB. Aquests arxius, disponibles a l'Online Archive of California, representen un testimoni inestimable per a comprendre el desenvolupament cooperatiu a la regió.

La crisi del 29 i l'auge del cooperativisme a Califòrnia

La Gran Depressió de 1929 devastà l'economia dels Estats Units, deixant milions de persones en l'atur i la pobresa. Califòrnia, malgrat la seua riquesa agrícola, no en fou una excepció. La crisi generà un caldo de cultiu per a l'organització comunitària i la recerca d'alternatives al sistema capitalista, que havia demostrat ser fràgil i exclouent. El president Franklin D. Roosevelt, que dirigí la nació de 1933 a 1945, impulsà la reconstrucció econòmica i la recuperació de l'ocupació mitjançant el New Deal. Amb aquest acord nacional, Roosevelt aconseguí impulsar les cooperatives amb iniciatives que eliminaven qualsevol restricció en contra d'elles als estats, creant una Divisió de Cooperatives d'Autoajuda que oferí assistència tècnica i subvencions a cooperatives i associacions de bescanvi. L'interés de Roosevelt per les cooperatives es nodrí de la lectura del llibre *Sweden: The Middle Way* de Marquis Childs, que plantejava l'existència d'un camí intermedi entre el socialisme i el capitalisme per a reduir les pràctiques monopolístiques. El 1936, el president envià un grup d'experts a Europa per a estudiar les cooperatives en països com Suècia, Dinamarca, Finlàndia i Regne Unit, amb la finalitat d'avaluar la seua aplicabilitat als Estats Units.

La major part del cooperativisme a Califòrnia es vinculà inicialment al sector de l'agroindústria, un model productiu que durant finals del segle XIX s'havia convertit en un negoci, però que a partir de la dècada dels trenta fou reorientat cap a les demandes del mercat intern sota la lògica del New Deal i la Agricultural Adjustment Act of 1933. Paral·lelament, les organitzacions d'afiliació comunista de l'època exerciren un paper important en no segregar per pertinença ètnica els treballadors temporals, precaritzats i estrangers del sector agrícola -principalment mexicans i filipins-, a diferència d'altres organitzacions com la American Federation of Labor, que centraren la seua força en els treballadors blancs i estatunidencs.

El moviment de cooperatives a Califòrnia tingué una significació històrica diferent de la dels grups socialistes, el Partit Comunista dels Estats Units i els sindicats, ja que representà una oportunitat perquè desocupats i subocupats afrontaren els anys de la Depressió mitjançant l'organització col·lectiva. Com assenyala Martin, davant dels grups conservadors i liberals que mantenien la idea que l'empresa havia de continuar funcionant sense intervenció estatal, el pensament radical cooperativista perseguia dos propòsits simultanis: proporcionar béns i serveis a la classe treballadora en millors condicions que les existents al mercat, i modelar aspectes d'una societat col·lectiva i igualitària en què el treball i la riquesa es compartiren equitativament.

L'organització en sindicats i cooperatives fou especialment important en el sector agrícola i de consum després de la crisi de 1929. Els problemes per a obtenir ocupació durant aquest període generaren un moviment de desocupats i subocupats sense precedents a Califòrnia, que conduí a la creació de la Unemployed Exchange Association (UXA), fundada a Oakland el 1932. John Curl descrigué aquell moment amb cruesa: l'economia paralitzada, les fàbriques tancades, els diners escassos, un de cada set californians desocupat, els programes de benestar social quasi inexistents, els camps podrint-se amb tones de fruites i verdures mentre milers de xiquets, dones i homes prenién les carreteres i els ferrocarrils en cerca de supervivència. La UXA es formà com un grup d'autoajuda de desocupats, organitzat al voltant d'una Assembla de Coordinació que aconseguí agrupar homes i dones en diferents comitès. Funcionava amb un sistema propi d'"economia recíproca" basat en punts, cosa que eliminava la circulació de diners i establia equitat de gènere en no fer distinció en el valor productiu entre treballadors qualificats i no qualificats. Ben prompte fou declarada per la policia d'Oakland com un grup subversiu amb líders comunistes, en un context marcat pel programa de lleialtat a la nació americana impulsat per Roosevelt i la conformació del House Un-American Activities Committee.

La Berkeley Student Cooperative: habitatge, inclusió i activisme (1933-present)

En la tardor de 1933, enmig de la Gran Depressió, va sorgir la Berkeley Student Cooperative com una solució directa a un problema urgent: la manca d'habitatge assequible per als estudiants de la Universitat de Califòrnia, Berkeley. Joves de diversos orígens ètnics, econòmics i religiosos, que no podien pagar els lloguers, van trobar en la cooperativa una llar i una comunitat que els va permetre continuar amb els seus estudis superiors.

La BSC va ser una de les primeres cooperatives que van permetre la inclusió i el reconeixement de la desigualtat en un sector diferent: l'habitatge de baix cost per a estudiants a temps complet de l'educació postsecundària de la regió. Així, la cooperativa es va constituir com una associació autònoma, democràtica i sense ànim de lucre, basada en els valors d'autoajuda, responsabilitat col·lectiva i no-discriminació. El seu objectiu era proporcionar serveis d'allotjament i alimentació a baix cost, permetent que els estudiants a temps complet pogueren dedicar-se als seus estudis.

Els principis d'antidiscriminació i d'accés a l'educació van ser fonamentals des dels seus inicis, així com l'expansió per donar suport a la Universitat de Califòrnia, Berkeley, i la formació extensiva dels estudiants per compartir els valors cooperatius i difondre'ls en altres espais. Un dels principals assoliments de la BSC ha estat el suport a la Universitat de Califòrnia per alleujar l'estat de Califòrnia en el finançament de residències d'estudiants, mantenint una col·laboració contínua amb el govern estatal, que ha estat el principal finançador per al desenvolupament de la universitat des dels seus inicis.

El problema de l'habitatge a Berkeley va adquirir característiques particulars, ja que va ser la primera ciutat de Califòrnia a zonificar l'ús del sòl per a habitatges unifamiliars, fet que va crear polítiques d'exclusió i racisme residencial des de la fundació de la universitat i va generar una crisi d'habitatge per als estudiants. Des de la seua fundació, i gràcies a l'impuls de figures com Harry Kingman, un missioner cristià que va ajudar a fundar la BSC, la cooperativa es va convertir en un espai de llibertat i d'organització. Kingman, en observar que no hi havia llibertat perquè els alumnes s'expressaren a la Universitat de Califòrnia, va fomentar un espai d'organització per als estudiants dins de la cooperativa.

Els estudiants eren qui dirigien la cooperativa, promovent un activisme per fer escoltar la seua veu i llogar cases a tots els universitaris sense importar la seua raça, credo, color o origen racial, amb la finalitat d'eliminar la discriminació en l'habitatge. Per això, es considera que la BSC va ser pionera en el moviment del Free Speech Movement des dels seus inicis, perquè va contribuir a la formació d'un lideratge estudiantil que va obrir oportunitats dins dels espais desiguals de la universitat.

La desigualtat en el sistema d'educació superior va afrontar nous reptes després de la Segona Guerra Mundial. L'accés a l'educació superior dels joves de Califòrnia es va produir de manera massiva en la dècada dels seixanta, coneguda com la dècada daurada,

aconseguint representar una àmplia classe mitjana i baixa. Açò es va aconseguir sobre la base del Pla Mestre de Califòrnia per a l'Educació Superior (California Master Plan for Higher Education), que va fer accessible l'educació superior als joves californians. Entre 1960 i 1975 es va quadruplicar la matrícula escolar en l'educació superior pública.

La BSC va veure consolidats els seus esforços en aquesta època progressista amb el desenvolupament i el creixement dels seus programes educatius i serveis en un entorn favorable, fins a la dècada dels vuitanta, quan van col·lapsar diverses cooperatives regionals a escala mundial. La BSC va poder resistir aquest període de crisi, consolidant el seu model d'autogestió.

El Pla EPIC i la Consumers Cooperative of Berkeley

El cooperativisme a Califòrnia va continuar el seu desenvolupament i va ser reprès com a part del Pla End Poverty In California (EPIC) del candidat demòcrata i escriptor socialista Upton Sinclair, qui va publicar la seua proposta en el llibre I, Candidate for Governor and How I Got Licked (1935). Sinclair va proposar reviu l'economia californiana mitjançant el desenvolupament de cooperatives agrícoles i de la indústria alimentària, transformant el consum de masses i les empreses capitalistes en cooperatives de treballadors desocupats. El seu model va rebre el suport de diverses comunitats de Califòrnia, inclosa Berkeley, on es troba un dels campus de la Universitat de Califòrnia, Berkeley i que va ser un espai d'organització del Partit Comunista de Califòrnia.

Encara que Upton Sinclair no va guanyar les eleccions a governador, el suport de més de 400 clubs EPIC va aconseguir conformar un EPIC Caucus amb una gran representació que finalment va guanyar les eleccions estatals el 1938. Aquest pla, previ al New Deal, va generar controvèrsia sobre si simplement proposava una versió més gran i millor finançada de la xarxa de clubs de bescanvi i grups d'autoajuda que ja funcionaven a les principals ciutats de Califòrnia des de 1932.

Les cooperatives de consumidors als Estats Units havien sigut un moviment important per reduir el percentatge de guany del mercat, prenent com a base l'experiment social de la Rochdale Society of Equitable Pioneers d'Anglaterra a mitjan segle XIX. Una de les primeres experiències nord-americanes va ser la Cooperative League of the USA, fundada el 1916, on la major part dels seus membres fundadors eren socialistes.

En aquest context, el 1937 es va fundar a Berkeley la Consumers Cooperative of Berkeley o Co-Op Berkeley, una gran cooperativa de consumidors locals i perso-

nes vinculades a la Universitat de Califòrnia, Berkeley, que va aconseguir obrir la seua primera botiga aquell mateix any i posteriorment iniciar nous projectes cooperativistes com centres de reciclatge, productes orgànics i bosses reutilitzables. Aquesta associació va emergir de la fusió de dos grups: el Berkeley Buyers Club, connectat amb els clubs EPIC i demòcrates de Berkeley, i la Berkeley Cooperative Union, conformada per immigrants finlandesos que havien obert una primera botiga el 1938 i que es van unir a la CCB el 1947.

La Consumers Cooperative of Berkeley va créixer ràpidament, convertint-se en la més gran del seu tipus als Estats Units, arribant a tindre més de 100.000 membres. La seua base social estava fortament vinculada a la comunitat universitària i a sectors liberals de classe mitjana de Berkeley, Palo Alto i altres ciutats universitàries. El 1940 va començar a publicar el seu propi periòdic, el *Co op News*, una eina clau per a l'educació i la comunicació amb els seus membres.

Robert E. Treuhaft, una de les figures més importants de la CCB, explicava en el projecte d'història oral de la cooperativa que les cooperatives de consumidors als Estats Units mai no havien tingut un èxit generalitzat, excepte a les ciutats universitàries, ja que es tractava d'organitzacions basades en intel·lectuals. Tanmateix, assenyalava que la participació de la classe treballadora havia sigut sempre mínima, cosa que constituïa una debilitat estructural.

La innovació en els seus productes, l'exigència en els drets dels consumidors i el baix cost de la membresia van permetre a la Consumers Cooperative of Berkeley mantindre's vigent fins a 1988, any en què es va declarar en fallida. Entre les causes de la seua fallida s'assenyala la incapacitat d'expandir-se cap a un nombre important de membres de la classe treballadora, ja fora per falta de temps, confiança o interès a formar part de la cooperativa. Aquest fet va generar incertesa en la Berkeley Student Cooperative sobre el seu propi futur, en un context de noves polítiques centrades en el lliure mercat.

Malgrat la seua fallida, el llegat de la Consumers Cooperative of Berkeley va perdurar. Aquell mateix any els seus membres van donar els seus arxius a la Biblioteca Bancroft de la Universitat de Califòrnia, Berkeley, assegurant que la seua història quedara preservada per a les generacions futures.

Les cooperatives en l'actualitat: pandèmia, crisi habitacional i perspectives futures

La pandèmia de COVID-19 va posar a prova la resiliència de diversos sectors econòmics als Estats Units. En el cas de les cooperatives a Califòrnia, el seu mo-

del basat en la solidaritat i la comunitat les va situar novament com una manera singular d'afrontar i promoure els valors cooperatius per a pal·liar els efectes d'aquesta crisi sanitària. També van trobar nous reptes, com la necessitat de comunicar els seus valors i desenvolupar un cooperativisme digital en plataformes electròniques solidàries amb el moviment, per generar estructures socials digitals més flexibles, adaptables i justes.

En l'actualitat, la Berkeley Student Cooperative (BSC) continua sent una gran opció per als estudiants amb baixos ingressos, molts d'ells immigrants que no disposen de documentació per accedir a un habitatge. En l'informe de la BSC de 2020 es va indicar que durant la pandèmia van viure a les seues unitats aproximadament 967 estudiants, amb un cost anual d'uns 7.446 dòlars per allotjament i alimentació per estudiant, significativament inferior a altres opcions: 14.404 dòlars al mercat privat i 17.110 dòlars a les residències de la Universitat de Califòrnia, Berkeley. Açò representa una reducció de la despesa de més de la meitat respecte d'altres opcions a la ciutat.

La BSC recupera els valors més recents de la Aliança Cooperativa Internacional amb la Declaració sobre Identitat Cooperativa de 1995, on les cooperatives es defineixen com associacions autònomes de persones unides voluntàriament per satisfer les seues necessitats i aspiracions comunes en matèria econòmica, social i cultural mitjançant una empresa de propietat conjunta i gestió democràtica. A partir de 2012, els estudiants membres han expressat el seu interès per proporcionar ajuda al Berkeley Student Food Collective i participar en el Programa d'Oportunitats Educatives per a estudiants de primer ingrés a la universitat, amb més de 55 anys d'existència.

La Berkeley Student Cooperative continua compromesa a proporcionar habitatge de baix cost als estudiants de l'àrea de la Badia de San Francisco, incorporant-se a programes d'estalvi energètic amb empreses com Pacific Gas and Electric Company per reduir els preus de l'energia elèctrica i les tarifes dels seus membres. Actualment compta amb aproximadament 1.300 membres. Com assenyala Helen Veazey, exdirectora de la Junta Directiva de la BSC, des de 1933 la cooperativa ha sigut dirigida democràticament per estudiants per a estudiants, assegurant que les quotes reflectisquen el pressupost estudiantil. Els estudiants amb baixos ingressos constitueixen aproximadament la meitat de la població de la BSC, amb la intenció d'augmentar aquesta xifra almenys fins al 75% en els pròxims anys. Amb els preus de l'habitatge i la matrícula en augment, molts d'aquests estudiants

haurien d'abandonar la universitat sense aquesta opció d'habitatge assequible.

A la ciutat de Berkeley s'han pres iniciatives per reforçar polítiques que ajuden a la generació de cooperatives de treballadors. Els models anteriors de cooperatives han sigut un llegat important, i es busca que la seua experiència demostre les possibilitats que tenen algunes empreses locals per convertir-se en cooperatives de treballadors. L'exalcalde de Berkeley, Jesse Arreguin, va defensar durant molt de temps les cooperatives de treballadors, introduint el 2016 un paquet de reformes per promoure-les i donar-los suport, reconeixent-les com una part essencial de l'economia de la ciutat.

Tot i això, existeixen reptes importants per al seu desenvolupament, com la formació de capital inicial, l'educació i la capacitació dels treballadors en gestió empresarial i en principis cooperatius, així com la regulació mitjançant un marc legal estatal.

La història del cooperativisme a Berkeley constitueix un fenomen d'interés per a historiadors, activistes i pensadors del desenvolupament econòmic, ja que permet estudiar un procés històric de consolidació i formació de cooperatives de diferents tipus dins d'una economia capitalista. El cooperativisme a les ciutats de l'àrea de la Badia de San Francisco té una llarga

trajectòria que marca una ruta única de desenvolupament des de la Gran Depressió, present fins avui amb l'existència de la Berkeley Student Cooperative.

Encara que la Consumers Cooperative of Berkeley va desaparèixer, es conserva en arxius digitals una bona part dels seus documents, que permeten disposar d'una història pròpia i han deixat un llegat per a altres cooperatives dels Estats Units. Sens dubte, comprendre en el present la importància de l'educació i de la història oral de les cooperatives permet conèixer els processos de conformació i els reptes que van superar per a la creació de nous i emergents serveis en futures cooperatives. Les crisis econòmiques posteriors a 2008 i a la pandèmia han impulsat noves polítiques públiques per a la promoció de cooperatives de treballadors que permeten el rescat de milers de negocis i llocs de treball a l'àrea de la Badia de San Francisco.

Ambdues cooperatives, la Berkeley Student Cooperative i la Consumers Cooperative of Berkeley, van aconseguir establir una agenda pròpia per al coneixement i la resolució de problemes greus de la regió, com la crisi de l'habitatge per als estudiants, el proveïment de productes orgànics i de qualitat, la democràcia i la sobirania alimentària. Aquestes dues cooperatives de Berkeley resulten d'interés per a la història del cooperativisme tant a escala nacional com global.

En definitiva, totes aquestes propostes i realitats convergeixen en una conclusió: el cooperativisme i l'economia social no són un model del passat, sinó una resposta viva, creativa i necessària davant les crisis del present.

La història de l'economia social és la història de persones i comunitats que, en les circumstàncies més adverses -la guerra, la crisi econòmica, l'exili, l'espoliació-, busquen solucions en l'organització col·lectiva i en el pensament crític.

Mirar arrere per recuperar la seua memòria és una manera d'avançar i de trobar orientació per construir, des de l'economia social, un món més just, democràtic i habitable.

L'ECONOMIA SOCIAL EN ACCIÓ · EN PORTADA

ENTREVISTA A INMACULADA CARRASCO, PRESIDENTA DE L'OBSERVATORI IBEROAMERICÀ DE L'OCUPACIÓ I L'ECONOMIA SOCIAL I COOPERATIVA (OIBESCOOP)

Inmaculada Carrasco Monteagudo és catedràtica d'universitat al Departament d'Economia Aplicada I de la Universitat de Castella-la Manxa (UCLM), on dirigix el grup d'investigació en Activitat Econòmica, Activitat Emprenedora i Política Econòmica. Doctora per la UCLM amb menció europea, la seua investigació se centra en l'economia social i cooperativa, l'emprenedoria, les empreses socials, el desenvolupament territorial i les polítiques públiques. És membre del Consell de Direcció i del Comité Científic de CIRIEC-Espanya i, des de febrer de 2025, presidix l'Observatori Iberoamericà de l'Ocupació i l'Economia Social i Cooperativa (OIBESCOOP), del qual ens parla extensament en esta entrevista.

“Assumir la presidència de l'OIBESCOOP és, abans de res, una responsabilitat i un honor. L'Observatori Iberoamericà és el resultat de quasi dues dècades de treball col·lectiu d'investigadores i investigadors d'una vintena de països, i rebre este llegat suposa un compromís amb les persones que ho van fer possible.”

- Estimada professora Carrasco, enhorabona per la presidència de l'OIBESCOOP i per la seua trajectòria investigadora i docent en economia social, cooperativisme, emprenedoria social i tercer sector. Què significa per a vosté assumir la presidència de l'OIBESCOOP en este moment?

- Moltes gràcies per la felicitació. Assumir la presidència de l'OIBESCOOP és, abans de res, una responsabilitat i un honor. L'Observatori és el resultat de quasi dues dècades de treball col·lectiu d'investigadores i investigadors d'una vintena de països, i rebre este llegat suposa un compromís amb les persones que ho van fer possible. El moment és especialment significatiu perquè coincideix amb un context internacional en què l'economia social ha guanyat reconeixement institucional, però també afronta reptes importants. Entenc esta presidència com una tasca de continuïtat i, alhora, de renovació, al servici d'una xarxa que constituïx el seu principal actiu.

- Quins objectius es planteja l'OIBESCOOP en esta nova etapa?

- Ens plantegem tres grans objectius. El primer és consolidar l'estructura de l'associació i reforçar la Xarxa d'Especialistes, incorporant-hi noves generacions d'investigadores i investigadors i ampliant la presència en països i temàtiques menys representats. El segon és intensificar la producció científica comparada: informes, estudis i bases d'informació que permeten analitzar l'economia social iberoamericana amb criteris rigorosos i homogenis, una cosa que continua sent necessària. El tercer és millorar la transferència de coneixement cap a les mateixes entitats de l'economia social i cap a les administracions públiques, de manera que la investigació contribuïska a orientar polítiques i pràctiques. Tot això, amb una perspectiva transversal de gènere i sostenibilitat, en coherència amb l'Agenda 2030.

- La Xarxa d'Especialistes de l'OIBESCOOP ha crescut amb noves incorporacions. Quin perfil tenen els col·laboradors de l'Observatori?

- La Xarxa d'Especialistes reuneix fonamentalment personal investigador i docent universitari, amb trajectòries consolidades en l'estudi de l'economia social, el cooperativisme i l'economia solidària, juntament amb investigadores i investigadors més joves que aporten noves mirades i metodologies. És una xarxa interdisciplinària: hi conviuen perfils de l'economia, el dret, la sociologia, la gestió empresarial o el desenvolupament territorial.

Esta diversitat disciplinària i geogràfica, amb especialistes de l'Argentina, el Brasil, Xile, Colòmbia, Costa Rica, Cuba, l'Equador, El Salvador, Espanya, Guatemala, Hondures, Mèxic, Nicaragua, el Paraguai, el Perú, Portugal, Puerto Rico, la República Dominicana, l'Uruguai i Veneçuela, és precisament el que permet una lectura rica i matisada de la realitat iberoamericana.

- L'OIBESCOOP es planteja com un espai de col·laboració científica sobre economia social i solidària entre Iberoamèrica, Espanya i Portugal, i la seua agenda recent inclou temàtiques com les polítiques públiques, el gènere o el desenvolupament territorial. Quines línies d'investigació o activitats destacaria de l'Observatori?

- L'activitat de l'Observatori es caracteritza, com assenyalava abans, per la seua obertura i pluralitat quant a enfocaments i línies d'investigació. Si haguérem d'agrupar els treballs desenvolupats al llarg del temps, podríem organitzar-los al voltant de cinc grans àmbits: economia social i cooperativisme; ocupació i desenvolupament territorial; polítiques públiques; gènere i inclusió, i mesurament i impacte de l'economia social. Entre estos àmbits, destaca l'anàlisi comparada dels marcs jurídics i de les polítiques públi-

ques, camp en què actualment estem preparant una monografia. Esta iniciativa es justifica pel fet que Iberoamèrica s'ha consolidat en les últimes dècades com un autèntic laboratori legislatiu en matèria d'economia social i solidària.

Una altra línia especialment rellevant és la perspectiva de gènere, que l'Observatori ha incorporat com una secció pròpia i que resulta fonamental per a comprendre el paper de les dones tant en el cooperativisme com en l'economia popular.

Finalment, mereix una atenció particular la relació entre economia social i desenvolupament territorial, un àmbit en què les entitats de l'ESS han demostrat una notable capacitat per a generar ocupació, reforçar l'arrelament de la població i contribuir a la cohesió social en territoris rurals i perifèrics.

- L'Observatori es dona a conèixer principalment a través d'una web, informes i butlletins electrònics. Quines novetats podem trobar en la web de l'OIBESCOOP?

- La web és la nostra principal ferramenta de difusió i de treball en xarxa. En esta nova etapa n'hem renovat el disseny, hem actualitzat els continguts de les seccions temàtiques, hem incorporat nous estudis i hem habilitat un repositori per a les publicacions del Butlletí de Notícies OIBESCOOP. El portal ha estrenat noves seccions de Revistes, Formació Universitària en Economia Social i Gènere. La secció de Revistes es dividix, a més, en dos seccions addicionals: una de revistes acadèmiques i una altra de revistes o portals web de caràcter informatiu o periodístic.

També s'ha dut a terme una revisió dels continguts publicats en anys anteriors que, si bé es mantenen íntegrament en la web, durant este any han passat a una nova secció històrica, a la qual s'accedix al final de la pàgina d'inici de l'OIBESCOOP.

El nostre propòsit és que la web funcione no sols com un aparador, sinó també com un recurs útil i actualitzat per a personal investigador, estudiantat, responsables públics i entitats, i que reflectisca l'activitat de tota la xarxa. Convide els lectors de Noticias del CIDECA a visitar-la en www.oibescoop.org i a subscriure's als nostres butlletins.

- Té sentit parlar d'un «model iberoamericà» d'economia social? Quines són les característiques de l'ESS en què més ens assemblem?

- Crec que convé parlar amb prudència d'un «model», perquè la diversitat entre països és molt notable, tant en la configuració del sector com en el seu reconeixement jurídic. Dit això, sí que hi ha trets compartits que permeten parlar d'un espai iberoamericà de l'economia social i solidària.

Compartim una tradició cooperativa amb arrels comunes, un marcat protagonisme de la dimensió comunitària i territorial, i una concepció de l'economia social i solidària vinculada a la inclusió, a la generació d'ocupació digna i a la resposta davant de les crisis econòmiques. També compartim una trajectòria d'institucionalització a través de lleis marc i de polítiques públiques específiques.

Potser la diferència més visible és que a l'Amèrica Llatina l'enfocament de l'economia solidària i de l'economia popular té un pes més gran, mentre que a Espanya i Portugal predomina el concepte d'economia social d'arrel europea. Lluny de ser un obstacle, este diàleg entre enfocaments és una de les majors riqueses de l'espai iberoamericà.

- Què pot aprendre Espanya del cooperativisme i de l'economia social llatinoamericana? O, dit d'una altra manera, quin país o experiència iberoamericana considera que està oferint actualment aprenentatges especialment interessants?

- Espanya pot aprendre, sobretot, de la capacitat de l'economia social i solidària llatinoamericana per a articular-se amb els moviments socials i les comunitats, i per a donar resposta a necessitats molt bàsiques a partir de l'autoorganització: habitatge, alimentació o cures. També resulta molt inspirador l'esforç per a visibilitzar i reconèixer l'economia popular i el treball informal com a part de l'economia social, una qüestió que a Europa a penes s'ha abordat.

Seria injust destacar un únic país, però hi ha experiències especialment suggeridores: el cooperativisme d'habitatge per ajuda mútua a l'Uruguai, que, a més, disposa d'una llei d'economia social i solidària des de 2019; la reinstitucionalització de la política d'economia solidària al Brasil en l'àmbit del Ministeri de Treball; les empreses recuperades pels seus treballadors a l'Argentina, que continuen sent un referent internacional; i el paper exercit per les cooperatives, associacions i altres organitzacions de l'economia solidària a Colòmbia, que han contribuït a generar oportunitats econòmiques. També cal destacar la reconstrucció del teixit comunitari i els processos de reintegració en territoris afectats per dècades de conflicte armat, on estes organitzacions han sigut reconegudes com a instruments rellevants per a consolidar la pau territorial. Finalment, cal esmentar les múltiples expressions de l'economia popular a Mèxic, on els mercats locals, les cooperatives, els emprenedors familiars i les formes associatives de base constitueixen mecanismes fonamentals d'inclusió socioeconòmica i de generació d'ingressos per a amplis sectors de la població, especialment en contextos de vulnerabilitat i elevada informalitat.

Intervenció d'Inmaculada Carrasco al costat de Barbara Sak, directora del CIRIEC-Internacional, en el X Congrés Internacional d'Investigadors en Economia Social del CIRIEC — Bordeus, octubre de 2025.

- **L'Institut Universitari IUDESCOOP, juntament amb CIRIEC-Espanya, van estar darrere de la creació de l'Observatori Iberoamericà fa prop de vint anys, el 2008. Quina relació té la nova associació OIBESCOOP amb estes entitats, així com amb la resta de seccions del CIRIEC a Iberoamèrica?**

- L'OIBESCOOP naix de la iniciativa de l'IUDESCOOP de la Universitat de València i de CIRIEC-Espanya, que van ajudar a donar forma a una idea del professor Mario Radrigán, aleshores doctorand de la UV i actualment professor de la Universitat de Santiago de Xile. També beu de les fonts de la Fundació Iberoamericana de l'Economia Social (FUNDIBES). I esta filiació forma part de la seua identitat.

La constitució com a associació no va suposar una ruptura, sinó una evolució natural que va permetre dotar l'Observatori d'una estructura pròpia, més àgil i amb més capacitat d'acció. Mantenim una relació d'estreta col·laboració amb les dos entitats.

En este recorregut ha sigut molt rellevant la contribució de Carmen Marcuello, anterior presidenta de l'OIBESCOOP, el treball de la qual ha sigut fonamental per a consolidar la xarxa, reforçar-ne la projecció iberoamericana i afermar els vincles entre la comunitat acadèmica i els actors de l'economia social i solidària.

Per tot això, considere fonamental reforçar els vincles amb les seccions nacionals del CIRIEC a Iberoamèrica i amb altres xarxes acadèmiques de la regió, perquè compartim objectius i perquè la cooperació entre xarxes multiplica l'impacte del nostre treball.

- **L'OIBESCOOP té ara la seu a la Universitat de Castella-la Manxa. Quin paper ha exercit esta universitat per a poder acollir l'associació que dona continuïtat a l'Observatori?**

- La Universitat de Castella-la Manxa ha mostrat des del primer moment un suport decidit, que agraïm sincerament. Acollir la seu de l'OIBESCOOP, facilitant espais, suport administratiu i suport institucional, reflectix el compromís de la UCLM amb l'economia social i amb la projecció internacional de la seua investigació, així com la seua vocació iberoamericana.

A més, la Universitat compta amb grups d'investigació amb una trajectòria consolidada en economia social, emprenedoria i desenvolupament territorial, fet que genera sinergies molt valuoses per a l'Observatori.

- **Com bé sap, ens trobem actualment en un context polític global molt polaritzat, amb riscos geopolítics i econòmics evidents, a més d'enormes desafiaments tecnològics i mediambientals, entre altres. Creu que, en este context, el suport públic a l'economia social podria veure's minvat?**

- El risc existix, i seria poc responsable ignorar-lo. En contextos de polarització i de tensions pressupostàries, les polítiques de foment de l'economia social poden quedar relegades o ser qüestionades, i en alguns països ja s'han produït retrocessos institucionals. Tanmateix, també hi ha motius per a un cert optimisme: en els últims anys, l'economia social ha obtingut reconeixements molt rellevants, com ara la resolució de les Nacions Unides de 2023 sobre econo-

mia social i solidària i desenvolupament sostenible, la resolució de l'OIT de 2022 o el Pla d'Acció Europeu. Estos marcs oferixen un suport important.

La clau serà demostrar, amb evidències rigoroses, l'aportació de l'economia social i solidària a l'ocupació, la cohesió i la resiliència dels territoris, de manera que el seu suport s'entenga com una inversió i no com una despesa prescindible. En este àmbit, la investigació té molt a dir.

-Quin creu que pot ser el paper de l'economia social iberoamericana i global en este context actual tan complex?

- L'economia social i solidària ha demostrat, crisi rere crisi, una notable capacitat de resiliència i de resposta: manté l'ocupació en moments de dificultat, arrela l'activitat als territoris i anteposa les persones al capital. En un context d'incertesa geopolítica, transició ecològica i transformació tecnològica, oferix un model d'empresa capaç de conjugar eficiència econòmica, democràcia i sostenibilitat. En particular, pot exercir un paper decisiu en una transició ecològica i digital justa, evitant que els seus costos recaiguen sobre els col·lectius més vulnerables. I, en l'espai iberoamericà,

pot contribuir a tendir ponts de cooperació i de diàleg en un moment en què són més necessaris que mai.

- I quin és el paper de l'Acadèmia?

- L'Acadèmia té una doble responsabilitat. D'una banda, generar coneixement rigorós i independent: mesurar, analitzar i avaluar l'abast real de l'economia social i solidària, les seues fortaleces i també les seues limitacions, perquè la credibilitat del sector depèn en bona mesura de la qualitat de les evidències disponibles. De l'altra, transferir este coneixement a la societat, a les entitats i a les persones que dissenyen polítiques públiques, així com formar les noves generacions en una altra manera d'entendre l'empresa i l'economia.

Les xarxes com l'OIBESCOOP permeten, a més, una cosa que cap universitat pot fer a soles: comparar realitats, compartir aprenentatges i construir una agenda d'investigació comuna a banda i banda de l'Atlàntic. Les comunitats com l'OIBESCOOP permeten además algo que ninguna universidad puede hacer en solitario: comparar realidades, compartir aprendizajes y construir una agenda de investigación común a ambos lados del Atlántico.

The screenshot displays the OIBESCOOP website with a green header. The main content area features several news articles with images and text. On the right side, there is a vertical list of logos for collaborating institutions, including CIRIEC, UCLM, Universidad Zaragoza, CIEC, CIESCOOP, CIEC, UNED, UNTREF, and CEES UNTREF. At the bottom right, there is a section for 'PATROCINIO' (Sponsorship) with logos for the Government of Spain and the Ministry of Education.

Publicaciones Revistas Formación Datos Género Biblioteca

iberomérica 02/07/2026
Los Estados miembros de la Comunidad Iberoamericana de Naciones firman el Compromiso Iberoamericano por la Economía Social y Solidaria 2026-2030
El documento fue firmado en el marco de la VI Conferencia Iberoamericana Ministerial de Trabajo, celebrada el pasado 2 de julio en Avilés (España). La aprobación de este texto marca un hito histórico, al constituir el primer gran acuerdo político de alcance iberoamericano consensuado en Economía Social y Solidaria. Su adopción representa un paso decisivo hacia la consolidación de una visión compartida sobre el papel estratégico de la ESS como motor de desarrollo sostenible y fortalecimiento de las democracias.

iberomérica, Panamá 10/07/2026
Panamá, sede de la Conferencia Global y Asamblea de la Alianza Cooperativa Internacional 2026
La ACI une, representa y sirve a las cooperativas de todo el mundo. Sus Conferencias Mundiales ofrecen un espacio único para que los cooperativistas se reúnan, compartan sus éxitos y aprendan unos de otros. Brindan oportunidades para crear nuevas conexiones y fortalecer las existentes, experimentar la cooperación intercultural y desarrollar ideas e iniciativas concretas para implementar en su organización.

iberomérica 06/07/2026
La CEPAL publica un informe especial sobre el impacto de la Guerra de Irán en América Latina y el Caribe
El informe señala que, aunque América Latina y el Caribe aparece en una posición relativamente más favorable que otras regiones frente a al choque externo —por su relativamente baja exposición comercial directa a los países del golfo Pérsico y porque algunas de sus grandes economías son exportadoras netas de hidrocarburos—, esa posición agregada oculta una marcada heterogeneidad. La mayoría de los países, que son importadores netos de hidrocarburos, reciben impactos negativos del choque a través de distintos canales de transmisión.

Brasil, Iberoamérica 09/07/2026
Hacia el Foro GSEF 2027, en Maricá (Brasil): ecosistemas territoriales frente a la fragmentación
Por Roberto di Meglio: El camino hacia el Foro Global GSEF en septiembre de 2027 en Maricá (Brasil) ofrece una oportunidad importante para preguntarnos qué agenda necesita hoy la Economía Social y Solidaria (ESS). No se trata solamente de visibilizar experiencias valiosas, sino de comprender cómo esas experiencias pueden conectarse entre sí, dialogar con las políticas públicas y convertirse en verdaderos ecosistemas territoriales capaces de transformar los modelos de desarrollo.

Colombia 01/04/2026
Un programa académico en transformación: Especialización en Gestión de Empresas de la Economía Social y Solidaria (EGEES) Pontificia Universidad Javeriana Bogotá (Colombia)
Por Juan Fernando Álvarez y Fabian Enrique Salazar: La Pontificia Universidad Javeriana de Bogotá (Colombia), cuya misionalidad gira alrededor de una formación integral de profesionales para el mundo, una pedagogía humanista y una ética del cuidado, viene ofreciendo desde hace tres décadas el Programa de Especialización en Gestión de Empresas de la Economía Social y Solidaria (EGEES), cuyo antecedente fue la Especialización en Gestión de Empresas del Sector Solidario orientada en su Facultad de

CON LA COLABORACIÓN DE:

CIRIEC
UCLM
Universidad Zaragoza
CIEC
CIESCOOP
CIEC
UNED
UNTREF
CEES UNTREF

CON EL PATROCINIO DE:

GOBIERNO DE ESPAÑA
MINISTERIO DE EDUCACIÓN

Web del OIBESCOOP: www.oibescoop.org

La actualidad de la Economía Social europea

SEN#50 abril 2026

50 números del 'Social Economy News', ampliando la difusión de la economía social en todo el mundo

Barbara Sak, directora del CIRIEC-Internacional, y José Luis Monzón, director CIRIEC-España y presidente de Honor de CIRIEC-Internacional

Qué buena idea fue lanzar este proyecto, y aquí estamos ya en el número 50, unos seis años después. A finales de 2020, CIRIEC-España impulsó este Boletín de Información sobre la Economía Social, 'Social Economy News', con el objetivo de ampliar el conocimiento de la economía social más allá de un círculo demasiado reducido de expertos en este ámbito. Se trata de dar a conocer mejor y mostrar toda la amplitud del sector y de las actividades de la economía social en la Unión Europea y más allá.

[Leer más](#)

En portada

La Comisión Europea presenta la evaluación intermedia del Plan de Acción de Economía Social y marca nuevas prioridades hasta 2030

La evaluación intermedia concluye que el Plan ha logrado impulsar un nuevo dinamismo en la economía social europea, proporcionando un marco político coherente, movilizandando financiación y aumentando su visibilidad tanto a nivel nacional como comunitario. Entre los principales logros, la Comisión subraya que 21 Estados miembros han adoptado o están preparando estrategias nacionales de economía social; y se han movilizadando más de 1.620 millones de euros en financiación europea.

[Leer más](#)

Social Economy News

El butlletí de CIRIEC més internacional i amb més difusió i impacte
Una newsletter de CIRIEC-Espanya i de CIRIEC-Internacional,
juntament amb Social Economy Europe
Disponible en tres idiomes: francès, anglès i espanyol

<https://www.socialeconomynews.eu/>

SUBSCRIU-TE GRATUÏTAMENT A LA NEWSLETTER

L'ECONOMIA SOCIAL EN ACCIÓ · LES NOSTRES FEDERACIONS

UNIÓN RENOVABLES, LA FORÇA DE LA UNIÓN DE COOPERATIVES, COMUNITATS ENERGÈTIQUES I PERSONES USUÀRIES

- Seu: C/ Cavallers, 26 - 46001 Valencia
- Telèfon: (+34) 744 489 589

- Any de constitució: 2016
- E-mail: info@unionrenovables.coop
- Web: <https://unionrenovables.coop/>
- X: <https://x.com/unionrenovables>
- Facebook: <https://www.facebook.com/UnionRenovables1>
- LinkedIn: <https://www.linkedin.com/company/uni3n-renovables-coop/>

Unión Renovables és una unió de cooperatives de persones consumidores i usuàries d'energies netes. Amb seu a València, agrupa 27 cooperatives d'àmbit municipal i regional que comercialitzen electricitat 100 % renovable a més de 125.000 persones sòcies de tot el país. A més de subministrar energia, acompanya les seues sòcies i socis en el camí cap a un consum més responsable, i impulsa, dona suport i se suma a comunitats energètiques, com una ferramenta més per a avançar cap a una transició energètica justa i participativa.

La història d'Unión Renovables està relacionada amb les cooperatives elèctriques espanyoles, l'origen de les quals es remunta a la dècada de 1920. En aquella època, l'energia elèctrica no era tan accessible per a les persones i les indústries situades fora dels entorns urbans, ja que a les grans empreses elèctriques no els resultava econòmicament rendible instal·lar línies elèctriques i xarxes de distribució fora dels grans nuclis de població.

A partir d'esta necessitat, van anar sorgint cooperatives en prop de 2.000 localitats espanyoles que, per a poder abastir-se d'energia elèctrica, van triar la fórmula jurídica de la cooperativa per la seua estructura, el seu compromís social i el seu funcionament democràtic.

A causa de les restriccions en el subministrament d'electricitat que es van haver de suportar durant la postguerra, estes societats cooperatives van començar a desaparèixer. Es va iniciar així un període ple de dificultats que les grans empreses del sector van aprofitar per a absorbir la majoria d'estes entitats.

Hui en dia encara en resistixen 21 de centenàries. Setze d'estes estan ubicades en pobles de la Comunitat Valenciana, associen més de 50.000 persones i es caracteritzen per dur a terme l'activitat de distribució

a través de societats participades al 100 % per les cooperatives.

A partir de la liberalització del mercat elèctric, l'any 1997, es van incorporar noves cooperatives elèctriques arreu del territori espanyol. La majoria van començar la seua trajectòria com a comercialitzadores i van incloure entre les seues activitats l'execució de projectes de generació d'energia renovable i d'eficiència energètica. Van nàixer baix el paradigma del canvi de model energètic i la ruptura de l'oligopoli elèctric.

Estes societats procuren oferir preus competitius a les persones sòcies i abonades mitjançant l'activitat de comercialització d'energia elèctrica que duen a terme directament. Aposten pel desenvolupament, fan inversions als municipis i generen ocupació de qualitat en les seues àrees d'actuació.

D'estos dos tipus de cooperatives, 27 són membres d'Unión Renovables. Per tant, dins d'Unión Renovables conviuen cooperatives relativament joves amb altres que provenen d'aquella tradició cooperativa elèctrica de principis del segle XX. En conjunt, associen més de 125.000 persones i gestionen al voltant de 163.000 contractes d'electricitat. Comercialitzen més de 500 GWh d'energia certificada (GDO), i generen 70 GWh d'energia renovable.

Participació d'Unión Renovables en el Fòrum Social 'Més Enllà del Creixement', al febrer de 2026, a la Universitat Autònoma de Madrid (Facultat de Ciències, Edifici de Biologia).

Generant sinergies a favor del sector cooperatiu

Unión Renovables sorgeix davant de la necessitat de suport mutu entre les entitats sòcies, per a aprofitar sinergies que les enfortisquen tant a elles com al conjunt del sector cooperatiu de l'àmbit energètic.

Els primers passos per a la constitució d'Unión Renovables es van fer l'any 2014, quan representants de cooperatives elèctriques caracteritzades per oferir a les persones sòcies electricitat amb garantia d'origen renovable van mantindre diverses reunions per a intercanviar opinions i analitzar els possibles camins conjunts i cooperatius que es podrien establir en el futur.

Estes converses van donar lloc a la celebració, a mitjan 2015, de la «I Trobada de cooperatives elèctriques d'origen renovable». En esta primera reunió es van analitzar qüestions relatives al possible format d'una estructura representativa comuna, així com la disponibilitat i la implicació d'altres xarxes en què estaven presents unes entitats o altres.

Una segona trobada, celebrada aquell mateix any a Madrid, va acordar la redacció definitiva del document de valors cooperatius compartits. En este document s'oferien les alternatives previstes en la legislació vigent per a organitzar-se al voltant d'una figura que representara l'associacionisme cooperatiu elèctric renovable.

Al maig de 2016 va tindre lloc a la ciutat de Sòria la «III Trobada de cooperatives elèctriques d'origen renovable». En esta trobada es van debatre els estatuts, qualificats prèviament pel Registre de Cooperatives, i es va acordar quines cooperatives serien les promotores de la constitució de la Unió.

L'1 de desembre de 2016 es va acordar dipositar i inscriure l'escriptura pública de constitució de l'entitat 'Unión de Cooperativas de Consumidores y Usuarios de Energías Renovables' en el llibre d'inscripció corresponent del Registre d'Associacions Cooperatives. L'entitat va quedar qualificada com a Unió de Cooperatives i, al mateix temps, se'n va acordar la publicació en el BOE, mitjançant una resolució publicada el 10 de març de 2017, amb el número d'inscripció 74-A.C.

Consell Rector de Unión Renovables

President: Alfonso García (Goïener, S. Coop)

Vicepresidenta: Rosario Alcantarilla (Megara Energía, S. Coop)

Secretaria: José Vicente Sais (Eléctrica de Guadassuar, Coop. V.)

Vocals: Miguel Ángel Mena (La Solar Energía, S. Coop.) y Josefa Company (Suministros Especiales Alginetenses, Coop. V.)

Compromís amb l'Economia Social i Solidària

Unión Renovables està formada actualment per 27 entitats, de les quals 21 són comercialitzadores d'energia, 2 són cooperatives de treball, 2 són comunitats energètiques i 2 són unions de cooperatives (vegeu el quadre de la part inferior de la pàgina).

És l'entitat representativa de referència en l'àmbit del cooperativisme energètic estatal i el catalitzador del consum i la producció d'energia renovable mitjançant fórmules cooperatives. El seu propòsit estratègic es concreta a aconseguir, per al conjunt de les cooperatives de consum elèctric, un entorn adequat d'influència i representació que contribuïska a millorar-ne la competitivitat i el desenvolupament, a través de processos conjunts, serveis i interlocució amb l'Administració pública i els agents socials.

És una entitat compromesa amb les persones i el planeta, així com amb l'Economia Social i Solidària, a través de **REAS Red de Redes**, de la qual forma part. Se sent plenament alineada amb la Carta de Principis de l'Economia Solidària. La proximitat, la participació i els intercanvis de les cooperatives amb el teixit social i associatiu de cada entorn són conseqüència i reflex de les accions dutes a terme, tant per les mateixes cooperatives com per la Unió. Tot això es tradueix

en un millor posicionament i una major visibilitat del cooperativisme elèctric renovable en conjunt.

Unión Renovables també participa en **Rescoop**, la federació europea de comunitats energètiques, que agrupa més de 2.500 entitats d'este tipus a Europa, amb més de 2 milions de persones sòcies.

La necessitat recíproca de compartir i col·laborar amb entitats afins a escala europea, l'alineament de principis i objectius amb la voluntat de reforçar-los, i la consciència clara que els seus interessos es decideixen, en gran part, en àmbits allunyats dels escenaris de decisió dels estats que conformen la Unió Europea, fan que Unión Renovables participe activament en Rescoop i en altres fòrums internacionals relacionats.

Unión Renovables també forma part de la Coalició per l'Energia Comunitària, la Xarxa Estatal pel Dret a l'Energia i el Fòrum Social Més Enllà del Creixement.

Per la democràcia i la sobirania energètica

Com a cooperatives energètiques, les entitats que integren Unión Renovables compartixen una aposta decidida per les persones. Les persones usuàries i consumidores es convertixen en copropietàries del seu subministrament energètic, deixen d'estar al marge i passen a participar en la gestió de la seua pròpia energia.

Socis de Unión Renovables

Cooperatives Elèctriques històriques*:

Vinalesa (1911), Meliana (1922), Castellar (1924), Chera (1928), Callosa de Segura (1929), Alginet (1930)
Guadassuar (1931), Sot de Chera (1947), Serrallo (1965)

Cooperatives Elèctriques de nova generació:

Som Energia (Girona), Goiener (Ordizia, Gipuzkoa), Megara (Soria), La Corriente (Madrid),
Sapiens (Canet d'En Berenguer, Valencia), Energética (Valladolid), La Solar (Murcia), Nosa Enerxía (Vigo, Pontevedra),
Astu Enerxía (Gijón, Asturias), Solabria Renovables (Santander, Cantabria)
En Verde (Mérida, Badajoz), Candela (Sevilla)

Cooperatives de treball:

AeioLuz (Catarroja, Valencia), Ecooo (Madrid)

Comunitats energètiques: Piztu (Zumaia, Gipuzkoa), Enherkom (Hernani, Gipuzkoa)

Unions de cooperatives: Red Movilidad Coop. i Unió de Cooperatives d'Ensenyament Valencianes (UCEV)

**Entre parèntesis, l'any de constitució de cada cooperativa elèctrica històrica. Totes són de la Comunitat Valenciana.*

Unión Renovables sorgix davant de la necessitat de suport mutu entre les cooperatives elèctriques sòcies. Dins d'Unión Renovables conviuen cooperatives relativament joves amb altres que provenen de la tradició cooperativa elèctrica de principis del segle XX. En conjunt, associen més de 125.000 persones i gestionen al voltant de 163.000 contractes d'electricitat.

La Unió treballa per a generar coneixement i apoderar la ciutadania, perquè recupere l'esperit crític. Està compromesa amb l'entorn pròxim (local, comarcal, proper, etc.) i concep l'energia com una necessitat bàsica de la població a la qual les cooperatives volen donar resposta.

Estes cooperatives aconseguixen la confluència de persones consumidores i productores a xicoteta escala, que decidixen unir-se per a sumar forces i aprofitar sinèrgies, com a alternativa real davant d'un mercat oligopolístic.

En definitiva, Unión Renovables propugna un nou model energètic basat en la sobirania energètica, l'estalvi i l'eficiència, amb una aposta ferma per integrar el cicle de l'energia en una economia circular i descarbonitzada, i per implantar energies renovables i sistemes de generació distribuïda com a eines per a transitar cap a un model que assumisca el decreixement, la sobirania energètica popular i una vida sostenible en un planeta finit.

La cooperativa, la fórmula jurídica idònia per a les comunitats energètiques

Entre les activitats més destacades dutes a terme per Unión Renovables figura un estudi encarregat el 2025 a l'IUDESCOOP sobre *La cooperativa de personas consumidoras d'energia com a forma jurídica més apropiada de comunitat energètica*.

El document, signat per la professora Gemma Fajardo, presenta en primer lloc què són les comunitats energètiques i quines característiques se'ls atribueixen; se centra en les cooperatives, i en particular en les de persones consumidores i en totes les variants que es poden donar en el dret espanyol; explora altres possibles figures jurídiques per a les comunitats energètiques, i demostra, en les conclusions, per què les cooperatives són la figura idònia en el dret espanyol per a organitzar una comunitat energètica.

Tal com recorda la professora Fajardo en l'informe, des de la UE, les normes creades per a produir una energia neta per a tots els europeus centren l'atenció en les persones consumidores, i l'objectiu és que puguin produir tota la seua energia, emmagatzemar-la,

Fotografia de campanya realitzada per la Coalició per l'Energia Comunitària, de la qual forma part Unión Renovables. <https://coalicioneenergiacomunitaria.org/>

Acte d'Unió Renovables a Mataró, Capital Espanyola de l'Economia Social 2026.

compartir-la, consumir-la o vendre-la, directament o a través de comunitats energètiques. Per tant, les comunitats energètiques han d'estar integrades principalment per persones consumidores que vulguen dur a terme estes activitats.

En la cooperativa es busca satisfer les necessitats dels seus membres, en este cas, el consum d'energia neta. Les persones consumidores d'energia poden constituir una cooperativa de persones consumidores, però no és l'única opció: també podrien formar part d'altres tipus de cooperatives que, per la seua condició de multiactives, presten també este tipus de servei a les persones sòcies. Per exemple, una cooperativa agroalimentària o de serveis empresarials o professionals. També podria ser adequada una cooperativa integral o una d'iniciativa social.

Finalment, les cooperatives no sols disposen d'un règim jurídic consolidat, modern i flexible, sinó que, a més, tal com estableix la Constitució espanyola, han de ser promogudes pels poders públics. Això obliga el legislador a impulsar-ne la constitució i el desenvolupament quan les persones consumidores, com en este cas, s'unixen per a satisfer les seues necessitats relacionades amb la generació i el consum d'energia, d'acord amb els principis cooperatius..

Col·laboració entre ajuntaments i cooperatives energètiques

Un altre informe promogut per Unió Renovables i elaborat pel IUDESCOOP és l'estudi jurídic *Col·labo-*

ració entre ajuntaments i cooperatives energètiques per al desenvolupament de projectes d'autoconsum. Este nou estudi està signat per la professora María José Vañó.

Segons les principals conclusions d'este segon informe, els ajuntaments poden implicar-se activament en les cooperatives energètiques a través de diferents instruments jurídics i modalitats de col·laboració. Entre les vies més adequades destaquen:

- **Cessió de l'ús de béns públics** (cobertes, solars, infraestructures municipals) mitjançant autoritzacions administratives, concessions demaniales o drets de superfície.
- **Participació directa com a persona sòcia de la cooperativa**, formalitzada mitjançant aportacions dineràries o no dineràries (com ara drets d'ús sobre espais públics).
- **Convenis de col·laboració institucional**, orientats al suport tècnic, logístic, comunicatiu o polític.
- **Contractació pública de serveis energètics**, quan hi haja una contraprestació econòmica directa o es requerisca una prestació continuada, d'acord amb la Llei 9/2017 de contractes del sector públic.

La professora Vañó conclou: "La governança compartida entre l'ajuntament i la cooperativa energètica contribueix decisivament a l'èxit, la legitimitat i la sostenibilitat del projecte, ja que facilita la coresponsabilitat, la transparència i l'enfortiment dels vincles entre la ciutadania i les institucions públiques".

Mantindre l'essència de les comunitats energètiques

No obstant això, l'expansió accelerada de les comunitats energètiques, encara que representa una oportunitat per a democratitzar el sistema energètic, comporta riscos. Així es posa de manifest amb l'arribada de fons públics i l'interés creixent de diversos agents econòmics aliens a l'economia social. En este context, cal mantindre l'essència de les comunitats energètiques per a garantir una transició energètica justa i ciutadana, així com una gestió professional i autoritzada que assegure la transparència, la participació efectiva i l'ús responsable dels recursos, sempre amb l'objectiu de posar l'energia al servei de les persones i del territori.

Impulsades per la normativa europea i avalades per diverses polítiques públiques, les comunitats energètiques tenen com a objectiu apoderar la ciutadania i el teixit local perquè puguin produir, gestionar i consumir energia renovable al seu propi territori, generant beneficis socials, ambientals i econòmics compartits.

Diversos informes recents, però, alerten que el desplegament de les comunitats energètiques no sempre està alineat amb este esperit fundacional.

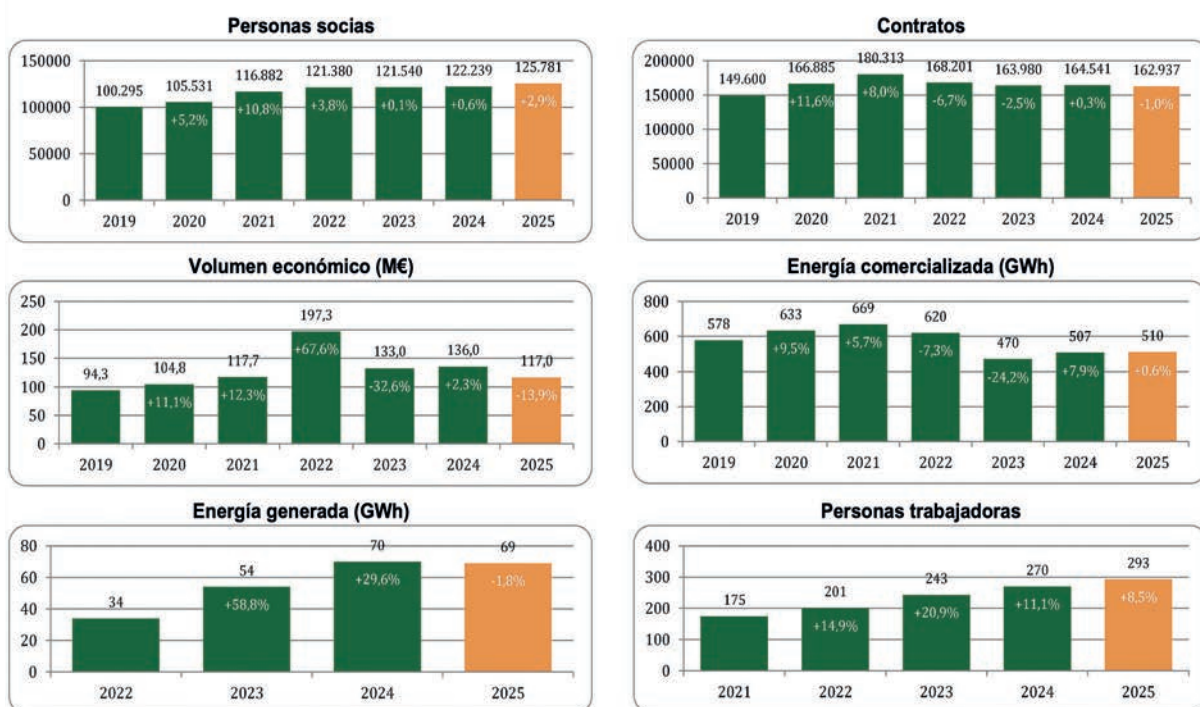
Estos estudis, elaborats per consultores especialitzades en sostenibilitat, polítiques públiques i transi-

ció ecològica, advertixen del risc creixent de "captura corporativa d'este model", és a dir, de l'ús del marc legal de les comunitats energètiques per part d'agents amb interessos principalment lucratiu, que desvirtuen el seu caràcter democràtic i de base ciutadana.

"La falta de definicions jurídiques precises i de mecanismes de supervisió suficients ha permès que empreses del sector energètic tradicional impulsen projectes que, encara que es presenten com a comunitats energètiques, no garantixen una participació efectiva de la ciutadania ni un retorn real al territori. Esta situació pot comprometre la credibilitat del model i generar confusió entre les administracions i les persones usuàries", insistixen.

A Espanya, esta problemàtica s'ha analitzat en profunditat en l'informe *Comunidades Energéticas Fake*, elaborat per Amigas de la Tierra amb Traza Consultoría, sota la coordinació de Cristina Alonso Saavedra. El document posa de manifest que "una part rellevant de les subvencions públiques destinades a fomentar les comunitats energètiques s'ha canalitzat a través de filials de grans corporacions energètiques". També revela que, en alguns casos, estos projectes no garantixen una governança democràtica ni un impacte social positiu proporcional als recursos públics rebuts.

Principals xifres d'Unión Renovables i de les seues entitats associades

L'ECONOMIA SOCIAL EN ACCIÓ · LES NOSTRES ASSOCIACIONS

AVAPACE, ASSOCIACIÓ VALENCIANA D'AJUDA A LA PARÀLSI CEREBRAL

- Seu: Plaza José María Orense, 6,
46022 Valencia
- Telèfon: 963 60 44 37

- Any de constitució: 1972
- E-mail: asociacion@avapace.org
- Web: <https://avapace.org/>
- Instagram: <https://www.instagram.com/avapace/>
- Facebook: <https://www.facebook.com/Avapace>
- X: <https://x.com/avapace>

AVAPACE és una associació formada per persones amb paràlisi cerebral, les seues famílies, els i les professionals que els donen suport i un equip de voluntariat. Mira de cara la realitat que viuen les persones amb diversitat funcional i treballa perquè la nostra societat siga cada dia una mica més inclusiva i més justa. L'objectiu és fer efectiva la igualtat d'oportunitats de les persones amb paràlisi cerebral i les seues famílies.

AVAPACE es va fundar a València l'any 1972. Va nàixer per iniciativa d'un grup de famílies i pares amb fills afectats per paràlisi cerebral que buscaven suport, recursos i visibilitat per a millorar la qualitat de vida dels seus familiars. Es va constituir com una associació sense ànim de lucre i d'àmbit provincial, centrada a defensar la dignitat, els drets i l'autonomia de les persones amb diversitat funcional.

El que va començar com un moviment de famílies en la dècada dels setanta ha crescut fins a formar una àmplia xarxa de centres d'atenció primerenca, col·legis d'educació especial, centres de dia i residències. El fet d'estar constituïda com a associació implica que les mateixes famílies, organitzades democràticament, amb el suport dels i les professionals i el finançament de les administracions, s'impliquen directament en l'organització dels centres, en el desenvolupament de l'entitat i en la supervisió del conjunt.

A AVAPACE es fomenta el desenvolupament personal, es reforça la capacitat d'autodeterminació i es promouen els drets impulsant la transformació social i actuant com a interlocutors amb les administracions públiques. També forma professionals i impulsa la in-

vestigació sobre la paràlisi cerebral, participant en fòrums científics i col·laborant directament en projectes d'investigació i difusió.

La paràlisi cerebral

La paràlisi cerebral és la conseqüència d'una lesió neurològica produïda durant el desenvolupament fetal, el part o els primers anys de vida d'un bebé, és a dir, quan el sistema nerviós està en desenvolupament. És una lesió que altera les estructures cerebrals que controlen els músculs i que, per tant, comporta un grau de discapacitat que varia segons la persona.

La lesió cerebral fa que, encara que els ossos, els músculs i els nervis estiguen sans, la persona no controle bé els moviments i puga tindre dificultats per a mantindre's dreta, caminar, manipular objectes, parlar o fins i tot engolir. És freqüent que, a més de les estructures cerebrals motores, la lesió afecte altres funcions, de manera que es poden afegir altres discapacitats a les dificultats de moviment.

És important entendre que la paràlisi cerebral és una condició i no una malaltia, ja que el dany cerebral patit no és progressiu ni reversible.

Totes les persones amb paràlisi cerebral tenen dificultats psicomotores, però no hi ha patrons idèntics: la lesió es manifesta en graus diferents i en diferents parts del cos. Per això, el més important és acompanyar cada persona de manera individualitzada, perquè la seua discapacitat no siga un obstacle i puga gaudir d'una vida plena, siga quina siga la conseqüència de la lesió.

Cuidar les persones que cuiden: les famílies

Especialment en els primers moments després del diagnòstic, AVAPACE intenta que la família se senta acompanyada i informada, independentment de les seues creences i dels seus estils de criança. L'associació busca crear un espai de confiança i segur, on cada persona se senta escoltada i compresa.

Al llarg de la vida, les necessitats aniran canviant en funció del moment vital de cada persona i del suport que puga necessitar. A AVAPACE es generen oportunitats perquè les famílies amb més experiència es convertisquen en referents per a les més joves i per transmetre la confiança que necessiten.

Quan la persona es fa adulta, ha de prendre les regnes de la seua vida. Cada persona té les seues pròpies característiques, però sense oblidar que només hi ha una vida i que cal viure-la de la manera més plena possible. Des dels seus inicis, AVAPACE ha sigut una entitat reconeguda pels seus valors i per la coherència amb una sèrie de principis que n'han marcat la trajectòria. Estos valors són l'orientació a la persona, des de la calidesa i la perspectiva de servei; la transparència en la gestió dels recursos; la diversitat, la solidaritat, el compromís i la flexibilitat.

José Marquina, president d'AVAPACE.

AVAPACE es va fundar a València l'any 1972. Va nèixer per iniciativa d'un grup de famílies i pares amb fills amb paràlisi cerebral que buscaven suport, recursos i visibilitat per a millorar la qualitat de vida dels seus familiars. Es va constituir com una associació sense ànim de lucre i d'àmbit provincial, centrada a defensar la dignitat, els drets i l'autonomia de les persones amb diversitat funcional.

Els centres d'AVAPACE

A AVAPACE treballen perquè els xiquets i les xiquetes de 0 a 6 anys que presenten desafiaments en el desenvolupament, o que hi tenen risc, desenvolupen al màxim totes les seues capacitats. Per als més menuts disposen de dos centres: el Centre d'Atenció Primerenca (CAT) Xicotets, amb 70 places, situat en la mateixa seu d'AVAPACE a València, i el CAT Albal, amb 35 places, que es troba al Centre Polivalent de l'Ajuntament d'Albal (València).

En estos centres atenen xiquets i xiquetes respectant l'estil educatiu de cada família i adaptant-s'hi. Acompanyen i donen suport a cada família perquè identifique les oportunitats d'aprenentatge per als seus fills i filles en el dia a dia i sàpia aprofitar-les. Cada xiquet o xiqueta i la seua família tenen un programa d'intervenció únic, dissenyat d'acord amb les seues inquietuds i preocupacions específiques.

Cada família compta amb un únic professional de referència, que trasllada a la família el treball de tot l'equip en favor del desenvolupament del seu fill o filla. A més de donar suport a la família, este professional facilita la coordinació amb l'equip docent del seu col·legi, el suport diagnòstic amb especialistes sanitaris i la informació sobre prestacions i recursos socials.

El grup de suport està format per persones expertes en psicologia, logopèdia, fisioteràpia, teràpia ocupacional i educació.

Col·legi d'Educació Especial Virgen de Agosto

Per als adolescents fins als 21 anys, AVAPACE disposa del Col·legi d'Educació Especial Virgen de Agosto, situat a Bétera (València). En este centre es fomenta el màxim desenvolupament dels joves a través de les múltiples oportunitats d'aprenentatge que ofereix este espai d'ensenyament i interacció contínua, respectant els ritmes i els estils d'aprenentatge de cada alumne.

Totes les activitats del centre estan orientades a millorar la participació, l'autonomia i les relacions socials a través de l'accessibilitat cognitiva, adaptant els espais amb pictogrames i fotografies; adaptant els

materials als interessos de cada alumne i alumna, i mitjançant la tecnologia, una altra gran aliada, gràcies als comunicadors robustos d'alta tecnologia i a tot el material de suport que puga millorar la participació de l'alumnat.

De nou, es dissenya un programa de desenvolupament personal (PDP) a la mida de cada alumne. Una vegada elaborada la proposta de PDP, i de comú acord amb la família, s'oferixen facilitadors que afavorisquen l'aprofitament de les oportunitats d'aprenentatge en activitats, tallers i entorns, per a aconseguir el màxim desenvolupament i aprenentatge en tots els àmbits d'interés dels joves.

Centres de dia per a persones adultes

AVAPACE també disposa de cinc centres de dia. Dos estan situats a la ciutat de València i la resta, als municipis de Meliana, Bétera i Albal. Tots tenen com a objectiu principal donar suport a les persones amb paràlisi cerebral en el seu creixement personal durant la vida adulta: que assumisquen reptes, prenguen decisions, es curen i participen en la societat d'acord amb les seues preferències, interessos i motivacions.

Estos centres, que en conjunt ofereixen més de 120 places, treballen en dos àmbits: ajuden les persones adultes a desenvolupar els seus interessos i projectes personals perquè assumisquen el seu paper com a persones adultes i prenguen les regnes de la seua vida, participant en la societat com a ciutadanes i ciutadans de ple dret; i atenen les seues necessitats personals bàsiques, des de l'alimentació i la promoció de la salut fins a la higiene personal i l'autocura.

Cada espai disposa d'una sala de treball, transport adaptat, gimnàs, sala de suport psicològic individual, sala d'estimulació sensorial, menjador amb suport professional, banys adaptats, sala d'higiene íntima, sala de reunions, espai d'atenció a les famílies, pati, hort o jardí.

Residència Tarongers

Finalment, AVAPACE disposa de la Residència Taroners per a persones adultes, un habitatge comunitari

Acte de reobertura del Centre d'Atenció Primerenca (CAT) d'Albal (València), greument afectat per la DANA que va assolir la comarca a l'octubre de 2024.

que és la llar de 26 persones. Ací tenen el seu propi espai i reben tot el suport necessari per a viure el dia a dia i desenvolupar la seua vida de manera plena i participativa. Esta residència també es troba a la seu d'AVAPACE a València.

Els objectius fonamentals de la residència són que cada persona puga desenvolupar la seua vida quotidiana amb la màxima independència possible; que els seus drets estiguen protegits i es facen realitat; que puga participar en els recursos comunitaris en igualtat de condicions amb la resta de la ciutadania, i que, tot mantenint la seua independència, les seues famílies participen en el seu procés d'autonomia i vida independent.

Mirant cap al futur: els reptes d'AVAPACE

De cara al futur, l'entitat té molt clar quin és el seu compromís: continuar treballant perquè els drets de les persones amb paràlisi cerebral i grans necessitats de suport siguen reals i efectius. No es tracta d'oferir drets paral·lels ni diferenciats, sinó de gaudir d'una societat veritablement inclusiva, en què els drets de

qualsevol ciutadà o ciutadana siguen també els seus com a persones de ple dret. Per això, AVAPACE es compromet a continuar desenvolupant una important tasca d'**incidència política i social**, defensant una societat més justa, accessible i humana per a tothom.

Un altre dels grans reptes és avançar cap a un **finançament més ajustat a la realitat de les necessitats de suport**. L'associació està treballant perquè tant el centre d'educació especial com els recursos residencials disposen de models de finançament sostenibles i adequats al nivell d'atenció i qualitat que requereixen les persones a les quals acompanya.

A més, continua impulsant projectes que situen la persona i les famílies en el centre. Un d'estos és el **programa de Facilitador Familiar**, que ofereix un acompanyament específic i pròxim a les famílies en diferents moments vitals.

En l'àmbit tècnic i d'innovació, AVAPACE ha posat en marxa l'**OTAC -Oficina Municipal d'Accessibilitat en Comunicació per a persones amb necessitats comunicatives complexes-**, un servei especialitzat orientat a millorar la comunicació, la participació i

D'interés:

Guia per a accedir a ajudes i serveis de l'Administració i Guia per a Famílies d'AVAPACE

<https://avapace.org/prestaciones-sociales/>

l'autonomia de les persones amb grans necessitats de suport mitjançant l'ús de sistemes augmentatius i alternatius de comunicació (SAAC) i tecnologies de suport. Este servei s'ha posat en marxa amb el suport i la col·laboració de la Direcció General de Discapacitat de l'Ajuntament de València.

També estan desenvolupant un projecte especialment innovador i necessari relacionat amb la nutrició, l'alimentació i la gastronomia en les persones amb paràlisi cerebral. L'objectiu és convertir-se en un referent en l'atenció a les **situacions de disfàgia i les dificultats d'alimentació**, no sols per al col·lectiu, sinó també generant coneixement útil per a tota la societat. Moltes persones majors viuen estes situacions en etapes avançades de la vida, mentre que les famílies de persones amb paràlisi cerebral hi conviuen des d'edats molt primerenques. AVAPACE vol compartir tots els aprenentatges i l'experiència que està acumulant i posar-los al servei d'altres àmbits socials i sanitaris.

Hi ha, a més, un projecte al qual AVAPACE té una estima molt especial: l'**acompanyament a famílies en entorns intrahospitalaris**, especialment quan un bebé roman a la UCI neonatal. L'associació vol estar

al costat d'estes famílies en moments de gran vulnerabilitat, acompanyant-les emocionalment i complementant la tasca que ja duen a terme els professionals sanitaris.

Una altra de les línies que més preocupa AVAPACE és l'**accés a l'habitatge**. La situació actual afecta tota la joventut i altres sectors de la societat, però, en el cas de les persones amb grans necessitats de suport, les dificultats són encara més grans, especialment davant de la falta de places residencials suficients. Per a pal·liar este problema, l'associació està treballant en models d'habitatges col·laboratius i pisos amb suport, on les persones amb paràlisi cerebral puguen viure en entorns més reduïts, acollidors i personalitzats, compartint la vida i disposant dels suports necessaris per a desenvolupar el seu projecte vital.

Finalment, AVAPACE es compromet a continuar reforçant tota la seua tasca de **sensibilització social** en col·legis, universitats, centres sanitaris i diferents espais comunitaris, per a donar a conèixer la realitat de les persones amb paràlisi cerebral des de la infància. Tot això partix de la convicció que créixer junts, conèixer i conèixer-se des de menuts permet construir una societat més natural i inclusiva.

Visita de la infanta Elena a les instal·lacions d'AVAPACE en la seua seu a València (plaça de José María Orense) per a conèixer l'innovador projecte de l'exoesquelet, dissenyat específicament per a xiquets i xiquetes amb paràlisi cerebral i altres patologies neuromusculars. Durant esta jornada es va descobrir oficialment la placa de la Llar María Dolores Ibarra, nova denominació interna de la Residència Tarongers.

INEFICIENTS O INCOMPREDIDES? ALGUNES EVIDÈNCIES HISTÒRIQUES SOBRE EL FUNCIONAMENT DE LES COOPERATIVES

per **Francisco J. Medina-Albaladejo**
IUDESCOOP i Departament d'Anàlisi Econòmica, Universitat de València

La teoria econòmica generalment ha defensat que les empreses cooperatives funcionen pitjor que les societats de capital. Els enfocaments neoclàssics més pessimistes assenyalaven que en aquestes societats no es distribuïen bé els beneficis, generant uns incentius inadequats que afavorien que els socis es comportaren de manera egoïsta i intentaren aprofitar-se de la cooperativa. És l'anomenat comportament oportunista de l'associat (en anglès *free-riding behaviour*), que respon al fet que el soci sempre vol obtenir el màxim benefici personal, encara que siga a costa del funcionament de l'empresa. A més, les consideraven més difícils de gestionar, en ser entitats democràtiques on les decisions es prenen entre tots. Açò és així especialment quan els socis tenen objectius i interessos molt diferents, per exemple, entre un gran propietari agrícola i un jornalero sense terra en una cooperativa agrària.

Altres enfocaments posteriors van qüestionar algunes d'aquestes idees. La moderna teoria de l'empresa també creia que les cooperatives funcionaven malament, però no sempre. Alguns autors consideraven que, en situacions de crisi, les cooperatives poden funcionar millor que les societats de capital. Açò es deu al fet que la propietat de l'empresa es reparteix entre tots els socis, cosa que fa que estiguen ben informats i que es reduïsquen els conflictes entre ells a l'hora de prendre decisions. No obstant això, també consideraven que aquesta forma de propietat generava problemes, sobretot financers, ja que el comportament egoïsta del soci fa que no aporte el capital suficient per a realitzar inversions, cosa que pot impedir la seua expansió i perjudicar la seua capacitat de

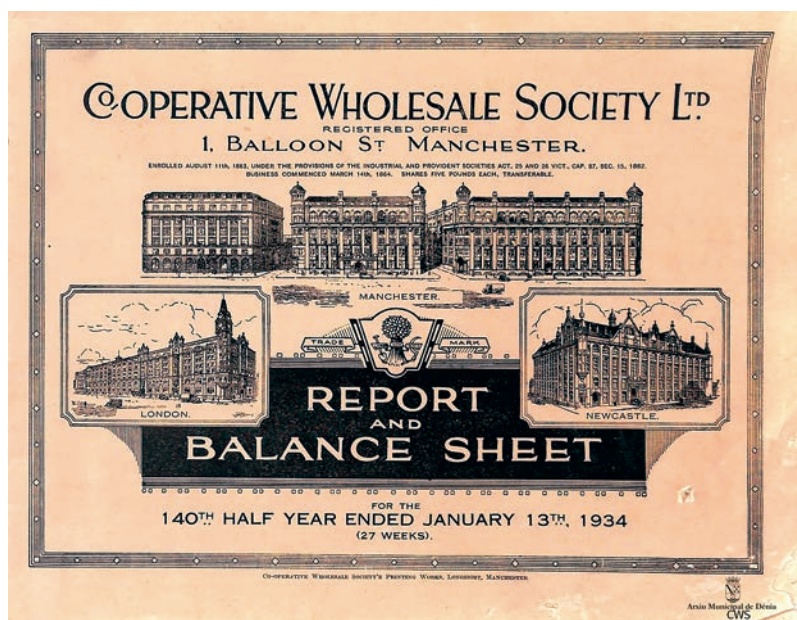
competir amb les societats de capital en el mercat. Els cooperativistes són poc favorables a assumir riscos, a causa que solen tindre uns ingressos limitats que provenen principalment de la seua activitat en la pròpia cooperativa, limitant el potencial de creixement de l'empresa.

Per tant, ambdós enfocaments donen per descomptat el comportament oportunista del soci i el mal funcionament de les cooperatives. No obstant això, aquesta idea va ser qüestionada més tard per diversos autors que posaven el focus en l'objectiu social de les cooperatives, on la distribució de beneficis no es basa únicament en la productivitat, sinó també en altres factors com la solidaritat i la reciprocitat. Les cooperatives beneficien la comunitat en oferir béns i serveis, i són més eficients que les empreses privades, ja que promouen la confiança i una millor circulació de la informació entre tots. Per tant, representen un equilibri més adequat entre bon funcionament i distribució justa dels beneficis, entre eficiència i equitat. Açò les converteix en l'única alternativa viable a les societats de capital en les economies de mercat, encara que sense oblidar que operen en mercats competitius, per la qual cosa també han de ser rendibles i eficients. Les cooperatives que no són sostenibles a llarg termini difícilment poden millorar la vida dels seus socis.

Qui té raó? Difícil de saber. L'anàlisi històrica ha intentat contribuir a aquest debat teòric amb l'estudi de casos a nivell empíric, i els resultats són molt diversos. S'han conegut casos d'èxit, com el ja explicat de les lleteries cooperatives daneses en aquesta mateixa secció¹, però també de fracàs. Per exemple, destaca

La teoria econòmica generalment ha defensat que les empreses cooperatives funcionen pitjor que les societats de capital. Des dels enfocaments neoclàssics fins a la teoria moderna de l'empresa.

Esta idea ha sigut qüestionada per diversos autors, que posen el focus en l'objectiu social de les cooperatives i conclouen que estes beneficien la comunitat en oferir béns i serveis, i que són més eficients que les empreses capitalistes, ja que fomenten la confiança i una millor circulació de la informació entre totes les persones.

Informe i balanç general de la 'Cooperative Wholesale Society' (CWS) (Anglaterra, primer semestre de 1934). Arxiu Municipal de Dénia.

el cas de les cooperatives de producció tèxtil britàniques de finals del segle XIX, on s'ha comprovat que el seu fracàs no es va deure a la seua estructura democràtica, que implicava estretament els seus membres en la gestió; de fet, es va considerar que açò les va fer més eficients. El seu fracàs es va atribuir al creixement, és a dir, a l'augment del nombre de socis que exigien dividends, cosa que limitava el capital disponible i dificultava el seu finançament².

Un altre exemple destacat és el de la Cooperative Wholesale Society (CWS), una cooperativa de segon grau amb seu a Manchester i sucursals en diverses ciutats angleses, que proveïa quasi totes les cooperatives de consum d'aquell país i que es va convertir en tota una corporació multinacional a finals del segle XIX³. Va ser una de les cooperatives més importants de la història, amb diverses sucursals repartides a nivell global amb la finalitat d'abastir-se dels diferents béns en les millors condicions de qualitat i preu. Entre elles destaca la localitzada a Denia (Alacant), única en el cas espanyol, destinada al subministrament de panses i altres productes agroalimentaris. Però això és un altre tema del qual parlarem en una futura entrega de l'Economia Social en la Història.

1.- <https://www.noticiasdelcidec.es/revista/78/>

2.- Toms, S. (2012): "Producer co-operatives and economic efficiency: Evidence from the nineteenth-century cotton textile industry", *Business History*, 54(6), 855-882. <https://doi.org/10.1080/00076791.2012.706900>.

3.- Webster, A. (2012): "Building the Wholesale: The development of the English CWS and British co-operative business 1863-90", *Business History*, 54(6), 883-904. <https://doi.org/10.1080/00076791.2012.706902>

Diversos estudis han destacat la incapacitat d'aquesta cooperativa per adaptar-se als canvis en la demanda durant el període d'entreguerres, en comparació amb les societats de capital, i altres complicacions internes derivades del seu propi creixement⁴. Aquest també és un argument recurrent en l'anàlisi de les cooperatives de consum escoceses, que van seguir dos models ben definits: un, caracteritzat per una menor solidaritat i majors dividends per als membres, que va reunir empleats del sector serveis a l'àrea d'Edimburg; i un altre a la Glasgow industrial, en què els dividends per als membres eren menors, però els socis estaven més compromesos amb la filosofia cooperativa⁵.

Recentment ha aparegut un treball que directament ha posat a prova aquestes hipòtesis a partir del cas espanyol, examinant el funcionament econòmic i financer de les cooperatives de consum a Barcelona des de finals del segle XIX fins a l'inici de la Guerra Civil⁶. La idea és determinar si aquestes societats van ser eficients o si simplement van constituir una mesura de contingència per superar un entorn econòmic crític. La metodologia consisteix en una anàlisi de ràtios basada en els balanços de catorze cooperatives de consum per al període 1898-1936 (308 balanços en total). Es van seleccionar onze ràtios, en funció del seu interès i la disponibilitat de dades, a causa de les limitacions de les fonts. Això va permetre diagnosticar la salut econòmica i financerà i identificar fortaleces i debilitats en les societats analitzades.

Els resultats suggereixen que les cooperatives de consum espanyoles eren organitzacions menudes en aquells anys, però relativament eficients des d'una perspectiva econòmica i financerà. L'anàlisi indica que, en la seua major part, eren independents des del punt de vista financer. És a dir, que aquestes entitats amb prou feines buscaven finançament exterior per fer front als pagaments a curt, mitjà i llarg termini. Afrontaven els seus deutes sense dificultats i pagaven als seus creditors amb regularitat. A més, el poc deute que tenien l'utilitzaven bé, principalment per finançar la inversió en actius, sobretot immobles. Els nivells d'activitat i la rendibilitat demostren que usaven bé els seus recursos. Per consegüent, podien operar amb

SOCIEDAD COOPERATIVA OBRERA DE CONSUMO	
"La Flor de Mayo"	
Inventaria correspondiente al año 1920	
Activo	
Caja	11069 16
Mercedarias	116794 53
Utilitario y utensilios de sala actual	74191 56
Valores en Cartera	1160
Bienes Inmuebles	515574 91
Deudores por cuenta corriente	1679 53
Total Activo	999476 39
Pasivo	
Capital Social	242125 03
Fondo de Reserva	136691 75
Fondo de Invalidez	191129 19
Donaciones Varías	25022 97
Reservas en eta de varios	111469 16
Donante Coeuelno Central y Frenoscales	5937 01
Exceso de percepciones	211 33
Total Pasivo	999476 39

El Presidente
Francisco J. J. J.

Balanç anual de la cooperativa La Flor de Mayo (Barcelona, 1920). Arxiu del Govern Civil de Barcelona.

eficiència en un context econòmic expansiu, i no sols durant períodes de crisi.

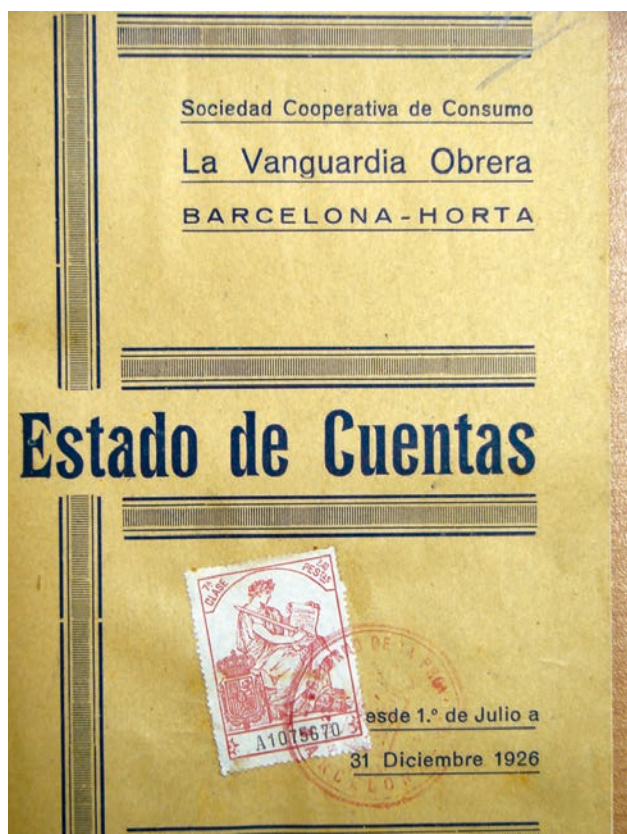
No obstant això, aquesta escassa finançament extern va tindre una part més problemàtica. De fet, uns nivells de deute més elevats no haurien d'haver sigut un inconvenient, però aquest recurs va romandre sense explotar, cosa que va frenar el potencial de creixement de les cooperatives i la seua major presència en el mercat. Només durant la dècada de 1930, amb un context econòmic de crisi i unes condicions polítiques favorables, es va produir un creixement moderat d'aquestes societats i un lleuger augment del seu endeutament. Tendència que es va veure truncada per l'inici de la Guerra Civil.

4.- Gurney, P. J. (2012): Co-operation and the 'new consumerism' in interwar England, *Business History*, 54(6), 905-924.

<https://doi.org/10.1080/00076791.2012.706896>. Wilson, J. F., Webster, A. & Vorbergh-Rugh, R. (2013), *Building Co-operation: A Business History of the Co-operative Group, 1863-2013*, Oxford University Press.

5.- Watts, D. C. H. (2017): "Building an alternative economic network? Consumer cooperation in Scotland from the 1870s to the 1960s", *The Economic History Review*, 70(1), 143-170, <https://doi.org/10.1111/ehr.12340>.

6.- Medina-Albaladejo, F. J. (2025): "Balancing efficiency and equity. Consumer cooperatives in Barcelona (Spain), 1898-1936: An economic and financial-ratio analysis", *Business History*, 67(5), 1356-1380, <https://doi.org/10.1080/00076791.2024.2387013>.

- 13 -

RESUMEN

de las secciones y dependencias en que ha obtenido
exceso de percepción

Sección Ropa	12029'60
* Comestibles	10250'85
* Tocino	7501'65
* Ropa	4268'65
* Pan	1858'05
* Aceite	1607'55
* Café	1515'40
* Carne	1027'85
Canje Farmacias	656'70
* Gallina	454'60
* Conejo	309'20
Sección Peluquería	87
Canje Zapateros	75'55
Sección Calzados	36'50
EXCESO DE PERCEPCIÓN.	41679'15

DISTRIBUCIÓN

A razón del 30 p. % distribuidas sobre 94292 Ptas. de Canje al 3 p. %	11828'75
A razón del 20 p. % a Fondo Ampliaciones	835'80
* 15 p. % a Enseñanza	6251'85
* 15 p. % a Enfermos	6251'85
* 10 p. % a Pensión Vejez	4167'90
* 5 p. % a Reserva	2083'95
* 5 p. % a Vejez	2083'95
SUMAN	41004'05
SOBRANTES.	675'10
TOTAL.	41679'15

Por estar de conformidad con los libros de contabilidad, firman el presente Estado de Cuentas los individuos que componen la Junta actual.

Barcelona 31 Diciembre de 1926

El Tesorero,	El Secretario,
<i>José Payerol Durán</i>	<i>Francisco Borrás Riudoms</i>
Vº Bº El Presidente,	<i>Miguel Grau Ribó</i>

Estat de comptes de la cooperativa La Vanguardia Obrera (Barcelona, segon semestre de 1926). Arxiu del Govern Civil de Barcelona.

L'objectiu principal d'aquestes organitzacions era distribuir béns de primera necessitat, assistència mútua i serveis culturals. El creixement i l'eficiència podien ser, per tant, mitjans per assolir aquests fins i una distribució més equitativa de la riquesa generada. És a dir, aquestes organitzacions buscaven un equilibri entre eficiència i equitat, però el seu accés limitat, deliberat o no, al finançament extern va restringir el seu potencial de creixement. Futures investigacions haurien d'examinar amb més detall les raons d'això, així com els factors contextuais i interns que expliquen el seu funcionament, més o menys eficient, al llarg del temps.

Encara queden per resoldre qüestions fonamentals: el creixement i l'eficiència operativa eren els objectius d'estes empreses? I, si era així, no van recórrer al finançament extern per falta de recursos o perquè no volien fer-ho? Els estatuts d'algunes de les societats estudiades ofereixen indicis que les cooperatives de consum aspiraven realment a créixer, però única-

ment amb els seus propis recursos. No obstant això, és impossible afirmar amb certesa si la falta de finançament extern va ser voluntària o no. Totes dos interpretacions tenen una base teòrica sòlida.

Diversos autors han assenyalat la baixa inversió i capitalització de les cooperatives, principalment a causa de l'aversion al risc dels seus membres. També és possible que les conviccions ideològiques, centrades en la lluita social i el rebuig del mercat, hi hagen influït, i que hagen portat els membres a no utilitzar este recurs per a evitar perdre l'autonomia. Això s'observa en diversos exemples històrics, com ara els debats del cooperativisme alemany sobre la possibilitat de buscar suport estatal abans de la Primera Guerra Mundial, mitjançant subvencions directes, crèdits a baix interès o garanties per a préstecs privats. Encara que esta pràctica no es va generalitzar, va provocar el rebuig vehement d'aquells que consideraven que les cooperatives havien de basar-se en l'ajuda mútua⁷. El debat continua obert.

7.- Guinnane, T. W. (2012): *State Support for the German Cooperative Movement, 1860-1914*. *Central European History*, 45(2), 208-232. <https://doi.org/10.1017/S0008938912000039>.

LLEI 1/2026, DE 8 D'ABRIL, INTEGRAL D'IMPULS DE L'ECONOMIA SOCIAL (I)

IMPACTE EN LES COOPERATIVES

per **Isabel Gemma Fajardo García**
 Professora titular de la Universitat de València

El passat 9 d'abril de 2026, el Butlletí Oficial de l'Estat publicava la Llei 1/2026, de 8 d'abril, integral d'impuls de l'economia social (LIIES), posant així fi a una llarga tramitació iniciada en l'anterior legislatura. En efecte, al març de 2023, el Ministeri de Treball i Economia Social donava a conèixer l'avantprojecte de la Llei integral d'impuls de l'economia social, al qual van seguir poc després el Dictamen 9/2023, de 3 de maig, del Consell Econòmic i Social, i l'informe de la Comissió Nacional dels Mercats i la Competència, de 23 de maig de 2023. Este procés es va veure interromput per la finalització de la XIV legislatura, el 30 de maig de 2023, i les eleccions de l'agost del mateix any.

Ja en la XV legislatura, el Consell de Ministres, a proposta del Ministeri de Treball i Economia Social, va aprovar el 8 d'octubre de 2024 el nou avantprojecte de Llei integral d'impuls de l'economia social, que finalment ha vist la llum el 9 d'abril de 2026.

Des d'un primer moment, l'objectiu d'esta norma era adequar i actualitzar la Llei 27/1999, de cooperatives (LC); la Llei 44/2007, per a la regulació de les empreses d'inserció (LEI), i la Llei 5/2011, d'economia social (LES), dedicant un article a la modificació de cadascuna. En particular, **els objectius perseguits amb la modificació de la Llei 27/1999**, de cooperatives, eren, d'una banda, crear i regular un nou òrgan social: la Comissió d'Igualtat, encarregada de garantir l'elaboració i l'execució dels plans d'igualtat cooperatius; i, d'una altra, garantir els drets digitals i la

participació telemàtica de les persones sòcies. Pel que fa a la **modificació de la Llei 44/2007, d'empreses d'inserció**, es pretén, d'una banda, revisar els perfils de les persones que poden ser contractades per estes empreses, tenint en compte nous factors d'exclusió, i, d'una altra, regular amb més detall els requisits de les entitats promotores de les empreses d'inserció. Finalment, s'hi incorporen elements de flexibilitat normativa que permeten dotar estes empreses d'estabilitat i minimitzar el risc d'eventuals desqualificacions. Amb la **modificació de la Llei 5/2011, d'economia social**, es proposa aclarir les tipologies d'entitats d'economia social i el catàleg, amb la intenció d'incorporar noves fórmules associatives «hui presents en l'àmbit de l'economia social», segons indica l'exposició de motius.

Després del seu pas pel Congrés dels Diputats, on va entrar l'11 d'octubre de 2024, el projecte va ser objecte de diverses modificacions, entre les quals cal destacar la incorporació d'un quart article, pel qual es **reforma la Llei de règim fiscal de les cooperatives**, amb la finalitat d'incloure les cooperatives d'habitatges entre les cooperatives especialment protegides.

La nova llei consta de quatre articles, quatre disposicions transitòries, una disposició derogatòria i cinc disposicions finals. Va entrar en vigor l'endemà de la publicació en el BOE, és a dir, el 10 d'abril de 2026.

Per a repassar les principals novetats que trobem en el seu articulat, cal distingir segons la norma modificada:

Modificacions de la Llei 27/1999, de cooperatives

L'article primer de la LIIES incorpora modificacions en els capítols següents de la Llei de cooperatives:

Pel que fa al capítol I, relatiu a les **disposicions generals**, es modifica el concepte de cooperativa (art. 1 LC), s'incorpora la possibilitat de disposar d'un web corporatiu que funcione com a portal d'informació i seu electrònica (art. 3), i s'hi afegixen dos articles nous (art. 3 bis i 3 ter LC) que despleguen la regulació del web corporatiu de la cooperativa i permeten les comunicacions entre la cooperativa i les persones sòcies per mitjans electrònics. Quant al concepte de cooperativa, es matisa per a aproximar-lo més al concepte que va formular en el seu moment l'Aliança Cooperativa Internacional i que la Comissió de la Unió Europea va recomanar en la seua Comunicació de 2004 sobre el foment de les cooperatives. A més, s'hi incorporen els anomenats principis cooperatius.

El capítol III, dedicat a les persones **sòcies**, es modifica amb la incorporació de dos articles nous: l'article 12 bis LC, sobre mesures d'igualtat, que obliga les cooperatives a garantir la igualtat de tracte i d'oportunitats entre les persones sòcies en la seua activitat societària i empresarial, i l'article 16 bis LC, sobre els drets d'informació i participació i l'ús de les noves tecnologies. Així mateix, es modifica l'article 17 LC, sobre la baixa de la persona sòcia, amb la finalitat de reconèixer l'excepcionalitat de les cooperatives agràries i de les cooperatives d'explotació comunitària de la terra, que no estan subjectes al termini màxim de permanència obligatòria de cinc anys en la cooperativa. També es modifica l'article 18 LC, sobre les normes de disciplina social, que amplia els terminis de prescripció i modifica el moment a partir del qual comencen a comptar-se.

El capítol IV, sobre els **òrgans** de la societat cooperativa, es modifica tant pel que fa a l'assemblea general com al consell rector, i incorpora un nou òrgan: la Comissió d'Igualtat. En tots els òrgans s'haurà de garantir una presència equilibrada de dones i homes -de manera que les persones de cada sexe no superen el 60 % ni siguin menys del 40 %- i establir mesures d'igualtat especialment orientades a la conciliació responsable de la vida familiar, personal i laboral (art. 19 LC).

Les modificacions busquen, principalment, incorporar l'ús de les noves tecnologies de la informació i la comunicació al funcionament dels òrgans socials: des de la convocatòria de l'**assemblea general** mitjançant un anunci en la pàgina web (art. 24 LC), la celebració de l'assemblea totalment o parcialment per via telemàtica (art. 24 bis LC), la participació de les

persones sòcies en les assemblees per mitjans digitals (art. 25 LC) i el seu reflex en l'acta (art. 29 LC). També s'aprofita l'ocasió per a ampliar les possibilitats d'assistir a les assemblees mitjançant representació, si els estatuts ho autoritzen (art. 27 LC).

Entre les modificacions que afecten el **consell rector**, cal destacar la possibilitat de comptar també amb dos administradors amb funcionament mancomunat o solidari en les cooperatives de menys de deu persones sòcies, sempre que els estatuts ho permeten (art. 32.1 LC). Així mateix, s'incorpora la possibilitat de celebrar reunions mitjançant mitjans telemàtics i/o digitals, si els estatuts ho preveuen (art. 32.4 LC). Finalment, després del seu pas pel Congrés dels Diputats, desapareix l'obligatorietat de comptar amb un òrgan de control o intervenció. A partir d'ara, este òrgan tindrà caràcter voluntari (art. 38 LC).

Tal com hem anunciat, la LIIES crea un nou òrgan: la **Comissió d'Igualtat** (art. 44 bis). Este òrgan té com a objectiu establir mesures i accions que promoguen i contribuïsquen a la igualtat d'oportunitats i a la igualtat efectiva entre dones i homes en la societat cooperativa, entre les quals hi ha el pla d'igualtat cooperatiu. Esta comissió està prevista per a les cooperatives que tinguen 50 persones sòcies o més, així com per a aquelles altres en què així ho acorde el consell rector.

En el capítol V, dedicat al **règim econòmic**, trobem modificacions que afecten les aportacions obligatòries al capital, el reembossament de les aportacions i els fons de reserva obligatòria i d'educació i promoció cooperativa. Així, per a afavorir l'accés al capital social de la cooperativa de persones en situació de discriminació o vulnerabilitat, el consell rector podrà autoritzar l'ajornament del desemborsament de l'aportació obligatòria o prorratejar-ne el pagament (nou segon paràgraf de l'art. 46.1 LC). Pel que fa al reembossament de les aportacions socials, l'article 51 LC vigent estableix terminis de cinc anys en cas de baixa i d'un any en cas de defunció de la persona sòcia. Ara, la LIIES incorpora un nou segon paràgraf a l'article 51.5 LC, segons el qual, una vegada prescrita l'acció de les persones sòcies o de les seues causahavents per a reclamar el reembossament de les aportacions socials, l'import es destinarà al fons de reserva obligatòria.

Esta solució comporta també la modificació de l'article 55, dedicat al fons de reserva obligatòria, amb la finalitat d'incorporar esta nova destinació com a apartat 1.d, en substitució de la destinació actual, que preveu l'ingrés en este fons dels resultats obtinguts en acords d'intercooperació. Esta destinació s'ha modificat en l'article 79.3 LC, que estableix que el 50 % d'estos resultats es destine al fons de reserva obligatòria, i no la totalitat.

El passat 9 d'abril, el Butlletí Oficial de l'Estat publicava la Llei 1/2026, de 8 d'abril, integral d'impuls de l'economia social (LIIES), posant així fi a una llarga tramitació.

Des d'un primer moment, l'objecte perseguit per esta norma era l'adequació i l'actualització de la Llei 27/1999 de Cooperatives.

En particular, els objectius eren, d'una banda, crear i regular un nou òrgan social: la Comissió d'Igualtat, i, d'una altra, garantir els drets digitals i la participació telemàtica de les persones sòcies.

Finalment, pel que fa al fons especial de formació i promoció cooperativa, se n'amplien les possibles destinacions. D'una banda, s'afeg una nova finalitat a les activitats que poden finançar-se amb este fons: el foment d'una política efectiva d'igualtat de gènere (nova lletra d de l'art. 56.1 LC). D'una altra, s'hi incorporen noves destinacions possibles del fons d'educació i promoció, si els estatuts ho preveuen o així ho acorda l'assemblea general:

a) A aportacions o actuacions solidàries amb els municipis i/o les zones afectades per incendis, inundacions o altres circumstàncies excepcionals, sempre que l'Administració competent les haja declarat zones greument afectades, catastròfiques o similars.

b) A pal·liar les conseqüències de fets que comporten la declaració de l'estat d'alarma, l'estat d'excepció o l'estat de setge.

Finalment, quan els supòsits anteriors afecten directament la cooperativa i li impedisquen operar amb normalitat i complir les seues obligacions a curt termini, esta podrà destinar el fons d'educació i promoció a dotar-se de liquiditat (nou apartat 7 de l'art. 56 LC).

El capítol X, dedicat a les **clASSES de cooperatives**, es veu afectat pel que fa a la regulació de les cooperatives de treball associat i les cooperatives agràries.

Quant a les cooperatives de treball associat, s'incorpora a la seua definició que les persones treballadores sòcies faran el treball voluntàriament, juntament amb les altres persones que formen la cooperativa, atés que esta és de propietat conjunta, amb una gestió democràtica i dins de l'àmbit d'organització i direcció de la cooperativa (nou segon paràgraf de l'art. 80.1 LC), cosa que en destaca la naturalesa autogestionada del treball. S'observa un canvi important en l'article 80.8 LC. Fins ara, en regular el procediment perquè les persones treballadores accediren a la condició de sò-

cies -com a manifestació del principi de porta oberta-, s'establia que, en les cooperatives que superaren el nombre màxim de persones assalariades permés, les persones treballadores amb contracte indefinit i més de dos anys d'antiguitat «haurien de ser admeses com a sòcies» si reunien els requisits i ho sol·licitaven durant els sis mesos següents a aquell en què hagueren pogut exercir este dret, sense necessitat de superar el període de prova. Amb la modificació aprovada, ja no se'ls garantix l'accés a la cooperativa com a sòcies, encara que reunisquen els requisits i ho sol·liciten, i, en este cas, a més, se'ls pot exigir un període de prova no superior a un any.

També s'aprova un nou apartat 9 de l'article 80, pel qual s'estenen a les persones sòcies treballadores, amb independència del règim de la Seguretat Social al qual estiguen adscrites, les bonificacions o reduccions en les quotes establides per a les persones treballadores per compte d'altri o, si escau, per compte propi. A més, se les assimilarà a les persones treballadores per compte d'altri per a evitar-ne la discriminació en una sèrie de supòsits previstos per la norma, quan hagen d'acreditar la seua experiència laboral. Este precepte, en essència, però amb un àmbit més reduït, ja figurava en la disposició addicional dotzena de la LC fins ara vigent. Esta disposició es manté, però es va modificar durant el seu pas pel Congrés, de manera que, a partir d'ara, seran aplicables a les persones sòcies -treballadores i de treball- de les cooperatives totes les normes i els incentius dirigits tant a les persones treballadores per compte d'altri com a les persones treballadores per compte propi.

El nou article 83 bis LC regula el procediment per a elaborar i implantar els plans d'igualtat cooperatius, i la disposició transitòria primera de la LIIES en regula, amb caràcter transitori, el dipòsit provisional fins que s'habilite la possibilitat de registrar els plans d'igual-

tat de les cooperatives de treball associat. L'article 84 es veu àmpliament afectat. D'una banda, s'amplien els supòsits en què es pot suspendre temporalment la prestació de treball de les sòcies treballadores: per naixement, adopció, guarda amb finalitats d'adopció o acolliment de menors de sis anys —i no de cinc—, o de menors d'edat majors de sis anys amb discapacitat o que, per les seues circumstàncies i experiències personals o per procedir de l'estranger, tinguen dificultats especials d'inserció social i familiar (art. 84.1.b LC); per risc durant l'embaràs i risc durant la lactància natural d'un menor de nou mesos (art. 84.1.c LC), i per decisió de la sòcia treballadora que es veja obligada a abandonar el treball com a conseqüència de ser víctima de violència de gènere o de violència sexual (art. 84.1.h LC). D'altra banda, es concreten molt més els supòsits de suspensió temporal.

Pel que fa a les cooperatives agràries, s'afeg un apartat 5 a l'article 93, segons el qual els estatuts establiran el temps mínim de permanència de les persones sòcies, que no podrà ser superior a deu anys -enfront dels cinc anys de la regla general-. No obstant això, si concorren circumstàncies empresarials degudament justificades que facen necessari assegurar la permanència o participació durant més temps, es podran afegir nous terminis no superiors a cinc anys. Les persones sòcies disconformes amb estos acords podran donar-se de baixa justificada.

El títol II de la Llei de cooperatives, dedicat a l'**actuació de l'Administració General de l'Estat**, es veu afectat principalment en les normes que regulen el foment del cooperativisme i la desqualificació de les cooperatives. Pel que fa al foment del cooperativisme, s'incorpora un nou apartat 3 a l'article 108, segons el qual el Govern impulsarà iniciatives cooperatives de qualsevol de les classes de cooperatives en àmbits i sectors econòmics d'especial transcendència, com ara:

- L'àmbit energètic: s'afeg, en l'apartat a, que les cooperatives de qualsevol classe podran desenvolupar la seua activitat econòmica en l'àmbit de l'energia i articular comunitats energètiques.
- Les cooperatives en règim de cessió d'ús, que podran ser d'habitatge, de consum o integrals (d'habitatge i consum).
- Les cooperatives dedicades a millorar la sobirania i la producció alimentària sostenible, amb una atenció especial a la cobertura de les necessitats de les persones en situació de vulnerabilitat.
- Les cooperatives en l'àmbit dels serveis financers i de crèdit pertanyents a l'economia social.
- Les cooperatives mixtes que tinguen com a objectiu aconseguir la plena ocupació.
- Les cooperatives que busquen produir i distribuir serveis i béns destinats a cobrir necessitats conside-

rades essencials per al sosteniment de la vida, incloent-hi els àmbits de l'alimentació, el proveïment d'aigua, els productes farmacèutics, les cures personals, la salut, l'esport, la protecció del medi ambient, la mobilitat i la cultura.

- La formació cooperativa: amb esta finalitat, s'impulsarà la creació de cooperatives escolars promogudes per estudiants, en col·laboració amb el professorat o pels mateixos centres educatius, per a desenvolupar activitats econòmiques destinades a produir béns o prestar serveis. La seua duració estarà limitada als cursos escolars que compregne l'acció formativa.

En matèria de **desqualificació**, la LIIES manté les causes vigents i n'incorpora una de nova. La primera causa es complementa amb la presumpció que una cooperativa està inactiva quan no presenta els comptes en el Registre de Societats Cooperatives o les declaracions fiscals obligatòries, i els seus càrrecs socials han caducat (nou segon paràgraf de l'art. 116.1.a LC). La nova causa de desqualificació es produirà quan la prestació del treball de les persones sòcies treballadores o sòcies de treball no es duga a terme d'acord amb el seu estatut jurídic —és a dir, la relació societària—, amb una participació efectiva en la gestió democràtica i dins de l'àmbit d'organització i direcció de la cooperativa. També s'aplicarà quan s'encobrisquen, sota la forma cooperativa, finalitats pròpies d'altres classes de societats o quan s'advertisca la dependència respecte d'altres entitats o persones. Després d'esta formulació general, s'indiquen diversos supòsits en què es presumix que concorren les circumstàncies que justifiquen la desqualificació de la cooperativa. Es tracta d'un article important i extens que busca dissuadir i posar fi a les cooperatives falses o fraudulentos pel que fa als drets de les persones treballadores (art. 116.c LC). En canvi, la llei no adopta mesures per a combatre altres falses cooperatives habituals en sectors com el de l'habitatge.

Finalment, es modifica la disposició addicional primera, relativa a la **qualificació com a entitats sense ànim de lucre**, amb la finalitat de facilitar esta qualificació a les cooperatives que duguen a terme activitats econòmiques orientades a la integració laboral no sols de persones que patisquen exclusió social, com s'indica actualment, sinó també de persones que patisquen qualsevol tipus de vulnerabilitat o risc d'exclusió social. Això suposa una ampliació important del seu àmbit d'aplicació.

La Llei 1/2026, de 8 d'abril, integral d'impuls de l'economia social (LIIES) està disponible ací:

<https://www.boe.es/boe/dias/2026/04/09/pdfs/BOE-A-2026-7967.pdf>

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

CHAVES ÁVILA, Rafael: *Otra economía es posible... y ya está aquí. Transformar y dar soluciones desde el cooperativismo y la economía social*, Universitat de València editorial, 2026

Esta publicació acompanya l'exposició itinerant 'Una altra economia és possible... i ja està ací', comissariada pel professor Rafael Chaves Ávila i organitzada per UV Societat (Vicerectorat de Cultura i Societat de la UV). L'exposició, guardonada per la Confederació de Cooperatives de la Comunitat Valenciana amb el Premi a la Comunicació Responsable, ofereix una visió rigorosa i accessible de l'economia social com a resposta col·lectiva als principals reptes contemporanis, com ara la desigualtat, l'exclusió social, la crisi climàtica i la transformació digital. A través d'un recorregut estructurat en àmbits temàtics, s'hi presenten experiències i models impulsats per cooperatives, associacions, fundacions i altres entitats, basats en la democràcia, l'equitat i el compromís amb el bé comú. L'obra posa en valor l'economia social com un model en expansió i com una ferramenta clau per a avançar cap a societats més inclusives, participatives i sostenibles. L'exposició també ha sigut una de les contribucions de la UV a la celebració de l'Any Internacional de les Cooperatives 2025, declarat per l'ONU. Llibre disponible en:

<https://roderic.uv.es/items/c1a0d938-dd04-4705-bd50-e6c0b2e65a94>

FAJARDO, Gemma (Coord.): *La participación de las personas trabajadoras en la empresa*, CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa, nº 115, noviembre de 2025

El número 115 de 'CIRIEC-España, Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa', és un monogràfic dedicat a la "Participació de les persones treballadores en l'empresa", coordinat per la professora Gemma Fajardo García. El número està format per dotze articles, amb un total de 18 autors i autores. En la presentació, la professora Fajardo recorda que l'article 129 de la Constitució, en particular l'apartat 2, ordena als poders públics promoure eficaçment les diverses formes de participació en l'empresa i fomentar, mitjançant una legislació adequada, les societats cooperatives. Així mateix, estableix que els poders públics també han de crear les mesures que faciliten l'accés de les persones treballadores a la propietat dels mitjans de producció. Estes dos disposicions constitueixen el fonament de diverses polítiques públiques que promouen l'accés de les persones treballadores a la condició de sòcies en cooperatives i societats laborals. No obstant això, la promoció eficaç de les diverses formes de participació de les persones treballadores en l'empresa, que comporta participar en la presa de decisions i en els resultats obtinguts, va quedar pendent de desplegament. Per tant, calia aportar coneixements i experiències que contribuïren a democratitzar les empreses espanyoles, almenys al mateix nivell que en altres països del nostre entorn. En este monogràfic de la revista d'economia de CIRIEC-España, el lector trobarà aportacions importants que contribuïxen a comprendre i promoure una regulació millor de la participació de les persones treballadores en les empreses espanyoles, així com possibles polítiques públiques que la fomenten. El número està disponible en: <https://ciriec-revistaeconomia.es/>

VAÑÓ, María José; MANENT, Luis y SERRANO, Eloi (Coords.): *Colaboración público-privada y compra pública estratégica, con especial atención al papel de las entidades de la Economía Social*, CIRIEC-España, Revista Jurídica de Economía Social y Cooperativa, nº 49

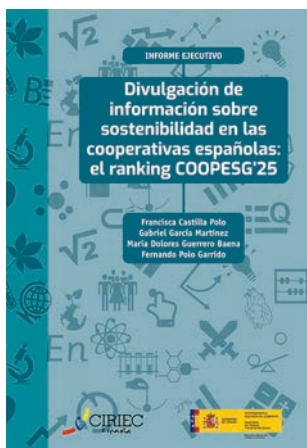
Este número tracta d'incorporar una dimensió social als procediments que han de seguir les entitats del sector públic per a contractar. A més, aprofundix en les raons que han impedit que la contractació pública siga una ferramenta més de la política social de les administracions públiques. També hi ha desenvolupaments judicials i doctrinals, com la Llei 9/2017, de 8 de novembre, de contractes del sector públic (LCSP), que justifiquen estudiar les possibilitats de la dimensió social de la contractació pública estratègica. El volum dona continuïtat a un número anterior, el número 35, de 2019, dedicat a la contractació pública socialment responsable. Sis anys després, la revista aborda la mateixa matèria, però amb un enfocament diferent. Este exemplar es completa, a més, amb altres treballs d'actualitat sobre la digitalització de la societat cooperativa, el règim fiscal de les comunitats energètiques i les ofertes d'adquisició d'empreses presentades per persones treballadores organitzades mitjançant fórmules de l'economia social, entre altres temes.

SOLER, Ángel (Dir.), ALBERT, Carlos; CHAVES, Rafael y MONZÓN, José Luis: *Modelos de trabajo autónomo por comunidades autónomas en España: datos, planes, propuestas*, CIRIEC-España, 2026

L'anàlisi del treball per compte propi a Espanya se situa hui en un escenari de transformació en què conflueixen tradicions laborals històriques i transformacions profundes derivades de la digitalització i del canvi estructural dels mercats de treball. En l'última dècada, l'ocupació autònoma ha deixat de ser una categoria residual o de refugi per a convertir-se en un fenomen complex, definit per una profunda heterogeneïtat socioeconòmica. Este informe es proposa analitzar esta evolució a partir d'una base empírica sòlida, extreta dels microdades de l'Enquesta de Població Activa (EPA) i dels registres administratius del Règim Especial de Treballadors Autònoms (RETA), que permeten aclarir no sols el pes quantitatiu del col·lectiu, sinó també les dinàmiques qualitatives que estan redefinint què significa «ser el seu propi cap» en l'economia contemporània.

CASTILLA, Francisca; GARCÍA, Gabriel; GUERRERO, Mª Dolores y POLO, Fernando: *Divulgación de información sobre sostenibilidad en las cooperativas españolas: el ranking COOPESG'25*, CIRIEC-España, 2026

En l'actual context de creixent demanda de transparència i sostenibilitat, les societats cooperatives s'enfronten, com qualsevol altra empresa, al repte de visibilitzar la seua contribució econòmica, social i ambiental mitjançant la divulgació d'informació en matèria de sostenibilitat. El present informe presenta una actualització d'una anàlisi pionera (AECA, 2022) sobre les pràctiques de divulgació d'informació no financera de les cooperatives espanyoles de major dimensió. L'objectiu principal és posicionar les 100 cooperatives més grans d'Espanya, segons el rànquing de CEPES, en funció de la seua informació reportada en matèria de sostenibilitat. El rànquing que proposa és l'anomenat COOPESG'25, una actualització de l'índex COOPESG, que constituïx el seu principal antecedent, però que incorpora dos novetats: el grau d'alineament de la informació reportada per la cooperativa amb els Estàndards Europeus d'Informació en Matèria de Sostenibilitat (ESRS), i la incorporació de diferents escales de mesura que combinen la quantitat de la informació divulgada amb la qualitat de la revelació realitzada.

DELGADO, Amaya y MOCTEZUMA, Evelyn (Eds.): *El valor diferencial del cooperativismo*, COCETA, Confederación de Cooperativas de Trabajo Asociado, 2025

COCETA ha publicat l'informe 'El valor diferencial del cooperativismo 2025', elaborat per Ana Oliveira Blanco, consultora i investigadora d'Abeluria, S. Coop, i Belén Castro Núñez, Rosa Santero Sánchez, Lidia de Castro Romero, Sergio Pérez Ruiz i Víctor Martín Barroso, del grup d'investigació EMERLAB, de la Universitat Rey Juan Carlos. L'estudi dona continuïtat a l'informe editat per COCETA en 2024, ampliant-ne l'abast amb les dades més recents sobre la creació de cooperatives de treball (CTA). L'objectiu és oferir una visió actualitzada i exhaustiva sobre el valor diferencial del cooperativisme a Espanya, centrant l'atenció en les CTA. Esta anàlisi inclou indicadors com el nombre de cooperatives creades, els llocs de treball generats, la distribució territorial i sectorial, així com les tendències emergents del cooperativisme en el seu conjunt. L'anàlisi del període 2014-2024, juntament amb l'explotació de diverses fonts estadístiques, entre les quals es troba CIRIECS-TAT, posa de manifest que el model cooperatiu presenta una capacitat diferencial per a generar ocupació, reforçar la cohesió social i territorial i contribuir a un desenvolupament econòmic més equilibrat i sostenible.

CANCELO, Maite y BOTANA, Manuel (Dirs.): *Informe da economía social en Galicia 2024*, CECOOP - Universidade de Santiago de Compostela, Xunta de Galicia, 2025

L'Informe de l'economia social a Galícia 2024, coordinat per Maite Cancelo i Manuel Botana, ofereix una visió exhaustiva i actualitzada de l'evolució de l'economia social gallega, i es consolida com una referència imprescindible per a l'anàlisi del sector a Galícia. Elaborat des del Centre d'Estudis Cooperatius (CECOOP) de la Universitat de Santiago de Compostela, l'informe combina dades estadístiques, anàlisi jurídica i interpretació econòmica per a examinar el comportament de les cooperatives, les societats laborals, els centres especials d'ocupació, les empreses d'inserció, les confraries de pescadors, les societats agràries de transformació i les comunitats de muntanyes veïnals en mà comuna. El volum forma part de la sèrie històrica d'informes anuals que el CECOOP presenta des de 2018. Segons els resultats d'esta última actualització, l'economia social a Galícia estava constituïda en 2024 per un total de 5.776 empreses, que ocupen 22.401 treballadors. Els ingressos estimats superen els 3.666 milions d'euros, i les cooperatives, amb més de 2.700 milions, són les entitats que més facturen.

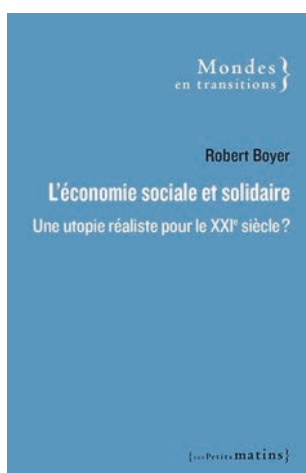

RODRÍGUEZ CABRERO, Gregorio y PÉREZ YRUELA, Manuel: *El Tercer Sector de Acción Social en España (2008-2024): Desarrollo, impacto y retos a futuro*, Fundación Botín, 2025

Este informe ofrece una panorámica rigurosa i ben documentada sobre l'evolució recent del Tercer Sector d'Acció Social (TSAS) a Espanya. L'obra combina anàlisi quantitativa i reflexió institucional per a examinar les transformacions organitzatives, econòmiques i socials del Tercer Sector en un context marcat per crisis successives -econòmica i financera, sanitària i geopolítica-, i destaca tant el seu creixent impacte socioeconòmic com els reptes vinculats al finançament, la professionalització, la innovació i la visibilitat pública. Especialment rellevant resulta constatar la capacitat del TSAS per a generar cohesió social i oferir respostes innovadores davant de situacions de vulnerabilitat. L'informe xifra en més de 28.000 les entitats sense ànim de lucre actives al nostre país. La majoria (78 %) són associacions de xicoteta dimensió. En una proporció bastant menor, trobem fundacions i cooperatives socials, figura esta última que l'estudi inclou en el Tercer Sector d'Acció Social.

BOYER, Robert: *L'économie sociale et solidaire. Une utopie réaliste pour le XXIe siècle ?*, Les petits matins, 2023

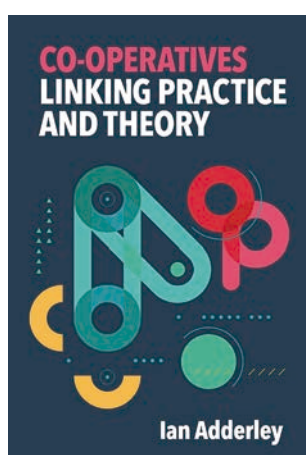
Un dels precursors de la teoria de la regulació proposa una reflexió sobre les vies que cal seguir per a convertir l'Economia Social i Solidària (ESS) en una alternativa creïble al neoliberalisme. Després de trenta anys de confiança en els mecanismes del mercat, la dècada de 2020 sembla marcar el retorn de l'Estat com a protector de la ciutadania i garant davant dels riscos sistèmics. Tanmateix, des de fa molt de temps, l'economia social i solidària ha proposat una tercera via. Com s'explica que esta no s'haja convertit en una alternativa àmpliament debatuda en la societat i en l'esfera política? Per què no està més present en els debats sobre el que podrien o haurien de ser els règims socioeconòmics? Mitjançant un enfocament comparatiu que combina teories i anàlisis històriques, l'economista Robert Boyer demostra en este llibre que l'ESS constituïx un component essencial que garantix la viabilitat del binomi Estat-mercat. És el brou de cultiu de la innovació social i de la democràcia en l'economia, que donen lloc a la formulació de projectes de societat que trenquen amb el fonamentalisme del mercat.

DRAPERI, Jean-François: *Repenser l'économie sociale et solidaire. De la crise de la modernité au bien-vivre ensemble*, Les petits matins, 2026

Este llibre proposa una reflexió crítica i ambiciosa sobre els fonaments històrics i filosòfics de l'Economia Social i Solidària (ESS). L'autor qüestiona la identificació de l'ESS amb la modernitat occidental -marcada cada vegada més per l'individualisme, el productivisme i la lògica colonial- i planteja la necessitat de retrobar-ne les arrels en pràctiques històriques d'ajuda mútua, cooperació i associacionisme. Més que un assaig programàtic, el llibre constituïx una invitació a repensar l'ESS des de perspectives ecològiques, decolonials i comunitàries, articulant una visió del «benviure» que amplia els marcs convencionals del cooperativisme i de l'economia social. L'obra destaca especialment per la seua densitat conceptual i per la seua capacitat per a connectar debats contemporanis amb tradicions històriques de solidaritat col·lectiva. Jean-François Draperi és un dels principals referents europeus en estudis sobre l'ESS. Professor i investigador vinculat al Conservatoire national des arts et métiers (CNAM), ha desenvolupat una extensa tasca acadèmica i editorial centrada en la història, la teoria i la transformació contemporània de l'economia social i solidària.

ADDERLEY, Ian: *Co-operatives: Linking practice and theory*, Co-operative Press & UKSCS, 2025

Este llibre, editat per la 'UK Society for Co-operative Studies', constituïx una valuosa aportació als estudis cooperatius contemporanis, en articular de manera rigorosa la relació entre teoria i pràctica en l'àmbit del cooperativisme. A través d'un enfocament interdisciplinari, l'obra aborda les dimensions històriques, jurídiques, econòmiques i organitzatives de les cooperatives. La seua principal fortalesa residix a oferir una síntesi accessible i ben estructurada que resulta especialment útil per a investigadors, docents i professionals interessats a comprendre el paper de les cooperatives com a institucions econòmiques i democràtiques en transformació. Ian Adderley és jurista especialitzat en cooperatives i mutualitats, amb una àmplia trajectòria vinculada tant a la regulació com al moviment cooperatiu britànic. Ha publicat treballs sobre governança, ideologia i dret cooperatiu, i s'ha consolidat com una de les veus emergents en els estudis cooperatius contemporanis.

LLISTAT DE LES ÚLTIMES PUBLICACIONS INTRODUÏDES EN LA BIBLIOTECA VIRTUAL DEL CIDEC

Llibres

GARCÍA JIMÉNEZ, Manuel & REYNA FERNÁNDEZ, Sebastián (Coords.) (2025): *Sociedades Laborales: 40 años de innovación social*, CIRIEC-España editorial, <https://ciriec.es/novedades-bibliograficas/sociedades-laborales-40-anos-de-innovacion-social/>

CHAVES, Rafael, PALAU, Felipe, CATALÀ, Belén y CORRECHER, Carlos (Coords.) (2025): *Fomento de la economía social: instrumentos fiscales y de políticas públicas. La administración pública y la economía social, aliados para una prosperidad inclusiva*. CIRIEC-España editorial, <https://ciriec.es/novedades-bibliograficas/fomento-de-la-economia-social-instrumentos-fiscales-y-de-politicas-publicas-la-administracion-publica-y-la-economia-social-aliados-para-una-prosperidad-inclusiva/>

BERNAD, Cristina & DÍAZ-FONCEA, Millán (2024): *Catálogo de Tesis Doctorales en Economía Social en España, 2003-2023*, Universidad de Zaragoza, <https://ciriec.es/novedades-bibliograficas/catalogo-de-tesis-doctorales-en-economia-social-en-espana-2003-2023/>

VAÑÓ VAÑÓ, María José; MEIRA, Deolinda y OLIVEIRA, Teresa Carla (Dirs.) (2024): *Powercoop. Comunidades energéticas de autoconsumo: análisis organizacional desde una perspectiva jurídica, de gestión y tecnológica*, CIRIEC-España editorial, <https://hdl.handle.net/10550/102702>

BOUCHARD, Marie J., MARCUELLO SERVÓS, Carmen & ÁLVAREZ RODRÍGUEZ, Juan Fernando (Coords.) (2024): *Economía Social y Solidaria y Género. Una mirada desde Iberoamérica*, CIRIEC-España, CIRIEC-Internacional y OIBESCOOP, <https://www.ciriec.uliege.be/wp-content/uploads/2024/04/livre-ES-y-Solidaria-y-Genero.pdf>

GALLEGO BORRÁS, Álvaro (2024): *La Economía Social valenciana en cifras en el año 2021. Especial referencia a estadísticas de la Economía Social no de mercado y el trabajo voluntario*, CIRIEC-España editorial, <https://ciriec.es/?descargar-publicacion=4334&view=1>

PÉREZ DE MENDIGUREN, Juan Carlos, ARRILLAGA, Pablo, VILLALBA, Unai y ETXEZARRETA, Enekoitz (2024): *La Economía Social y Solidaria en los proyectos de cooperación para el desarrollo*. Hegoa, Instituto de Estudios sobre Desarrollo y Cooperación Internacional.

GARCÍA MÜLLER, Alberto (2024): *Enciclopedia de Derechos Cooperativo, Mutual y de la Economía Social y Solidaria*, CIRIEC-Colombia, <https://ciriec-colombia.org/wp-content/uploads/2024/09/ENCICLOPEDIA-DERECHO-COOPERATIVO-2024-VERSION-final-web.pdf>

RAVN, Johan E.; IMAZ ALIAS, Oier; HAGA, Trond Sanne & GREENWOOD, Davydd J. (2023): *Una aproximación socio-técnica a la participación en la empresa: la democracia industrial en Aker Solutions*, Mondragon Unibertsitatea. Humanitate eta Hezkuntza Zientzien Fakultatea <https://hdl.handle.net/20.500.11984/6129>

CARCHANO ALCARAZ, Marcos y CARRASCO MONTEAGUDO, Inmaculada (2023): *Las entidades financieras de la economía social en la lucha contra la despoblación*, Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha.

VAÑÓ VAÑÓ, María José y AUDIVET MENDOZA, Yarly-Daniella (2023): *Emprendimiento rural socialmente responsable a través de la colaboración público-privada mediante entidades de la Economía Social*. CIRIEC-España editorial, <https://ciriec.es/?s=Emprendimiento+rural+socialmente+responsable+a+trav%C3%A9s+de+la+colaboraci%C3%B3n+p%C3%BAblico-privada+mediante+entidades+de+la+Econom%C3%ADa+Social>

CAPÓ VICEDO, Jordi; GIMÉNEZ-MORERA, Antonio; BONET JUAN, Amparo & SEGUÍ MORENO, Juan (2023): *Las empresas de la economía social como impulsoras del empleo y del desarrollo social*, Colex.

VAÑÓ VAÑÓ, María José (Dir.) (2023): *Mecanismos de colaboración público privada a través de entidades de la economía social*, Instituto Universitario de Economía Social, Cooperativismo y Emprendimiento (IUDESCOOP), <https://www.laboratorio-ods.es/wp-content/uploads/MECANISMOS-DE-COLABORACION-PUBLICO-PRIVADA-DEFI.pdf>

LLISTAT DE LES ÚLTIMES PUBLICACIONS INTRODUÏDES EN LA BIBLIOTECA VIRTUAL DEL CIDEC

Informes

MONZÓN CAMPOS, José Luis; GALÁN PELÁEZ, José y GONZÁLEZ ROJAS, Antonio (2026): *Cuentas Satélite de las Cooperativas en España. Año 2022*. Valencia: CIRIEC-España, 223 p. ISBN: 978-84-129789-6-4

VAÑÓ VAÑÓ, María José y SIMÓN MOYA, Virginia (2025): *Guía para la reconstrucción POSTDANA desde el cooperativismo y la economía social*. CIRIEC-España editorial.

MARTÍ, Juan Pablo (Coord.) (2025): *Raíces comunes, sueños compartidos: historia de la Cooperativa de Trabajo del Molino Santa Rosa*, Montevideo: Udelar. Prorrectorado de Investigación, 2025. 156 p. ISBN 978-9915-43-475-9

ARCAS LARIO, Narciso (Coord.) (2025): *Evolución de las cooperativas agroalimentarias murcianas: 40 años de trayectoria*. Cartagena: Universidad Politécnica, 159 p., ISBN 978-84-17853-99-0

OREJUELA BARBERI, F.N. & ASTUDILLO VILLEGAS, R. (2025): *Memorias del 1.er Encuentro Iberoamericano de Economía Solidaria e Innovación Socioecológica*, Cali, Colombia: Editorial Universidad Santiago de Cali, Este libro está licenciado bajo los términos de la Atribución 4.0 de Creative Commons (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

ORTEGA SUNSUNDEGI, I. & LOYOLA IDIAKEZ, A. (Coords.) (2024): *Personas responsables en cooperativas corresponsables*, Mondragon Unibertsitatea. Humanitate eta Hezkuntza Zientzien Fakultatea. La licencia del ítem se describe como Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>)

ANTUÑANO MARURI, Isidro y MONZÓN CAMPOS, José Luis (2024): *El fomento del empleo y los servicios para la atención a las personas con discapacidad intelectual en la Comunidad Valenciana*. CIRIEC-España editorial. <https://ciriec.es/novedades-bibliograficas/el-fomento-del-empleo-y-los-servicios-para-la-atencion-a-las-personas-con-discapacidad-intelectual-en-la-comunidad-valenciana/>

EUROPEAN COMMISSION: European Innovation Council and SMEs Executive Agency, CIRIEC, Euricse & Spatial Foresight (2024): *Benchmarking the socio-economic performance of the EU social economy : improving the socio-economic knowledge of the proximity and social economy ecosystem*, Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2826/880860>

VAÑÓ VAÑÓ, María José y SÁNCHEZ AMÉZQUITA, Deyanira (2024): *Guía de sostenibilidad. La economía social como motor del desarrollo sostenible. Contribuciones, Casos de Éxito y Prácticas Recomendadas en España*, IUDESCOOP, https://www.uv.es/iudescoop/libro_GuiaSostenibilidad.pdf

CHAVES ÁVILA, Rafael; MONZÓN CAMPOS, José Luis, GALÁN PELÁEZ, José y GONZÁLEZ ROJAS, Antonio (Dirs.) (2024): *La Economía Social en España en cifras*, CIRIEC-España editorial, https://ciriec.es/wp-content/uploads/2024/05/CIRIEC_ES_cifras_2019.pdf

CHAVES ÁVILA, Rafael; CATALÀ ESTADA, Belén y SAVALL MORERA, Teresa (2024): *Evaluación del plan Fent Cooperatives 2021-2022*. CIRIEC-España editorial, <https://ciriec.es/novedades-bibliograficas/evaluacion-del-plan-fent-cooperatives-2021-2022/>

BRIONES PEÑALVER, Antonio Juan (Coord.) (2024): *Sostenibilidad Territorial y Acciones de RSC como estrategia regional para fomento de la Economía Azul*, Universidad Politécnica de Cartagena, <https://hdl.handle.net/10317/13119>

DÍAZ FONCEA, Millán (Coord.) (2023): *La Formación Universitaria en Economía Social en España*, CIRIEC-España editorial, <https://ciriec.es/novedades-bibliograficas/la-formacion-universitaria-en-economia-social-en-espana-informe-de-2023/>

MARTÍNEZ MARTÍN, Mª Isabel; SANTERO SÁNCHEZ, Rosa y CASTRO NÚÑEZ, Belén (2023): *Análisis del impacto socioeconómico de los valores y principios de la Economía Social en España*, Confederación Empresarial Española de la Economía Social (CEPES), <https://www.cepes.es/files/publicaciones/141.pdf>

Web de la Biblioteca Virtual del CIDEc

<https://www.uv.es/uvweb/instituto-universitario-economia-social-cooperativa-IUDESCOOP/es/cidec/biblioteca-virtual-1286109782751.html>